

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

St.meld. nr. 49

(2000-2001)

Om samarbeidet i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) i 2000

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 18. mai 2001, godkjent
i statsråd samme dag.*

1 Innledning og sammendrag

Helt siden Sluttakten fra Helsingfors i 1975 har KSSE - Konferansen for sikkerhet og samarbeid i Europa - og fra 1995 OSSE - Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa - hatt en helhetlig tilnærming til sikkerheten i Europa. Arbeidet har vært konsentrert om tre dimensjoner: Den politisk-militære; den økonomiske og miljømessige; og den menneskelige dimensjon. Dette er selve kjennetegnet for OSSE som en all-europeisk organisasjon bygget på et fellesskap av verdier, normer og forpliktelser. Påfølgende dokumenter, som Paris-charteret fra 1990, Helsingfors-dokumentet fra 1992, Det europeiske sikkerhetscharteret fra 1999 og andre toppmøtedokumenter, bygger alle på disse prinsippene. Til OSSEs kjernefunksjoner hører tidlig varsling, konfliktforebygging, krisehåndtering og gjenreisning etter konflikter. Et omfattende feltpapparat er bygd opp de siste årene.

Perioden 1998-1999 var preget av ytterligere sterk vekst i OSSEs feltoptaksjoner og oppgaver, en utvikling som fortsatte i 2000, med opprettelse av OSSE-kontorer i Armenia og Aserbajdsjan samt Jugoslavia. Samtidig har debatten om avvikling av eksisterende sendelag skutt fart i 2000. Flere vesteuropeiske land har sammen med Latvia og Estland vært pådrivere for en prosess med sikte på å fastslå hvorvidt mandatene til sendelagene i de to baltiske landene er oppfylt. Det østerrikske formannskapet tok et skritt i retning av å imøtekomme disse synspunktene gjennom å utarbeide retningslinjer for den gjenstående virksomhet ved de to sendelagene, som ble gitt i oppdrag å konsentrere seg om utestående oppgaver i forhold til sine opprinnelige mandater. Avvikling av sendelag i tilfeller der situasjonen ligger til rette for det må sees som en logisk utvikling og uttrykk for at OSSE har lyktes med sitt arbeid.

IKosovo har OSSE innenfor den overordnede FN-administrasjonen (UNMIK) en lederrolle i arbeidet for menneskerettigheter, demokratibygging og rettsstatsprinsipper i provinsen. Sendelaget har ansvaret for å forberede og gjennomføre valg. OSSE gjennomførte et teknisk godt organisert kommunevalg i Kosovo i oktober 2000, med bred deltakelse fra kosovoalbansk side, mens serbere og andre minoritetsgrupper ikke deltok. Moderate politiske krefter vant fram ved valget. Forbedring av sikkerhetssituasjonen er en nøkkel til normalisering av situasjonen i Kosovo. Utviklingen har gjort det nødvendig å beskytte minoritetene i provinsen.

Jugoslavia ble tatt opp som medlem av OSSE i november. De nye makthaverne i Beograd uttrykte ønske om et OSSE-nærvær som kunne bistå myndighetene i den vanskelige omformingsprosessen som lå foran og det ble utarbeidet planer og mandat for et sendelag i nært samarbeid med jugoslaviske myndigheter.

OSSEs støttegruppe til Tsjetsjenia arbeider fremdeles ut fra Moskva etter å ha blitt trukket ut i desember 1998 på grunn av sikkerhetssituasjonen. I 1999 innledet det norske OSSE-formannskapet tidlig dialog med russiske myndigheter. Det ble vist til behov for en politisk løsning på konflikten, og OSSEs vilje til å bistå. Russisk side har vist til at konflikten var et internt anliggende. Det østerrikske formannskapet forhandlet gjennom hele 2000 med russiske myn-

digheter om retur, men lyktes ikke å komme til enighet når det gjelder tekniske og sikkerhetsrelaterte modaliteter for returen.

Det er et økende samspill mellom de ulike sendelag og OSSEs institusjoner. De fleste sendelag utfører oppgaver som også omfatter arbeidsområdene til OSSEs institusjoner.

Etter hvert som OSSEs aktiviteter har økt er også behovet for koordinering av arbeidet med andre internasjonale organisasjoner økt. Et viktig aspekt er å bidra til koordinering av aktivitetene og unngå dobbeltarbeid organisasjonene imellom. EU har fattet økt interesse for OSSE som et sentralt virkemiddel, bl.a. i Kaukasus og når det gjelder sivil krisehåndtering. Fra EUs side legges det opp til en styrking av samarbeidet med OSSE.

2000 ble på mange måter et vanskelig år for OSSE, både på grunn av de vanskelighetene det østerrikske formannskapet møtte etter at Frihetspartiet ble med i regjeringskoalisjonen, samt på grunn av en vanskelig prosess opp mot ministerrådsmøtet i Wien 27.-28. november. I denne sammenheng var russisk misnøye med organisasjonen, i relasjon både til krisen på Balkan og i Tsjetsjenia, et særlig problem. Samtidig fant det på enkelte områder også sted en positiv utvikling, ikke minst på Balkan, med demokratiseringsprosessene i Kroatia og Jugoslavia og det jugoslaviske medlemskap i OSSE. Som formannskapsland i 1999 hadde Norge i 2000 en viktig oppgave med å videreføre kontinuiteten i OSSEs arbeid, innenfor rammen av OSSEs troika.

På den sikkerhetspolitiske siden i OSSE, ble det i 2000 oppnådd enighet om et politisk bindende dokument om håndvåpen og lette våpen. Det forventes at dokumentet får betydning for FNs konferanse i juli 2001 om ulovlig handel med slike våpen.

2 Det politiske samarbeidet

2.1 Formannskapets rolle og OSSEs faste råd

OSSE baserer sitt arbeid på konsensus-prinsippet, som innebærer at ingen medlemsland må motsette seg de beslutninger som treffes. Dette skjer i praksis ved at beslutninger fattes uten innsigelser, etter gjennomføring av konsultasjoner for å sikre nødvendig enighet om beslutningene. Selv om konsensus-prinsippet enkelte ganger kan forsinke beslutningsprosessen, legger en åpen og inkluderende konsultasjonsprosess grunnlaget for bred oppslutning om de beslutninger og den politikk OSSE gjennomfører.

OSSE-formannskapet leder den uformelle konsultasjonsprosessen og arbeidet i OSSEs formelle organer - først og fremst Det faste råd, som møter ukentlig og er det øverste organ mellom de årlige utenriksministtermøtene. Omlag hvert tredje år avholdes også toppmøter, som samler stats- og regjeringssjefer fra alle OSSE-landene. OSSEs formannskap roterer på årlig basis. Østerrike hadde formannskapet i 2000. Norge hadde formannskapet i 1999 og deltok således i arbeidet i OSSEs troika, som foruten formannskapet og forrige formannskap inkluderer påtroppende formannskapsland. I 2000 var dette Romania. Det er formannskapslandets utenriksminister som er OSSEs formann og leder OSSEs arbeid i den uformelle konsultasjonsprosessen, i hovedsak ved OSSEs hovedkvarter i Wien. Formannskapslandets hovedstad spiller også en viktig rolle i arbeidet med å komme fram til konsensusbeslutninger bl.a. gjennom kontakter på politisk- og embetsnivå med andre OSSE-hovedsteder.

Den løpende konsultasjonsprosessen i Wien er av så vel bilateral som multilateral karakter. De mest sentrale aktørene er stormaktene, EU-formannskapet og OSSE-formannskapet. Utover dette møtes NATO-landene ukentlig og EU-landene flere ganger i uken. De nordiske land har også ukentlige samrådsmøter. I tillegg møtes samtlige medlemsland til uformelle konsultasjoner. Denne omfattende konsultasjonsprosessen kulminerer i de ukentlige møtene i OSSEs faste råd.

OSSEs formann står i nær kontakt med de andre OSSE-lands utenriksministere, og det er likeledes kontakt mellom OSSE-landenes hovedsteder på embetsnivå. Hensikten med disse konsultasjonene er å gi arbeidet med å komme frem til en omforent opptreden politisk tyngde og dermed supplere de drøftelser som finner sted i Wien.

Selv om en stor del av konsultasjonsprosessen finner sted innen begrensede grupper av land, legger formannskapene stor vekt på størst mulig åpenhet i prosessen. Det er viktig for organisasjonens effektivitet at beslutninger ikke blokkeres eller forsinkes fordi enkelte lands interesser ikke er tilstrekkelig ivarettatt. Det er også av stor betydning at land som forutsettes å skulle bidra økonomisk og personellmessig til OSSEs virksomhet føler seg trygge på at de har anledning til å påvirke organisasjonens politikk.

Det stilles ofte spørsmål ved OSSEs effektivitet i lys av at arbeidet er basert på konsensusprinsippet. Imidlertid har organisasjonen vist at den har en fleksibilitet som gjør det mulig å handle raskt selv om konsensusprinsippet ligger til grunn. For det første er konsultasjonsprosessen som leder frem til vedtak i Det faste råd svært omfattende, for å sikre at ethvert utkast til vedtak har den nødvendige tilslutning før rådsbehandling. For det andre begrenser Det faste råd seg til å utforme generelle retningslinjer, som deretter utfylles av formannskapet i samråd med berørte land. For det tredje gis OSSEs sendelag og institusjoner en høy grad av handlefrihet med generelle retningslinjer fra formannskapet og Det faste råd. Formannskapet holder regelmessig kontakt med disse og gir de nødvendige og utfyllende retningslinjer. Sendelagslederne møter regelmessig i Det faste råd og konsulterer samtidig med formannskapet og spesielt berørte medlemsland. Til sammen har dette gitt organisasjonen en fleksibel arbeidsform og sikret at OSSE kan reagere raskt.

I perioden 1998-2000 har Norge sittet sentralt i konsultasjonsprosessen. I 1999 hadde Norge som OSSEs formannskap ansvaret for hele konsultasjonsprosessen, som ble søkt fullt ut utnyttet. Som OSSEs forrige formannskapsland hadde Norge i 2000 en viktig oppgave med å videreføre kontinuiteten i arbeidet innenfor rammen av troikaen.

Istanbul-toppmøtet i november 1999 vedtok etter norsk initiativ å opprette en forberedende komité, hvor samtlige medlemsland kan møtes ukentlig, eller etter behov, for å drøfte spørsmål som står på organisasjonens dagsorden, for å bidra til større åpenhet i beslutningsprosessen. Det østerrikske formannskapet gjennomførte, således ukentlige møter i den forberedende komité, som nok ikke har funnet den mest hensiktsmessige arbeidsform ennå, bl.a. når det gjelder hyppigheten av møtene, sett i forhold til behovet for mer uformelle konsultasjoner med enkeltland og grupper.

2.1.1 Konfliktforebygging

De ukentlige politiske konsultasjoner i OSSEs faste råd i Wien er i seg selv et viktig konfliktforebyggende instrument. De setter søkelyset på potensielle såvel som eksisterende konflikter, og gir mulighet for kontinuerlig informasjon, meningsutveksling og analyse av situasjonen. Konsultasjonene bygger i stor grad på de rapporter som regelmessig utarbeides av sendelagene. I tillegg til den skriftlige rapporteringen deltar sendelagslederne regelmessig i møter i Wien. Det gir anledning til en omfattende gjennomgang av de enkelte sendelags arbeid.

Nasjonale minoritetsspørsmål er et grunnleggende element i de fleste konfliktområder hvor OSSE er engasjert. Høykommissæren for nasjonale minoriteter (HCNM) har derfor en viktig rolle i arbeidet for å forebygge konflikter. Den tidligere nederlandske utenriksminister Max van der Stoep har utviklet denne stillingen til å bli et effektivt organ, ikke minst gjennom sin aktive, men samtidig diskrete dialog med myndigheter og minoritetsgrupper i land hvor konfliktene truer stabiliteten.

I mandatet for stillingen, som ble opprettet i 1992, heter det at Høykommissæren skal bidra til «tidlig varsling» og legge grunnlag for «tidlig handling» i potensielle konflikter som omfatter nasjonale minoritetsproblemer. Han skal arbeide selvstendig og i fortrolighet med partene. Høykommissæren

skal ta opp saker angående medlemslandenes oppfølging av sine OSSE-forpliktelser når det gjelder nasjonale minoriteter. Oppgaven er ikke å behandle enkeltpersoners klagesaker.

I 2000 fokuserte Høykommissæren sitt arbeide på utdanning for minoriteter, språklovgivning, og deltakelse av minoritetsbefolkninger i det offentlige liv. Av Høykommissærens tallrike initiativ kan blant annet nevnes rapporten om «Roma i OSSE-området». Den inneholder anbefalinger om bekjempelse av diskriminering, fremme av utdanning, forbedring av de sosiale forhold og Roma-befolkningens deltakelse i det offentlige liv. Van der Stoels arbeide i Makedonia og opprettelsen av et universitet i Tetovo for den albanske minoriteten og hva gjelder russisk-språklige minoriteter i Ukraina og vice versa kan likeledes nevnes.

Høykommissæren for nasjonale minoriteter har sitt kontor i Haag. Medio 2001 overtar Rolf Ekeus fra Sverige stillingen.

2.2 OSSEs regionale engasjement - feltoperasjoner

OSSE har i nittiårene vært gjennom en dyptgripende omforming av arbeidsform og struktur. Forløperen KSSE-Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa - var en diplomat- og forhandlingskonferanse uten fast struktur, sekretariat og helkontinuerlig arbeid. Fra 1992 ble det innledet en gradvis omlegging av arbeidet i retning større vekt på feltoperasjoner. Fra 1996 gikk denne utviklingen inn i en ny fase da sendelaget i Bosnia-Hercegovina ble opprettet som en følge av Dayton-avtalen. Her fikk OSSE blant annet i oppdrag å organisere valg.

Perioden 1998-2000 var preget av ytterligere sterk vekst i OSSEs feltstruktur og oppgaver. I Kroatia ble organisasjonen for første gang engasjert i politirelaterte oppgaver da ansvaret for overvåkningen av politiet i Øst-Slavonia ble overtatt fra FN. I 1999 ble det også opprettet tre nye kontorer i landene i Sentral-Asia, slik at det nå er OSSE-sendelag i alle fem landene i regionen. Etter vedtak i 1999 ble det i 2000 opprettet kontorer i Armenia og Aserbajdsjan. OSSE har dermed faste sendelag også i alle medlemslandene i Kaukasus. Støttegruppen i Tsjetsjenia har vært trukket ut, og har operert fra Moskvaa på grunn av sikkerhetssituasjonen. Det lyktes heller ikke i 2000 å bringe støttegruppen tilbake til Tsjetsjenia.

Det er sendelaget i Kosovo som har krevd størst oppmerksomhet og mest ressurser bl.a. på grunn av OSSEs ansvar for opplæring av et lokalt Kosovo-politikorps i en egen OSSE politiskole. OSSE-sendelaget har innenfor den overordnede FN-administrasjonen (UNMIK) en lederrolle i arbeidet for menneskerettigheter, demokratibygging og rettsstatsprinsipper i provinsen. Sendelaget har ansvaret for å forberede og gjennomføre valg. Ved årsskiftet 2000/2001 ble det som følge av Jugoslavias medlemskap i OSSE opprettet sendelag i Beograd bestående av inntil 30 sendelagsmedlemmer. Antall sendelag er i dag 21, og OSSEs profil som feltorganisasjon er ytterligere styrket. I tillegg kommer formannskapetets personlige representant i konflikten som behandles i OSSE Minsk-konferansen (Nagorno-Karabakh), OSSEs representant til den estiske kommisjonen vedrørende militære pensjonister og et OSSE/ODIHR-kontor i Montenegro. Dette betyr at organisasjonens arbeidsområder er sterkt

utvidet. Budsjettmessig representerer sendelagene omkring 85 prosent av organisasjonens samlede budsjett. Samarbeidet med andre internasjonale organisasjoner øker stadig i omfang, særlig der OSSE har store sendelag.

OSSE har i dag sendelag i samtlige land i det tidligere Jugoslavia (bortsett fra Slovenia), i Kaukasus og i Sentral-Asia. Dette gjør det også mulig å utvikle et regionalt samarbeid mellom sendelagene og dermed stimulere landene i disse områdene til å møte utfordringer i fellesskap.

Stabilitetspakten for Sørøst-Europa er lagt under OSSEs auspisier. OSSE deltar i en rekke aktiviteter under paktens tre arbeidsbord, med vekt på arbeidet med demokrati- og menneskerettigheter under arbeidsbord 1 og sikkerhetsspørsmål under arbeidsbord 3. OSSEs regionale strategi for Sørøst-Europa ble vedtatt i mars 2000. Initiativet til dette arbeidet ble tatt under det norske formannskapet i 1999.

Det østerrikske formannskap utnevnte OSSEs generalsekretær, Jan Kubis, til personlig representant for Sentral-Asia. Han arbeidet på basis av Istanbul-erklæringen og anbefalingene utarbeidet av ambassadør Wilhelm Höynck under det norske formannskap med henblikk på å utmeisle en plan for OSSEs arbeid i regionen. Et britisk initiativ om å avholde en giverkonferanse knyttet til problemene med vannadministrasjon i regionen ble søkt støttet av formannskapet i 2000. Planen oppnådde imidlertid ikke full støtte blant alle landene i regionen og er foreløpig lagt på is.

Debatten om avvikling av eksisterende sendelag skjøt fart i 2000. Fra norsk side ser man dette som en naturlig utvikling, som OSSE må møte med åpenhet. Enkelte land, særlig i Baltikum, ser OSSE-sendelag som en belastning og som et tegn på en lite tilfredsstillende demokratisk utvikling. Det østerrikske formannskap utarbeidet «retningslinjer» for sendelagene både i Estland og Latvia, med sikte på å løse utestående spørsmål slik at sendelagene etter hvert kan avslutte sitt arbeid. Arbeidet er i god gjenge i begge land. Også Kroatia har antydnet at man etter hvert ønsker å se OSSE-sendelagets arbeid i landet avsluttet.

Det er norsk syn at det ikke er mulig å utarbeide en generell strategi for avvikling av sendelag. En avvikling må skje på grunnlag av mandatet for sendelaget, i den grad mandatet sier noe om dette. Det er viktig at det foregår en kontinuerlig dialog mellom sendelaget og vertslandet om oppfyllelse av mandatet. En avvikling må foregå i ordnede former på basis av en plan for utfasing. Nedlegging av sendelag innebærer ikke nødvendigvis en avvikling av OSSEs samlede aktiviteter i angjeldende land, jfr. hva for eksempel Høykommissæren for nasjonale minoriteter og Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter kan gjøre. Avgjørende for hvorvidt sendelag avvikles må være utviklingen i landet. Endring av sendelagsmandatet og nedbygging av virksomheten kan være et alternativ til fullstendig nedleggelse.

Fra norsk side anser en det som viktig å sørge for at sendelagene har stor grad av uavhengighet i sin virksomhet og ikke detaljstyres fra hovedkvarteret i Wien. Denne fleksibiliteten er særlig viktig i land og områder hvor OSSE arbeider nært med andre internasjonale organisasjoner, som i Bosnia-Hercegovina og i Kosovo. I situasjoner hvor særlig vanskelige politiske problemer berøres, vil handlefriheten bli mindre og medlemslandene vil insistere på større medvirkning. Stort sett har man lyktes i å forene hensynet til sendela-

genes handlefrihet med hensynet til medlemslandenes medvirkning. Av hensyn til organisasjonens effektivitet er det avgjørende at denne balansen opprettholdes. Forholdet til vertslandets myndigheter kan være problematisk. Et slikt problem oppsto mot slutten av 2000 for sendelaget i Hviterussland. Myndighetene i Minsk krevde at sendelagets prosjekter skulle godkjennes av dem. Sendelaget avviste imidlertid dette og fikk støtte for sitt syn fra formannskapet og det faste råd.

Det er et økende samspill mellom de ulike sendelag og OSSEs institusjoner; Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR), Høykommissæren for nasjonale minoriteter (HCNM) og Representanten for frie media. 2000 var preget av et stort antall valg i OSSEs medlemsland som var gjenstand for observasjon, organisert av ODIHR.

2.2.1 Albania

OSSEs nærvær i Albania ble etablert i mars 1997, i kjølvannet av urolighetene og den politiske krisen i landet tidligere samme år. Nærværet samarbeider nært med den albanske regjeringen, og spiller en aktiv rolle som rådgiver og pådriver i saker relatert til demokratisering, rettssystemet, menneskerettigheter, mediespørsmål, forberedelse og gjennomføring av valg, samt utvikling av det sivile samfunn. Nærværet er også gitt i oppdrag å legge tilrette for koordinering av det internasjonale samfunnets aktivitet i Albania. Nærværet leder således den lokale delen av den såkalte Vennegruppen for Albania, som samler alle OSSE-land og andre internasjonale aktører aktive i Albania, Norge inkludert. I tillegg til utstrakt aktivitet i Albania møtes gruppen også regelmessig på internasjonalt plan i Brussel eller Wien under ledelse av OSSE- og EU-formannskapet i fellesskap.

OSSE-nærværet overvåker videre innsamling av håndvåpen og observerer grensen mellom Albania og Kosovo/Jugoslavia. Nærværet arbeider aktivt med å minske den politiske spenningen i Albania og legge tilrette for dialog og kompromiss. Rollen som politisk megler fikk særlig stor oppmerksomhet i forbindelse med regjeringens forberedelse og gjennomføring av lokale valg 1. oktober, da midlertidige tekniske endringer av valgloven skapte politiske vanskeligheter. Foruten politisk rådgivning bidro OSSE-nærværet også med juridisk og teknisk assistanse i forbindelse med lokalvalgene.

Samarbeidet med statsminister Metas regjering har fungert godt. Under Metas styre er respekten for rettsstaten styrket i store deler av Albania, og et program for rehabilitering av landets infrastruktur er startet opp. Mye gjenstår imidlertid på dette området.

Norge følger aktivt utviklingen i Albania, og har bl.a. stilt til rådighet den norske statsadvokaten Randi Gabrielsen som internasjonal rådgiver for den albanske påtalemyndigheten. Påtalemyndigheten har stor innflytelse og makt i Albanias strafferettssystem, men mangler ofte nødvendig erfaring og opplæring for å kunne fatte de riktige beslutninger i vanskelige straffesaker, inkludert avgjørelsen om hvem som skal straffeforfølges og hvem som ikke skal tiltales. Den norske rådgiveren har vært en viktig støtte for påtalemyndighetens arbeide med spesifikke saker, så vel som for økt juridisk kompetanse og økt bevissthet om vanskelige etiske spørsmål.

2.2.2 Kosovo

OSSEs sendelag i Kosovo ble opprettet ved en beslutning i OSSEs faste råd 1. juli 1999, dvs. under det norske formannskapet. Kosovo-sendelaget er OSSEs største nåværende feltoperasjon med i overkant av 600 internasjonale og 1900 lokalt ansatte medlemmer. Sendelaget har hovedkvarter i Pristina, samt regionalkontorer og feltkontorer i hele Kosovo.

OSSE-sendelaget er en del av den overordnede FN-administrasjonen i Kosovo (UNMIK), som ble etablert i provinsen etter at president Milosevic gikk med på fredsplanen og de militære aksjonene opphørte sommeren 1999. FNs sikkerhetsråd besluttet i sin resolusjon 1244 at det skulle settes inn en internasjonal militær sikkerhetsstyrke (KFOR) og en sivil tilstedeværelse i Kosovo (UNMIK). I henhold til resolusjon 1244 skal befolkningen i Kosovo ha betydelig selvstyre innenfor Den føderale republikken Jugoslavia inntil en endelig status blir fastslått.

UNMIK består av fire pilarer for henholdsvis sivil overgangsadministrasjon (ledet av FN), humanitære spørsmål (ledet av UNHCR), institusjonsbygging (ledet av OSSE) og gjenoppbygging (ledet av EU). Dette var en struktur som var ny i internasjonalt samarbeid, og representerte en erkjennelse av at oppgavene var for omfattende til at en organisasjon kunne gjennomføre dem alene, samtidig som man ville unngå fragmentering og konkurranse mellom organisasjonene.

Innenfor UNMIK har OSSE-sendelaget en lederrolle i arbeidet for menneskerettigheter, demokratibyggning og rettsstatsprinsipper i provinsen. Sendelaget har ansvaret for å forberede og gjennomføre valg. OSSE fikk også oppgaven med opplæring av en lokal multi-etnisk politistyrke. Den første OSSE-politiskolen i organisasjonens historie ble raskt etablert og startet opplæring av rekrutter allerede i september 1999. Institusjonsbyggingen omfatter også oppbygging av kompetanse innenfor domstolene og offentlig administrasjon, samt støtte til utvikling av det sivile samfunn. OSSE står også sentralt i etableringen av en ombudsmannsinstitusjon og andre menneskerettighetsorganer, og spiller en nøkkelrolle i arbeidet for å utvikle en profesjonell og uavhengig mediesektor.

Forbedring av sikkerhetssituasjonen er en nøkkel til normalisering av situasjonen i Kosovo. Utviklingen har gjort det nødvendig å beskytte minoritetene i provinsen. Mange flyktet fra Kosovo like etter krigen og også i 2000. Sendelaget har lagt særlig vekt på situasjonen for minoritetene i Kosovo på grunn av de systematiske overgrepene mot minoriteter. Gjennom bl.a. feltapparatet har sendelaget et tett samarbeid med andre internasjonale aktører som KFOR og FN-politiet, og spiller en viktig rolle gjennom å overvåke og rapportere om brudd på menneskerettighetene i Kosovo. Samtidig bidrar OSSE til å bygge opp lokal kapasitet til å overvåke, rapportere og fremme menneskerettighetene.

En viktig rettesnor for sendelagets arbeid er å bidra til forsoning og et multi-etnisk Kosovo. Dette framgår av det mandat OSSEs faste råd har gitt sendelaget. Dette er en vanskelig og langsiktig oppgave på bakgrunn av de overgrep den kosovo-albanske befolkningen over lang tid var utsatt for. Forsoningsoppgaven blir ikke lettere av overgrepene som har funnet sted etter krigen fra kosovo-albansk side mot serbere og andre minoriteter. Det er imidler-

tid først og fremst lokale politiske ledere som må ha et hovedansvar for ledelsen i forsoningsarbeidet gjennom både ord og handling.

OSSE gjennomførte et teknisk godt organisert kommunevalg i Kosovo i oktober 2000, med bred deltakelse fra kosovo-albansk side, mens det i praksis ikke ble gjennomført valg i de tre serbisk-dominerte kommunene i provinsen fordi serberne og andre minoritetsgrupper ikke deltok i valget. Moderate politiske krefter vant fram ved valget. Sendelaget har etter valget støttet opp under etableringen av kommunestyrene.

De demokratiske endringene i Jugoslavia og Serbia i 2000 skapte et grunnlag for en bedring av kontaktene mellom UNMIK og de nye myndighetene i Beograd.

2.2.3 Bosnia-Hercegovina

OSSE-sendelaget i Bosnia-Hercegovina ble opprettet i desember 1995, som et av elementene for gjennomføring av Dayton-fredsavtalen inngått i november 1995. Sendelaget samarbeider nært med øvrige internasjonale aktører i Bosnia-Hercegovina. Sendelagets hovedoppgaver er arbeid relatert til valg, overvåkning av menneskerettigheter, demokratisering, mediespørsmål og regional stabilisering. En stor del av sendelagets aktivitet i løpet av fjoråret fokuserte imidlertid på forberedelse og gjennomføring av lokalvalgene i april og de nasjonale valgene i november. Det bosniske parlamentet var ikke i stand til å bli enige om en nasjonal valglov, noe som førte til at OSSE, i motsetning til det som var opprinnelig planlagt måtte organisere og gjennomføre de nasjonale valgene.

Selv om mange av målsettingene for Bosnia-Hercegovina ikke ble oppnådd i 2000, ble det gjort viktige fremskritt, ikke minst med hensyn til flyktninngretur, som fikk et betydelig oppsving, og som delvis oversteg det internasjonale samfunnets kapasitet til å bistå returprosessen. På den negative siden fortsatte nasjonalistiske partiers obstruksjon av arbeidet i fellesinstitusjonene, både de lovgivende og de utøvende. Dette førte bl.a. til at grunnleggende lovgivning inkludert om økonomiske og finansielle reformer og, som nevnt, om nasjonale valg, ikke ble vedtatt.

Retur, og da særlig minoritetsretur er fortsatt ansett som en nøkkel til gjennomføring av Dayton-avtalen og til varig fred og stabilitet i Bosnia-Hercegovina. Bolig- og arbeidsmarkedsspørsmål er to av de viktigste faktorene for slik retur. OSSE-sendelaget har arbeidet aktivt for å få på plass regler som forhindrer diskriminering av minoriteter på arbeidsmarkedet, samt for å bistå der det oppstår eiendomsproblemer.

Norge støtter OSSE-sendelaget aktivt, og har sekondert 4 av sendelagets i alt 155 medlemmer. Nordmannen Sverre Johan Kvale leder sendelagets demokratiavdeling, som er en førende kraft i det internasjonale arbeidet for å bygge demokratiske institusjoner i Bosnia-Hercegovina.

Norge gir aktiv støtte til programmene for å involvere kvinner i politikken, bl.a. det såkalte «Kvinner kan» prosjektet. Det var i all hovedsak takket være dette prosjektet at 18 prosent av de valgte representantene ved det lokalvalgene i april var kvinner. I samarbeid med Stabilitetspakten for Sørøst-Europa driver OSSE-sendelaget en «task force» for likestilling i alle landene i regionen. Også denne støttes av Norge.

Norge gir likeledes støtte til det såkalte programmet for lokal infrastruktur, som står for opplæring av lokale administrasjonsstrukturer bl.a. når det gjelder strategisk planlegging, budsjettering og finansiell styring.

Sendelagets avdeling for regional stabilitet forestår oppfølging av de tillits- og sikkerhetsbyggende tiltak som er fastsatt i medhold av Dayton-avtalen, med unntak av forhandlingene om et lokalt rustingskontrollregime, de såkalte artikkel V-forhandlingene, som drives under OSSE-formannskapetets overoppsyn. Avdelingen fokuserte i 2000 særlig på økt demokratisk kontroll med Republika Srpskas og Føderasjonens væpnede styrker, samt på økt åpenhet om de militære budsjettprosessene.

OSSE-sendelagets innsats utgjør en viktig del av det internasjonale samfunnets arbeid med å skape varig fred og stabilitet i Bosnia-Hercegovina. Regjeringen legger opp til å fortsette den aktive støtten til sendelagets arbeid.

2.2.4 Montenegro

OSSE var i 2000 representert i Montenegro gjennom ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights) sitt kontor i Podgorica. Etter invitasjon fra myndighetene i Montenegro ble dette kontoret gjenåpnet på permanent basis i juli 1999. Kontoret hadde tidligere fungert som et kontor etablert for å følge opp de anbefalinger ODIHR kom med til myndighetene etter å ha observert parlamentsvalget i mai 1998. Ved gjenåpningen ble kontoret gitt et bredere mandat, selv om valg fortsatt er kjerneområdet.

ODIHR-kontoret var under Milosevic-regimet den eneste tilstedeværelsen OSSE hadde i Jugoslavia utenom Kosovo. Et ordinært OSSE-sendelag kunne ikke bli etablert i Jugoslavia gitt landets utestenging fra OSSE. Kontorets arbeide var derfor utelukkende relatert til Montenegro.

Gjennom de siste årene har Montenegro beveget seg skritt for skritt bort fra føderal administrasjon og innflytelse. Også etter regimeendringen i Beograd i oktober 2000 er forholdet mellom Serbia og Montenegro uavklart. Myndighetene i Montenegro anerkjenner ikke de føderale institusjoner og har videre truet med å avholde en folkeavstemning om uavhengighet. Det var derfor en spent politisk situasjon mellom Serbia og Montenegro, og også spenninger internt i Montenegro som følge av et splittet folk i synet på en fortsatt føderasjon med Serbia eller uavhengighet.

Som en konsekvens av den politiske situasjonen i 2000 var hovedfokus for ODIHR-kontoret politisk rapportering. Kontoret etablerte god kontakt med både regjerings- og opposisjonspartier. Støtte til den demokratiske reformprosessen var sentralt, og i 2000 gav kontoret assistanse til gjennomføringen av de juridiske reformene i Montenegro. Kontoret hadde en juridisk rådgiver som arbeidet tett sammen med myndighetene og koordinerte arbeidet med internasjonale og nasjonale organisasjoner. Videre lå fokus på menneskerettigheter, herunder arbeid mot menneskesmugling, rettigheter for kvinner, og støtte til utviklingen av lokale NGOer. Fokus har også ligget på å støtte programmer rettet mot deltagelse av kvinner i det offentlige liv, slik som «Kvinner kan»-programmet.

ODIHR assisterte myndighetene med utviklingen av en ny valglovgivning i februar 2000. Kontoret ble også ansvarlig for overvåkning av de ekstraordinære lokalvalgene i Podgorica og Herceg Novi i juni 2000. Disse valgene ble

offisielt observert, etter invitasjon fra myndighetene i Montenegro, grunnet den spente politiske situasjonen. Myndighetene i Montenegro boikottet de føderale valgene i oktober 2000, grunnet en grunnlovsendring i regi av Milošević-regimet. Valget ble likevel gjennomført i Montenegro, uten deltagelse av regjeringspartiene. De føderale myndighetene i Beograd inviterte ikke OSSE til å observere valget.

I 2000 var det 5 internasjonalt ansatte ved ODIHR-kontoret. Norge har støttet kontoret gjennom sekondering til stillingen som politisk rådgiver fra juli 1999.

2.2.5 Kroatia

OSSEs faste råd vedtok i april 1996 å etablere et langsiktig nærvær i Kroatia. Hovedoppgaven var å yte bistand til kroatisk myndigheter på alle nivåer i forbindelse med beskyttelse av menneskerettighetene. Særlig vekt ble lagt på rettighetene til personer som tilhørte nasjonale minoriteter. I tillegg skulle sendelaget bidra til forsoning mellom folkegrupper og fremme rettsstatsprinsippene, samt bistå myndighetene med å fremme demokratiske institusjoner og ny lovgivning.

Utviklingen i Kroatia gjorde at man i juni 1997 utvidet sendelagets mandat til en mer omfattende og aktiv overvåking av hvordan Kroatia gjennomførte de avtaler og forpliktelser landet hadde tatt på seg, særlig når det gjaldt tilbakevending av flyktninger og fordrevne.

I forbindelse med at Øst-Slavonia ble tilbakeført til Kroatia fra FN i januar 1998, vedtok OSSE å igangsette en gradvis oppbygging av sendelaget til 280 medlemmer. FN beholdt en støttegruppe på 180 internasjonale politifolk for å bidra til stabilitet i området og redusere faren for overgrep mot den gjenværende serbiske befolkningen. Da FN-politiet trakk seg ut, overtok OSSE oppgaven å overvåke det lokale politiet. OSSEs faste råd vedtok således i juni 1998 å etablere en politikomponent ved sendelaget med opptil 120 medlemmer. Dette var en oppgave som var ny for organisasjonen. Politikomponenten har spilt en verdifull rolle for å bidra til stabilitet i området.

President Franjo Tuđmāns død i desember 1999 skapte en ny situasjon i Kroatia. Etter valgene og det påfølgende regimeskiftet i januar 2000, har sendelaget støttet opp under de nye kroatisk myndighetenes bestrebelser på framgang på nøkkelområder for OSSE. Sendelaget bistår i arbeidet med å legge til rette for tilbakevending og reintegrering av flyktninger og fordrevne personer i det kroatisk samfunn, med særlig vekt på lovgivning og eiendomsforhold.

Den positive utviklingen i Kroatia gjorde at OSSEs faste råd i mars 2000 reduserte antallet internasjonale medlemmer i sendelaget og åpnet for ytterligere reduksjon i lys av utviklingen i landet framover. Sendelagets mandat ble videreført. Etter regimeskiftet i Kroatia ble også samarbeidet med innenriksministeriet betydelig forbedret, og sikkerhetssituasjonen i Øst-Slavonia var generelt stabil gjennom året. Medlemslandene vedtok derfor å omorganisere sendelagets arbeid på politisektoren gjennom å avslutte politikomponenten og i stedet ha et mindre antall erfarne internasjonale politirådgivere i sendelaget.

2.2.6 Jugoslavisk medlemskap i OSSE

Suspensjon av et medlemsland er et instrument OSSE bare har benyttet en gang, da det tidligere Jugoslavia ble suspendert fra deltakelse i OSSE i 1992. Senere ble de nye statene som oppsto som følge av oppløsning av det tidligere Jugoslavia (Slovenia, Kroatia, Bosnia-Hercegovina og Makedonia) etter søknad tatt opp som medlemmer av OSSE. Den føderale republikken Jugoslavia (Serbia/Montenegro) sto utenfor.

Etter at demokratiske krefter tok over makten i Jugoslavia høsten 2000, ble landet tatt opp som medlem av OSSE den 10. november 2000. OSSE støttet på ulike måter opp om de demokratiske kreftene i Jugoslavia før regimeskiftet, selv om organisasjonen ikke kunne arbeide i landet. De nye makthaverne i Beograd uttrykte ønske om et OSSE-nærvær som kunne bistå myndighetene i den vanskelige omformingsprosessen som lå foran dem. Organisasjonen sendte en rapportør-misjon til landet i desember 2000, og det ble deretter utarbeidet planer og mandat for et sendelag i nært samarbeid med jugoslaviske myndigheter.

2.2.7 Makedonia

Sendelaget til Skopje ble etablert i 1992 for å bidra til å forhindre at krigen i Bosnia-Hercegovina skulle spre seg til Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia. Etter Dayton-avtalen la sendelaget økt vekt på å prioritere de delene av mandatet som går ut på å overvåke den interne situasjonen i landet. Under Kosovo-krisen i 1999 hvor hundretusener av kosovo-albanske flyktninger søkte beskyttelse i landet, la sendelaget særlig vekt på å observere alle aspekter ved krisen som kunne påvirke stabiliteten, så som sikkerhetssituasjonen i grenseområdene, flyktingestrømmen, virkningene av krisen for forholdet mellom den albanske og makedonske befolkningen og for forbindelsene med nabolandene.

Aktivitetene i 2000 var preget av ettervirkningene av Kosovo-krisen, samtidig som sendelaget gradvis tok opp igjen sine ordinære oppgaver over et bredt spekter for å bidra til økt stabilitet i landet og styrke tilliten mellom den makedonsk-språklige flertallsbefolkningen og det albansk-språklige mindretallet, som utgjør ca. 30 prosent av innbyggerne. Arbeidet skjer i nært samarbeid med myndighetene, lokale krefter og internasjonale representanter. Sendelaget har også fortsatt å overvåke hendinger i grenseområdene og forholdet over grensene. OSSEs Høykommissær for nasjonale minoriteter (HCNM), Max van der Stoep, spiller en sentral rolle gjennom sitt arbeid for å bedre rettighetene til personer tilhørende nasjonale minoriteter. HCNM gjør en betydelig innsats for å få etablert høyere utdanning på albansk.

2.2.8 OSSE og Stabilitetspakten

1. juli 1999 ble Stabilitetspakten for Sørøst-Europa lagt under OSSEs auspisier. OSSE deltar i en rekke aktiviteter under paktens tre arbeidsbord. Hovedvekten av OSSEs aktiviteter faller imidlertid inn under paktens arbeidsbord 1 om demokrati og menneskerettigheter og arbeidsbord 3 om sikkerhetsspørsmål. Sikkerhetsbordet fikk i juni 2000 norsk ledelse, da ekspedisjonssjef Kim Traa-vik fra UD ble valgt til formann for dette arbeidsbordet.

OSSE er sterkt involvert i en arbeidsgruppe om menneskehandel under sikkerhetsbordet, samt i arbeidet med regional sikkerhet og stabilitet. Dayton-avtalens bestemmelser om regional sikkerhet og stabilitet håndteres av OSSEs formannskap gjennom særlig oppnevnte representanter, som samarbeider nært med paktens sikkerhetsbord, for å sikre komplementaritet og unngå overlapping. I oktober 2000 redegjorde den norske formannen for sikkerhetsbordet i et fellesmøte med OSSEs faste råd og sikkerhetsforumet om arbeidet under dette bordet. Han har også oppfordret til en mer hyppig informasjonsutveksling mellom OSSE og Stabilitetspakten og gjennomførte uformelle konsultasjoner med dette for øyet.

Under arbeidsbord 1 er OSSE den førende aktøren i arbeidet med likestillingsspørsmål i regionen.

OSSEs regionale strategi for Sørøst-Europa ble vedtatt i mars 2000. Formålet er å utvikle en samlet og grenseoverskridende politikk i regionen langs flere dimensjoner.

At OSSE i dag har sendelag i samtlige land i det tidligere Jugoslavia (bortsett fra Slovenia), i Kaukasus og i Sentral-Asia gjør det også mulig å utvikle et regionalt samarbeid mellom sendelagene og dermed stimulere landene i disse områdene til å møte utfordringer i fellesskap. I det tidligere Jugoslavia har det vist seg at mange av problemene etter Balkan-krigene i det forrige tiåret bare kan løses gjennom et nærmere regionalt samarbeid. Likeledes er det klart at konfliktløsning og -forebygging, økonomisk vekst og demokratiutvikling i andre regioner kan stimuleres på en viktig måte gjennom regionalt samarbeid. Det rumenske formannskapet har varslet at det vil arbeide for å konkretisere OSSEs regionale strategi for Sørøst-Europa, noe som vil bety et tettere samarbeid med Stabilitetspakten.

2.2.9 Tsjetsjenia

OSSE etablerte sendelag i Groznyj i 1995 da utbryterrepublikken var inne i sin første væpnede konflikt med de russiske sentralmyndighetene. OSSE bisto i fremforhandlingen av en våpenhvileavtale mellom partene som ble undertegnet i 1996 i Khasavjurt, som også slo fast at det skulle gjennomføres demokratiske president- og parlamentsvalg i Tsjetsjenia, noe OSSE bisto med gjennomføringen av i 1997. Det ble i 1997 undertegnet en fredsavtale i Moskva som slo fast at partene skulle arbeide fram en endelig løsning på Tsjetsjenias status innen utgangen av 2001. Situasjonen i Tsjetsjenia forverret seg vesentlig fra slutten av 1997. Det ble økt maktkamp mellom klaner, styrking av fundamentalistiske muslimske gruppers stilling, en forverret økonomisk situasjon og tiltakende lovløshet med utbredt kidnapping og krav om løsepenger. Maskhadov som ble valgt til president i 1997 forsøkte fånyttet å avhjelpe den vanskelige situasjonen med å trekke ledere for de ulike grupperinger, også fundamentalistiske, inn i ledelsen. Russlands løfte om økonomisk bistand til gjenoppbygging materialiserte seg ikke og Maskhadovs stilling ble stadig mer usikker. Siden angrepene mot Røde Kors-sykehuset i Novye Atagi i desember 1996, var OSSE det eneste internasjonale nærvær i Tsjetsjenia. Av sikkerhetsmessige årsaker vedtok troikaen, hvor Norge var medlem, å trekke ut de internasjonalt utsendte til Moskva i desember 1998, hvor de siden har oppholdt seg.

Forholdet til Russland ble også i 2000 preget av de føderale myndigheters håndtering av situasjonen i Tsjetsjenia. 1. oktober 1999 gikk russiske styrker inn i Tsjetsjenia for å «utrydde terrorister og ekstremister» fra republikken. Samtidig som det internasjonale samfunn, inkludert OSSE, anerkjente Russlands territoriale integritet og rett til å forsvare seg mot terrorisme, ble den overdimensjonerte og dels vilkårlige anvendelsen av militær makt overfor Tsjetsjenia fordømt. Krigen resulterte i 300 000 internt fordrevne som først og fremst søkte tilflukt i Ingusjetia. Under det norske formannskap stod derfor situasjonen i Tsjetsjenia høyt på dagsordenen. I 1999 innledet det norske OSSE-formannskapet tidlig dialog med russiske myndigheter der det ble vist til behov for en politisk løsning og OSSEs vilje til å bistå. Russiske myndigheter svarte med at konflikten var et internt anliggende og at man derfor ikke kunne akseptere internasjonal bistand annen enn humanitær bistand. OSSEs forhold til Russland var i denne perioden vanskelig, noe som også preget toppmøtet i Istanbul. Det lyktes likevel å få til en relativt vidtgående enighet om Tsjetsjenia i toppmøte-erklæringen der man blant annet slo fast en rolle for OSSE til å bidra i en politisk dialog. Gjennomføringen av denne enigheten ble imidlertid vanskelig da man fra russisk side, tross teksten i erklæringen, fortsatte å vise til at konflikten var et internt anliggende.

Det østerrikske formannskapet hadde flere runder med forhandlinger med russiske føderale myndigheter om modaliteter for en snarlig retur av sendelaget i tråd med Istanbul-toppmøtets erklæring. OSSE-formannen hadde i april 2000 møter både i Moskva og Tsjetsjenia om retur av sendelaget. Enighet om snarlig retur av sendelaget til Znamenskoje i tråd med 1995-mandatet ble oppnådd i møter med president Putin og utenriksminister Ivanov. Det har imidlertid ikke lyktes å komme til enighet når det gjelder tekniske og sikkerhetsrelaterte modaliteter for returen. Det var håp om at man skulle kunne klare å finne en løsning i prosessen opp mot ministermøtet i Wien i november 2000, etter at det var kommet positive signaler fra møtene med russiske myndigheter. Det viste seg imidlertid ikke mulig å få til den nødvendige enigheten.

Ministermøtet berømmet samarbeidet mellom den russiske spesialrepresentanten for menneskerettigheter og Europarådets representanter, stasjonert i Znamenskoje. De samarbeider om en database for mottak og behandling av klager om brudd på menneskerettighetene. Det ble samtidig pekt på behov for en snarlig uavhengig etterforskning av påståtte grusomheter mot sivile og andre brudd på menneskerettigheter og internasjonal humanitær lovgivning. I tillegg etterlyste man implementering av enigheten i Istanbul om snarlig retur av sendelaget.

I samarbeid med lokale NGOer er sendelaget aktivt engasjert i gjennomføring av en rekke prosjekter i Tsjetsjenia, i særlig grad innen humanitær bistand. Flere av prosjektene er rettet mot bistand til tsjetsjenske barn som har blitt internt fordrevet.

2.2.10 Georgia

OSSE har et særskilt ansvar for å bistå i å løse konflikten i Sør-Ossetia og har eget kontor i Tskhinvali. I Abkhasia samarbeider OSSE nært med FN, som har den ledende rolle av de to organisasjoner i området. OSSE og FN deler kontor i Sukhumi. Det totale OSSE-engasjement i Georgia ledes av sendelagets

hovedkontor i Tbilisi. Sendelaget overvåker også grenseområdet mellom Georgia og den tsjetsjenske delen av grenseområdet mot Russland.

I spørsmålet om avklaring av Sør-Ossetias status fortsatte i 2000 møtene på høyt nivå med sikte på å komme frem til en endelig avtale for denne delen av Georgia. Formannskapet inviterte partene til et høynivåmøte i Baden nær Wien i juli 2000. For første gang drøftet man også spørsmål knyttet til Sør-Ossetias status innenfor Georgia. Under møtet ble man enige om å fortsette med regelmessige møter på politisk nivå i Wien og i Moskva. Utover året viste det seg imidlertid vanskelig å følge opp dette, og Baden-møtet ble ikke fulgt opp av nye møter.

Heller ikke i Abkhasia var det noe gjennombrudd i 2000. Separatistregimet i Sukhumi var ikke villige til å gå inn i reelle forhandlinger om regionens status innenfor Georgias grenser. I november 2000 var det omsider mulig å sende den lenge planlagte felles undersøkelseskommisjon fra FN og OSSE til Gali-distriktet for å vurdere muligheten for å opprette et felles menneskerettighetskontor i Gali-distriktet i Abkhasia. I den foreløpige rapporten foreslås det å opprette et slikt kontor. Den endelige rapporten fra besøket er ennå ikke offentliggjort.

Grenseovervåkningen av den tsjetsjenske delen av den georgisk-russiske grensen fortsatte i 2000 og blir betraktet som et viktig tillitskapende og stabiliserende tiltak mellom Georgia og Russland.

2.2.11 Armenia, Aserbajdsjan

Etter Rådsbeslutninger henholdsvis 22. juli og 17. november 1999 ble grunnlaget lagt for OSSE-kontorer i Jerevan og Baku. Gjennom representasjon i alle tre hovedsteder i Sør-Kaukasus er mulighetene for OSSE til å bidra til utbygging av det regionale samarbeid betydelig bedret. De to nye kontorene ble formelt åpnet under OSSE-formannens besøk til Aserbajdsjan og Armenia 17. og 18. juli 2000. I begge kontorers mandat inngår en bemanning på seks internasjonalt utsendte som vil arbeide i forhold til alle sider av OSSEs aktiviteter. Jerevan-kontorets aktivitet har blant annet inkludert bistand til å gjennomføre de forpliktelser landet påtok seg i siste fase som søkerland til medlemskap i Europarådet samt bistått i arbeidet med opprettelse av en ombudsmann for menneskerettigheter. Kontoret i Baku kom i funksjon med internasjonalt utsendte senhøstes 2000. Nært samarbeid mellom kontoret, myndigheter og ODIHR ble innledet i forbindelse med forberedelsene til parlamentsvalget i november samme år. Tilsvarende hva den norske OSSE-formannen oppnådde, lyktes det også den østerrikske under sitt besøk i juli 2000 til Armenia og Aserbajdsjan å få frigitt krigsfanger.

2.2.12 Nagorno-Karabakh

OSSE har siden opptaket av Armenia og Aserbajdsjan i KSSE i 1992 engasjert seg i konflikten om Nagorno-Karabakh, som er en overveiende armensk-befolket enklave i Aserbajdsjan. Ved fredsslutningen i 1994 hadde karabakh-armenerne erobret det meste av enklaven og i tillegg store deler av fem aserbajdsjanske områder sør og vest for enklaven. Dette er også situasjonen i dag. OSSE har fram til i dag bistått partene i forhold til å få til en løsning på spørsmålet om Nagorno-Karabakhs status. I forhold til denne problematikken har OSSE ulike inntak. Minsk-gruppen består av et titalls land og har til oppgave

å finne en politisk løsning på konflikten så snart partene er blitt enige om en fredsløsning.

Medformannskapet i Minsk-gruppen, bestående av Russland, USA og Frankrike, har det overordnede ansvar og står i direkte kontakt med partene. I tillegg kommer OSSE-formannens personlige representant for denne konflikten, utnevnt i 1995. Han er stasjonert i regionen og har til oppgave å bidra til fremme av en forhandlingsløsning samt å overvåke overholdelse av våpenhvileavtalen. En planleggingsgruppe i tilknytning til sekretariatet i Wien utarbeider planer for en mulig fredsbevarende styrke for Nagorno-Karabakh. Dette vil kunne bli aktuelt dersom man faktisk får til en fredsløsning.

Utsiktene for en løsning av konflikten ble noe lysere i og med at de to lands presidenter begynte å møtes relativt hyppig sommeren 1999. Drapet på statsminister Sarkisian i oktober 1999 førte til et alvorlig tilbakeslag i prosessen i og med den sterke stilling Sarkisian hadde i forhold til motstanderne av en fredsavtale. Det første bilaterale møte på fem måneder mellom de to presidenter fant sted under SUS-toppmøtet i Moskva 20. juli 2000 og er senere blitt oppfulgt med ytterligere møter.

OSSE har særlig gjennom Minsk-gruppens medformannskap oppmuntret og tilskyndet partene til forhandlinger. Den personlige representant har gjennom sitt nærvær ved frontlinjene bidratt med tillitskapende arbeid. Blant annet har bruk av OSSEs sambandsutstyr skapt direkte kommunikasjon over frontlinjene noe som også har gjort det mulig å oppklare farlige misforståelser. På ministermøtet i Wien ble det uttrykt bekymring over mangelen på framgang i fredsprosessen, samtidig som man hilste den direkte dialogen mellom de to lands presidenter velkommen.

2.2.13 Sentral-Asia

For å ivareta det østerrikske formannskaps ambisjon om å prioritere Sentral-Asia i tillegg til Sørøst-Europa og Kaukasus, utnevnte OSSE-formannen OSSEs generalsekretær Jan Kubis til spesialrepresentant for Sentral-Asia. I tillegg ble nye feltkontor etablert både i Tadsjikistan og Kirgisistan. OSSE-formannen besøkte Sentral-Asia - som sin polske og norske forgjenger. På OSSEs toppmøte i Istanbul i november 1999 ga de sentral-asiatiske lederne uttrykk for bekymring når det gjaldt både den sosiale- og økonomiske utvikling i regionen som i sin tur ga grobunn for ekstremisme. Formannskapets strategi har vært å ta utgangspunkt i hva landene i regionen er opptatt av og det har dermed videreført den tilnærming som ble utmeislet under det norske formannskapet om en bredere og mer handlingsorientert rolle for OSSE i regionen. Anbefalingene i det norske formannskapets rapport om Sentral-Asia (Höynck-rapporten) har sammen med erklæringen fra toppmøtet i Istanbul vært sentrale referanser for det østerrikske formannskaps engasjement i regionen.

Samordning av det internasjonale samfunns engasjement i Sentral-Asia og utvikling av det regionale samarbeid stod sentralt i Höynck-rapportens anbefalinger. I oktober 2000 organiserte OSSE-formannskapet sammen med FNs byrå for narkotika- og kriminalitetskontroll (ODCCP) et seminar i Tasjkent med deltakere fra 67 land og rundt 40 internasjonale organisasjoner. Alle de fem sentral-asiatiske landene deltok aktivt i konferansen og de gav sin forpliktende tilslutning til to dokument for utbygging av det regionale samarbeid for

å bekjempe den økende trusselen fra terrorisme, narkotikasmugling og organisert kriminalitet.

Menneskerettighetssituasjonen i flere av landene fortsetter å være bekymringsfull. Det er bred enighet i OSSE om at den menneskelige dimensjon bør forbli en hovedsak for OSSE i regionen, men at man også må ha en flerdimensjonal tilnærming som inkluderer økonomiske og politiske aspekter ved sikkerheten. Norge har gjentatte ganger i OSSE tatt opp spørsmål om menneskerettigheter, både i organisasjonens fora og bilateralt med land i regionen.

Sikkerhetssituasjonen i regionen ble både i 1999 og i 2000 truet av militante grupper som tok seg inn i både Usbekistan og Kirgisistan i et forsøk på å destabilisere situasjonen i landene. Lederne i alle de fem land har i denne sammenheng pekt på religiøs ekstremisme med utspring fra tilgrensende land som en av hovedtruslene for regionens stabilitet.

Fordeling av regionens vannressurser er i sentrum av oppmerksomheten sett både fra regionen og fra det internasjonale samfunn. I likhet med det norske formannskapet søkte også det østerrikske å videreføre et britisk initiativ om å organisere et høynivåmøte i London for å fremme regionalt samarbeid om regionens vannressursene. På grunn av manglende støtte fra flere av landene i regionen har initiativet blitt lagt på is.

Japan, som er et av OSSEs tre asiatiske partnerland, utviser stor interesse for utviklingen i regionen og var i desember 2000 arrangør for et seminar hvor OSSEs og Asias erfaringer i Sentral-Asia var tema. Det var deltakelse fra alle fem land i regionen i tillegg til andre av OSSEs medlemsland.

Som et ledd oppfølging av målsettingene i Höynck-rapporten med hensyn til å integrere regionen mer i OSSEs arbeid, ble det i norsk regi høsten 2000 gjennomført et kurs i menneskerettighetsarbeid for kandidater fra sentral-asiatiske land. Kursene ble etterfulgt av en lengre hospiteringsperiode i sendelaget i Bosnia-Hercegovina. Flere land har vist interesse for å videreføre dette initiativet.

2.2.14 Baltikum

Estland og Latvia har begge store russisktalende befolkningsgrupper, og OSSE har i en årrekke hatt sendelag utplassert i disse land. Organisasjonen har spilt en sentral rolle i forbindelse med integreringen av russisktalende ikke-statsborgere. Også Høykommissæren for nasjonale minoriteter (HCNM) har vært meget aktivt engasjert i begge land.

En avvikling av sendelagene i begge land har rykket nærmere i tråd med landenes gjennomføring av en politikk som har som målsetting å skape større forståelse mellom folkegruppene, og som i tillegg har hatt som mål å sørge for en bedre integrering av de nasjonale minoriteter. Utfordringen for de to land har i stor grad skiftet fra behovet for å utarbeide det nødvendige lovverk for å sikre rettighetene til de nasjonale minoriteter til å sørge for en så effektiv iverksettelse av politikken som mulig.

Oppfatningen både i Estland og Latvia går klart i retning av at sendelagene i stor grad har oppfylt sine mandater, og at man i nær framtid ønsker en avvikling av sendelagene. Det østerrikske formannskapet i 2000 tok et skritt i retning av å imøtekomme disse synspunkter gjennom å utarbeide retningslinjer for den gjestående virksomhet ved de to sendelag, der sendelagene ble gitt i

oppdrag å konsentrere seg om utestående oppgaver i forhold til sine opprinnelige mandater. Det er en underliggende forutsetning at så snart det kan rapporteres om at myndighetene i de to land har gjennomført de nødvendige politiske og administrative endringer, vil sendelagenes virksomhet opphøre. Håpet er at en slik avslutning kan skje til alles tilfredshet, og at også Russland vil se dette som en suksessfull avslutning av et langvarig OSSE-oppdrag i de to baltiske land.

2.2.15 Estland

Sendelaget til Estland ble opprettet i 1992. Mandatet blir forlenget på halvårlig basis. Nåværende mandat gjelder fram til 30. juni 2001. I henhold til mandatet skal sendelaget arbeide særlig med spørsmål knyttet blant annet til statsborgerskap, migrasjon og språkspørsmål. Det skal opprette kontakter med sentrale og lokale myndigheter, relevante institusjoner og organisasjoner. Gjennom disse kontaktene skal sendelaget gi sitt bidrag til dialog og økt forståelse mellom folkegruppene i Estland. Sendelaget består av seks internasjonalt sekonderte personer.

I oktober 2000 la det østerrikske formannskapet fram et sett med retningslinjer, basert på en forutgående analyse av situasjonen i Estland utført av sendelaget. Her skisseres fem ulike områder der man anser at det fortsatt gjensstår utestående og uløste problemer og som sendelaget derfor skal yte ekstra stor oppmerksomhet. Disse er:

1. Språkloven: Sendelaget skal særlig følge iverksettelsen av den språklov som ble vedtatt i 1999. Fra enkelte hold ble det påpekt at den i for stor grad grep inn i den private sfære og satte for strenge kravet til kjennskap til estisk språk. Myndighetene har imidlertid gjennom retningslinjene for iverksettelse av loven kommet kritikerne i møte gjennom å utforme retningslinjer som i noen grad lempet på dette kravet.
2. Valglovene: Disse ble endret i 1998 og setter krav til kjennskap i estisk. Oppfatningen er at dette ikke er i samsvar med internasjonale standarder.
3. Ombudsmannsordningen: Det er et behov for å videreutvikle ombudsmannsordningen etter et mer tradisjonelt mønster. Videre er det pekt på at det er behov for et underkontor i den nordøstlige delen av Estland, der det er en stor konsentrasjon av russisk-talende personer.
4. Iverksettelse av det statlige integrasjonsprogrammet: På regjeringshold er det vedtatt et eget integrasjonsprogram der målet er å sørge for at de nasjonale minoriteter blir integrert i det estiske samfunn. Det skal iverksettes et stort antall prosjekter, blant annet innen utdanningssektoren.
5. Statsborgerskap og naturalisering: Fortsatt er det et stort antall ikke-estere som enten kun har oppholdstillatelse for en kortere periode eller som ikke har noen gyldig oppholdstillatelse i Estland. Sendelaget skal derfor bistå i å skape fortgang også i disse spørsmål.

Foreløpige rapporter fra sendelaget tyder på fremskritt innenfor alle de fem skisserte områder. Det kan derfor antas at man mot slutten av 2001 vil nærme seg en suksessfull avslutning av arbeidet til sendelaget til Estland.

2.2.16 Latvia

Sendelaget til Latvia ble opprettet i 1993. Mandatet blir forlenget på halvårlig basis. Nåværende mandat gjelder fram til 30. juni 2001. I henhold til mandatet skal sendelaget arbeide særlig med spørsmål knyttet til statsborgerskap for den russiske minoriteten samt andre forhold relatert til denne. Videre har sendelaget en rådgivende funksjon overfor latviske myndigheter og andre berørte parter. Sendelaget rapporterer for øvrig om utviklingen på områder som er av betydning for gjennomføring av OSSEs prinsipper og tilhørende forpliktelser.

I november 2000 presenterte det østerrikske formannskapet et sett med retningslinjer som skal danne grunnlaget for sendelagets avsluttende virksomhet. I mange henseende er disse relatert til de samme problemstillinger som gjelder for Estland. Følgende fire retningslinjer ble skissert:

1. Statsborgerskap: Det er en oppfatning at Latvias lovverk angående statsborgerskap er i samsvar med internasjonale standarder. Imidlertid skal sendelaget særlig bistå myndighetene med å legge til rette for at flere søker om latvisk statsborgerskap, blant annet gjennom forenkling av søknadsprosedyren og de språkprøver søkerne må igjennom.
2. Språk og utdanning: Selv om språkloven oppfattes som å være i samsvar med internasjonale standarder, gjenstår fortsatt uløste spørsmål i forhold til hvilke språkkrav som skal gjelde ved yrkestilsetting. OSSEs høykommissær for nasjonale minoriteter har fremholdt at disse er for strenge og at de således må endres.
3. Integrasjonsprogrammet: Latviske myndigheter har besluttet å iverksette et integrasjonsprogram. Sendelaget er gitt i oppdrag å holde kontakt med myndighetene for å blant annet sikre en tilstrekkelig finansiering av programmet.
4. Ombudsmannsordningen: Slik tilfellet er i Estland, anses det at også Latvia må videreutvikle sin ombudsmannsordning etter et tradisjonelt mønster, slik at det kan bli en institusjon som nyter tillit i alle lag av befolkningen. Sendelaget er gitt i instruks å bistå i dette arbeidet.

Foreløpige rapporter tyder på at også Latvia har gjort store fremskritt i forhold til de identifiserte retningslinjene.

2.2.17 Moldova

I spørsmålet knyttet til utbryterregionen Trans-Dnjestrs status var det i 2000 ingen framgang, selv om dette var ett av det østerrikske formannskapets høyest prioriterte områder med blant annet besøk av OSSE-formannen til Moldova, inkludert Trans-Dnjestr. Den tidligere russiske statsminister Jevgenij Primakov ble utnevnt til Russland nye representant til fredsforhandlingene. Overfor formannskapet la han fram nye forslag til løsning med påfølgende utplassering av fredsbevarende styrker i konfliktsonen. I samarbeid med meglerne Ukraina og Russland forsøkte formannskapet å etablere faste forhandlingsmøter med partene. Dette viste seg å være vanskelig, og møtene ble utsatt flere ganger. Ved utgangen av 2000 måtte man derfor fastslå at det ikke hadde vært mulig å oppnå framgang i noen av spørsmålene knyttet til Trans-Dnjestrs status.

Heller ikke i spørsmålet om tilbaketrekking av russisk militært utstyr og personell fra denne delen av Moldova var det framgang i 2000. Under OSSE-

toppmøtet i Istanbul i november 1999 ble det inngått en avtale om dette. I henhold til avtalen skal alt russisk utstyr og personell være trukket ut innen utgangen av 2002. Gjentatte utsettelse av tilbaketrekkingen har skapt tvil om Russland vil være i stand til å etterleve de forpliktelser man påtok seg i Istanbul.

2.2.18 Hviterussland

OSSEs Rådgivnings- og overvåkningsgruppe i Minsk har siden etableringen i 1997 arbeidet i forhold til å få til en løsning på den konstitusjonelle krise landet har befunnet seg i siden 1996 da president Lukasjenko oppløste Det 13. Øverste Sovjet og satte konstitusjonen til side. Ved toppmøtet i november 1999 berømmet man sendelaget for sine mange initiativ og ledende rolle i forhold til å bringe myndigheter og opposisjon inn i en meningsfull dialog først og fremst med tanke på frie og rettferdige valg til parlament og president. Ved utgangen av 1999 var imidlertid denne dialogen brutt. Myndighetene marginaliserte også sendelagets rolle i forbindelse med forberedelse av parlamentsvalg i 2000 og presidentvalg i 2001.

Etter initiativ fra sendelaget gikk EU, Europarådet og OSSE sammen om å holde tre konferanser viet spørsmålet om observasjon av parlamentsvalget 15. oktober 2000. Det ble enighet om å gjøre observasjon avhengig av fire forhold: transparens i valgprosessen og valgloven, lik tilgang også for opposisjonen til media, at parlamentet ble gitt en meningsfull rolle, samt gjennomføring av konfliktforebyggende tiltak herunder fravær av undertrykkelse av politiske opponenter. En parlamentariker-troika fra de tre institusjonene besøkte Minsk i mars 2000 og formidlet kravene til observasjon av valget. Et tilsvarende budskap ble formidlet i et besøk av OSSE-troikaen, med deltakelse av Norge, til Minsk i mai 2000.

Som følge av mangel på framgang i forhold til de nevnte forhold, ble det kun sendt tekniske valgekspertiser til parlamentsvalget. Både ODIHR og parlamentariker-troikaen konkluderte med at internasjonale standarder ikke ble møtt og at valget ikke kunne kalles fritt og rettferdig. Det ble videre vist til mangel på innfrielse av de fire ovennevnte kriterier.

På ministermøtet i Wien i november 2000 understreket formannskapet i sin uttalelse betydningen av å fortsette dialogen med alle politiske grupperinger i Hviterussland samtidig som behovet for framgang i forhold til de kriterier parlamentariker-troikaen har pekt på som forutsetninger for et demokratisk presidentvalg.

2.2.19 Ukraina

I løpet av 1999 ble det under det norske formannskapet brukt betydelige ressurser på fremforhandling av en avtale om en endring av samarbeidet mellom OSSE og Ukraina. Sendelaget, som i 1994 ble opprettet med formål å bistå normaliseringen mellom Krimhalvøya og Kiev, ble formelt nedlagt i april 1999. Etter mange forhandlingsrunder både i Kiev og Wien ble man i juli 1999 enig om opprettelse av en OSSE-prosjekt-koordinator med base i Kiev. Først i februar 2000 trådte ordningen formelt i kraft da det ukrainske parlamentet ratifiserte avtalen. Det har i hele perioden lyktes å ha et kontinuerlig OSSE-nærvær i Kiev.

Prosjektskoordinatorens mandat er knyttet til identifisering, iverksetting og overvåking av prosjekter mellom ukrainske myndigheter og OSSEs institusjoner. De fleste av disse prosjektene er på frivillig basis finansiert av medlemsland, inkludert Norge. Koordinatoren og hans stab har oppnådd et godt samarbeid med myndighetene og er engasjert i tråd med sitt mandat i en rekke prosjekter. De viktigste prosjekter er p.t. en omfattende gjennomgang av menneskerettighetslovgivningen samt bistand til ombudsmannen.

2.3 Samarbeid med andre institusjoner og aktører

Etter hvert som OSSEs aktiviteter har økt, ikke minst når det gjelder feltoperasjonene, er også behovet for koordinering av arbeidet med andre internasjonale organisasjoner vokst. Et viktig aspekt er å bidra til koordinering av aktivitetene og unngå dobbeltarbeid organisasjonene imellom. Samarbeidet er nært med FN og andre organisasjoner i FN-systemet, med NATO, Europarådet og EU. Ikke minst EU har fått økt interesse for OSSE som en sentral aktør, bl.a. i Kaukasus og når det gjelder sivil krisehåndtering.

Helt siden toppmøtet i Helsingfors i 1992 erklærte KSSE for et regionalt samarbeidsarrangement under FN-paktens Kap. VIII, har det eksistert et særlig nært forhold til FN. De to organisasjonene har et formalisert samarbeid i henhold til en avtale av 26. mai 1993. Avtalen hjemler regelmessige konsultasjoner mellom OSSEs formann og FNs generalsekretær. OSSE samarbeider i felten med en rekke FN-organisasjoner, som UNHCR og UNHCHR, men også andre. Dette gjelder særlig i Bosnia-Hercegovina, Kroatia, Albania, Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia, Tadsjikistan og Georgia. OSSE samarbeider nært med FN i Kosovo innen rammen av den FN-ledete integrerte operasjonen UNMIK.

Innen den menneskelige dimensjonen (demokrati, menneskerettigheter, rettsstatlige prinsipper, minoriteter) har OSSE og Europarådet betydelige sammenfallende interesser og samarbeider for å utnytte sine respektive ressurser best mulig også i felten. Europarådets representanter er for eksempel samlokalisert med OSSEs sendelag i Beograd og Tirana. HCNM samarbeider også nært med Europarådets eksperter. OSSEs formann og formannen for Europarådets ministerkomité kommer sammen til høynivåmøter en eller to ganger årlig. De to organisasjonene møtes på høyt embetsnivå ved utgangen av hvert halvår. Deltakelsen inkluderer ved siden av de to sekretariatene også representanter for de to parlamentarikerforsamlingene. Byråene for de to parlamentarikerforsamlingene møtes dessuten periodisk for å utveksle synspunkter på saker av felles interesse og for å vurdere samarbeidet mellom de to forsamlingene. I april 2000 undertegnet OSSEs og Europarådets generalsekretærer en felles katalog over mulige samarbeidsprosjekter (Common Catalogue of Co-operation Modalities). Katalogen er et viktig uttrykk for organisasjonenes forpliktelse til gjensidig forsterkende samarbeide.

OSSE og NATO har fått et stadig nærmere samarbeid ikke minst i Kosovo og Bosnia-Hercegovina. De NATO-ledete militære styrkene bidrar til å støtte sivilt arbeid utført blant annet av OSSE. De to organisasjonene har regelmessige konsultasjoner mellom sekretariatene der også medlemmer av OSSE-troikaen på embetsnivå deltar

EUs økte vektlegging av krisehåndtering og herunder sivil krisehåndtering er et område av økende betydning i samarbeidet mellom OSSE og EU. REACT-systemet for hurtig innsetting av eksperter i sendelagene som er under oppbygging i OSSE, utgjør et sentralt element i et slikt samarbeid, som tar sikte på å skape synergieffekter og kompatible systemer. Plattformen for sikkerhetssamarbeid, vedtatt på toppmøtet i Istanbul, og som utgjør en del av den såkalte sikkerhetspakten, skal bidra til å styrke og effektivisere samarbeidet mellom OSSE og andre internasjonale organisasjoner om sikkerhetsrelaterte spørsmål. Den har bidratt til å systematisere og effektivisere samarbeidet med andre internasjonale organisasjoner på en slik måte at man kan utnytte hverandres komparative fortrinn på en bedre måte.

3 Den menneskelige dimensjon

Arbeidet i OSSEs menneskelige dimensjon dreier seg om å styrke deltakerstatenes forpliktelser til å respektere menneskerettigheter og grunnleggende friheter, til å skape demokratiske institusjoner og utvikle rettsstatprinsipper. Det er et grunnleggende prinsipp at forpliktelsene innen den menneskelige dimensjon ikke er å anse som et indre anliggende for medlemslandene. OSSE bistår stater som tidligere hadde totalitære regimer, til å omstille seg til OSSEs verdifelleskap. OSSE har også vedtatt retningslinjer for avvikling av demokratiske valg og medlemsstatene har påtatt seg forpliktelser til å overvåke gjennomføringen av disse. Bistand til gjennomføring av frie valg utgjør en stadig viktigere del av OSSEs virksomhet.

OSSE har engasjert seg i demokratifremmende prosjekter i felten i stadig flere land. I Kosovo har OSSE fått rollen som den viktigste demokratibyggende organisasjon innen rammen av UNMIK. Det legges også vekt på vern av minoriteter. På dette feltet spiller OSSEs høykommissær for nasjonale minoriteter (HCNM) hovedrollen.

Det femte implementeringsmøtet innen den menneskelige dimensjon fant sted i Warszawa i oktober med 800 deltakere. Møtet falt sammen med ODIHRs 10-års jubileum. Implementeringsmøtet spiller fortsatt en rolle som nyttig møtested for substansielle samtaler. Ordsiftet gjenspeilte de høye forventningene som stilles til OSSE generelt og til ODIHR spesielt i arbeidet for å støtte opp om en positiv utvikling i OSSE-området. Følgende temaer fikk en fremtredende plass i møtet: tortur og dødsstraff; rettsstaten som en forutsetning for demokrati; den forverrede økonomiske situasjon for Roma og Sinti; intoleranse og diskriminering; likestilling; barn i væpnede konflikter; menneskehandel; flyktninger og internt fordrevne; angrep på ytringsfriheten; organisasjonsfrihet og religionsfrihet. En rekke anbefalinger ble vedtatt.

I 2000 ble det holdt tre tilleggsmøter så vel som et seminar innen den menneskelige dimensjon med følgende emner: inhuman behandling og straff, innbefattet dødsstraff; menneskehandel; migrasjon og internflyktninger; og beskyttelse av barn mot misbruk, særlig i væpnede konflikter. Problemstillingene reflekterer en generelt økt interesse for menneskelig sikkerhet («human security») i OSSEs arbeide.

1. juni vedtok Det faste råd OSSEs likestillingsplan. En egen sesjon under implementeringsmøtet i Warszawa var viet disse spørsmål. En egen arbeidsgruppe om likestilling i OSSE arbeider permanent med disse spørsmål.

Norge har årlig i perioden 1998-2000 gitt økonomisk støtte til OSSEs kontor for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR) og dets prosjekterrelaterte virksomhet, hovedsakelig rettet mot medlemsland i Sentral-Asia og Kaukasus-regionen. I Bosnia-Hercegovina ble også i 2000 OSSEs demokratiseringsarbeid og arbeid med valgspørsmål ledet av norske eksperter.

3.1 Likestilling

Man har fra norsk side prioritert arbeidet med å sette likestilling på OSSEs dagsorden. Dette lyktes man i stor grad med under Det norske formannskapet. I budsjettet for 2000 ble likestillingsarbeidet styrket ved at man fikk opprettet stillingene som likestillingsrådgivere i Sekretariatet og i ODIHR.

I tråd med erklæringen fra Toppmøtet i Istanbul i 1999, vedtok Det faste råd en Handlingsplan for likestilling 1. juni 2000. Handlingsplanen tar utgangspunkt i OSSE-forpliktelsene vedrørende likestilling og har som formål å sørge for at disse tas hensyn til både av medlemsstatene og i OSSEs praktiske arbeid i felten og i institusjonene.

Den uformelle likestillingsgruppen - opprettet under Det norske formannskapet i 1999 - møttes åtte ganger i løpet av året. Gruppen ledes på ambassadørnivå. En hovedoppgave for arbeidsgruppen i denne perioden var å forhandle ferdig Handlingsplanen. Det ble også holdt forberedende møter i forkant av Implementeringsmøtet i Warszawa i oktober. For første gang behandlet Implementeringsmøtet likestilling under et eget dagsordenpunkt. Lederen for likestillingsgruppen var invitert til å gi en redegjørelse.

3.2 Roma/Sinti

I tråd med en beslutning tatt under Budapest-toppmøtet i 1994, ble det i ODIHR opprettet et kontaktpunkt for Roma/Sinti-saker. Ministermøtet i Oslo i 1998 besluttet å styrke OSSEs arbeid på dette området, og i 1999 ansatte ODIHR en rådgiver som kun jobber med Roma/Sinti-spørsmål. Det har i løpet av 2000 funnet sted en rekke aktiviteter i regi av Kontaktpunktet inkludert bistand til nasjonale myndigheter med hensyn til utforming av politikk overfor Roma/Sinti, tilrettelegging av internasjonale konsultasjoner vedrørende Romaflyktninger og -asylsøkere, bistand til å fremme deltakelse av Roma/Sinti i valg, beskyttelse av rettigheter til Roma/Sinti i og fra Kosovo. I denne forbindelse kan det nevnes at ODIHR har utarbeidet en handlingsplan for Roma i Kosovo. Gjennomføringen av planen startet tidlig i 2000 og skjer i samarbeid med OSSEs sendelag i Kosovo.

Kontaktpunktet samler inn informasjon fra medlemsstatene vedrørende lovgivning og andre tiltak overfor Roma/Sinti. Informasjonen er tilgjengelig for OSSEs medlemmer og institusjoner samt for andre internasjonale organisasjoner.

Kontaktpunktet har gjennom en omfattende møtevirksomhet innledet et arbeid for å bedre samarbeid og koordinering mellom de ulike Romaorganisasjonene med sikte på en felles strategi for å bekjempe diskriminering og for å fremme full deltakelse og like muligheter for Roma/Sinti der de bor.

Gjennom Kontaktpunktets meklings oppnådde man høsten 2000 å få de to største, og hittil rivaliserende, Romaorganisasjonene med i en felles arbeidsgruppe om migrasjon. Dette ble ansett som et viktig gjennombrudd i bestrebelsene for å skape en mer koordinert tilnærming blant Romaorganisasjonene.

3.3 Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter

Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR), som ligger i Warszawa, har i løpet av de siste årene utvidet sin virksomhet i vesentlig grad, spesielt på områdene valg og demokratisering, under ledelse av sveiseren Gerard Stoudmann.

Valgovervåkning og gjennomføring av valg var et stort arbeidsområde for ODIHR i 2000. Bortsett fra valgene organisert av sendelagene i Bosnia-Hercegovina og Kosovo var ODIHR involvert i 16 valgprosesser og overvåkning av disse. Kontoret ytet assistanse til ulike land når det gjelder å forbedre valgprosedyrene og lovgivningen.

3.4 Representanten for frie media

OSSEs representant for frie media er en forholdsvis ny institusjon. Medierepresentanten, tidligere tysk forbundsdaysmedlem Freimut Duve, har identifisert følgende hovedsatsingsområder: individuelle saker, herunder journalister som utsettes for overgrep; strukturelle begrensninger i mediefriheten, herunder statlig kontroll med utgivelsen, trykkingen og distribusjonen av aviser og blader; samt behovet for å ivareta journalisters profesjonelle integritet og medias korrigerende samfunnsrolle.

Duves aktivitet har i 2000 konsentrert seg om strukturell sensur, hatefull tale, injurielovgivning og dennes innflytelse på frie media og beskyttelse av journalister i konfliktområder. «Sensur ved drap» har medierepresentanten også satt søkelyset på, spesielt ved forsvinningen av og trolig drapet på den ukrainske journalisten Gongadze. Norge har gitt økonomisk støtte til prosjekter i regi av medierepresentanten.

3.5 OSSEs parlamentarikerforsamling

OSSEs parlamentarikerforsamling, som har sitt sekretariat i København, har ingen formelle rettigheter til å delta i beslutningsprosessen i OSSE. Forsamlingen har imidlertid fremmet ønske om å skulle godkjenne valget av OSSEs generalsekretær, motta rapporter om OSSEs aktiviteter og utgifter, samt konsulteres i andre viktige spørsmål. Parlamentarikerforsamlingen har ved flere anledninger gitt uttrykk for at OSSE bør gå bort fra konsensus-prinsippet og heller basere seg på «tilnærmet konsensus», det vil si krav om støtte fra 90 prosent av medlemslandene og innbetalte bidrag. I tillegg er det foreslått en utvidet bruk av «konsensus minus en» prinsippet til også å omfatte budsjettspørsmål, etablering av sendelag og ansettelse i viktige stillinger. Man har i OSSE allerede en mekanisme som åpner for «konsensus minus en», den såkalte Praha-mekanismen som ble brukt da Jugoslavia i sin tid ble suspendert, men som ellers ikke har vært anvendt.

OSSE-parlamentarikernes bidrag i arbeidet med å overvåke valg har hatt særlig betydning. Likeledes arbeidet i den såkalte parlamentariske troika, som er et samarbeid mellom OSSEs parlamentarikerforsamling, EU-parlamentet og parlamentarikerforsamlingen i Europarådet, ikke minst når det gjelder Hviterussland. Parlamentarikerforsamlingen har opprettet såkalte

«demokratilag» som støtter opp om demokratiseringsprosesser i medlemslandene. At parlamentarikerforsamlingen er representert på OSSE-troikamøter på ministernivå skaper også grunnlag for et godt samarbeid om løpende saker.

I juli ble OSSEs parlamentarikerforsamlings 9. årlige sesjon holdt i Bucuresti. Her avløste rumeneren og tidligere utenriksminister Adrian Severin det danske folketingsmedlemmet Helle Degn som forsamlingens president.

3.6 Forholdet til frivillige organisasjoner

Det legges stor vekt på samarbeidet med frivillige organisasjoner, og det har vært en klar utvikling i retning av å øke frivillige organisasjoners deltakelse og innflytelse i OSSEs arbeid. Frivillige organisasjoner har anledning til å delta på tilsynskonferanser, implementeringsmøter, det årlige økonomiske forum og alle møter og seminarer i regi av ODIHR. På Implementeringsmøtet høsten 2000 deltok over 100 frivillige organisasjoner.

Et generelt problem har vært underrepresentasjon av frivillige organisasjoner fra SUS-området. Det ble i 2000 gjort bestrebelser for å øke deltakelsen fra Sentral-Asia.

I tillegg til å involvere frivillige organisasjoner aktivt i de nevnte møtene, er det også inngått et tettere samarbeid med enkelte organisasjoner for gjennomføring av prosjekter i regi av ODIHR.

3.7 Styrking av OSSE som organisasjon

Et sentralt trekk ved utviklingen av OSSE de siste årene har vært utbyggingen av feltoperasjonene uten at dette har ført til en tilsvarende styrking av sekretariatet i Wien. Det er betydelig motstand blant enkelte medlemsland mot å gi sekretariatet flere ressurser. Dels er dette begrunnet i frykten for økte kostnader, dels er den av mer prinsipiell art. Enkelte land frykter at en styrking av sekretariatet også vil øke dets politiske innflytelse på bekostning av formannskapet og Det faste råd. En gradvis utbygging av sekretariatet har imidlertid skjedd de siste årene.

Utplasseringen av Kosovo Verification Mission i 1998/99 viste behovet for at OSSE hadde til sin disposisjon en enhetlig og effektiv mekanisme i samtlige medlemsland for hurtig utvelgelse, opplæring og utplassering av eksperter til OSSEs feltoperasjoner. Med utgangspunkt i et amerikansk forslag vedtok toppmøtet i Istanbul i november 1999 å opprette «Rapid Expert Assistance and Co-operation Teams» (REACT) med sikte på å systematisere arbeidet med rekruttering av eksperter til sendelagene. Planleggingsarbeidet ble satt i gang umiddelbart etter toppmøtet med sikte på at REACT skulle være på plass innen 30. juni 2000. Oppbyggingen av REACT, som er basert på et sett av felles utvelgelseskriterier, et informasjonssystem for utvelgelse av kandidater og opplæring, har tatt lengre tid enn forutsatt og ambisjonsnivået må sies å være noe redusert i forhold de opprinnelige forventningene. På den annen side må konseptet, som var operativt fra april 2001, være gjenstand for kontinuerlig utvikling. Det er de enkelte lands ansvar å innmelde antall eksperter til systemet i samsvar med nærmere definerte stillingsnivå og arbeidsoppgaver.

Siden hurtig reaksjon i krisesituasjoner er et felles anliggende for mange internasjonale organisasjoner, samarbeider OSSE nært med andre internasjonale

nale aktører, som EU, FN og Europarådet, for å identifisere samarbeidsmuligheter og synergieffekter der det er mulig.

Parallelt med dette arbeidet er det i OSSEs sekretariat, etter norsk initiativ, opprettet et situasjonsrom som er helkontinuerlig bemannet, for å styrke kontakten med feltapparatet og effektivisere informasjonsstrømmen fra sendelagene til formannskapet og generalsekretæren. Et operasjonssenter som en fast kjerne i sekretariatet for å lette arbeidet ved hurtig etablering av nye sendelag ble opprettet i 2000, også etter norsk initiativ. I forbindelse med arbeidet med REACT er det opprettet en ny avdeling i sekretariatet som samler alt personellrelatert arbeid i OSSE.

3.8 OSSEs rettsevne

Det ble gjort betydelige fremskritt i arbeidet med å regulere OSSEs rettsevne, privilegier og immunitet under det østerrikske formannskap. Tross store anstrengelser greide man likevel ikke å komme frem til enighet.

Det østerrikske formannskap identifiserte tre muligheter for å løse problemet med OSSEs rettsevne, privilegier og immunitet: en unilateral løsning basert på vedtak fra ministermøtet i Roma i 1993 som iverksettes direkte i nasjonal lovgivning; en multilateral løsning med en konvensjon som ratifiseres av medlemsstatene; eller en bilateral løsning med en modellavtale for bilaterale avtaler mellom hvert enkelt medlemsland og OSSE og som gir OSSE rettsevne, privilegier og immunitet.

For å forsøke og forene kryssende hensyn hadde formannskapet valgt en relativt spesiell modell: Hoveddokumentet var en konvensjon som inneholdt materielle bestemmelser om rettsevne, immunitet og privilegier utformet på basis av Roma-vedtaket fra 1993. Denne skulle være gjenstand for ratifikasjon eller aksept. Hver av statene som ratifiserte eller aksepterte konvensjonen, skulle så enten implementere konvensjonens bestemmelser eller notifisere depositaren om at bestemmelsene i Roma-vedtaket var implementert i nasjonal rett. Utkastet åpnet for at statspartene kunne reservere seg mot å gi konvensjonens bestemmelser anvendelse i intern rett mot istedet å notifisere depositaren om at man hadde valgt å implementere Roma-vedtaket nasjonalt. Utkastet var ikke akseptabelt for enkelte av medlemslandene, som mente at det omgikk spørsmålet om OSSEs rettsevne. Et siste utkast ble deretter fremlagt. Dette besto av en meget kort konvensjonstekst hvor Roma-vedtaket i sin helhet var tenkt inntatt som et anneks. Det ble foreslått tatt inn i utkastet en bestemmelse om at medlemsland som er vertsland for OSSE-organer eller sendelag skulle anerkjenne OSSEs rettsevne gjennom avtaleinngåelse eller ved ensidig erklæring. Flere land påpekte at det var ønskelig å tilstå immunitet og privilegier som gikk lengre enn Roma-vedtaket, og særlig burde sendelagenes stilling reguleres.

Norge er et av 11 medlemsland som har implementert Roma-vedtaket internt. Men situasjonen er ikke tilfredsstillende så lenge så mange av OSSEs medlemsland ikke har gjort det samme. Den manglende regulering er et desto større savn i lys av den store veksten i OSSEs aktiviteter. En multilateral løsning vil by på fordeler i form av enkelhet, klarhet og en helhetlig løsning. Siden en slik løsning ikke var akseptabel for enkelte delegasjoner måtte man

søke å avhjelpe OSSEs behov ved å søke etter mer kreative løsninger som samtidig kunne imøtekomme de ulike syn som gjorde seg gjeldende.

Det lyktes ikke å oppnå enighet, og arbeidet videreføres av det rumenske formannskap.

3.9 Budsjettarbeidet

Etter flere års økning i budsjettene var virksomheten i 2000 preget av konsolidering. Budsjettet for 2000 hadde en ramme på vel NOK 1,5 milliarder, og dette nivået blir opprettholdt også i budsjettet for 2001. Deltakerlandene viet i likhet med tidligere kostnadssiden betydelig oppmerksomhet, og arbeidet med effektivisering av budsjettrutiner og -kontroll ble videreført under det østerrikske formannskapet. En viktig beslutning var vedtaket om å styrke internkontrollen gjennom opprettelse av et eget inspektorat direkte underlagt generalsekretæren.

Arbeidet med budsjettspørsmålene var i 2000 sterkt preget av diskusjonen om en ny finansieringsordning for OSSE. Den gjeldende bidragsnøkkelen fra 1992 tok utgangspunkt i et langt lavere aktivitetsnivå under forløperen KSSE, som hovedsakelig var en diplomatkonferanse uten sendelagsvirksomhet. Etter hvert som oppgavene vokste ble det mer og mer problematisk for mange land å akseptere kostnadsfordelingen. Under utenriksministermøtet i København i desember 1997 ble det derfor vedtatt en egen fordelingsnøkkel for pliktige bidrag til finansieringen av store operasjoner (prosjekter som har en årlig budsjettramme på NOK ca 107 millioner eller mer). Denne «tilleggsnøkkelen» ble imidlertid gjort tidsavgrenset til utgangen av 2000.

Særlig på grunn av amerikansk motstand mot endringer som ville føre til økt bidragsplikt for USA, lot arbeidet med en ny bidragsskala seg ikke sluttføre til ministermøtet i Wien i november 2000. For å hindre at finansieringsproblemet skulle utløse en alvorlig krise, vedtok Det faste råd i desember 2000 en interimløsning for finansiering av de store sendelagene i 2001. Denne ble imidlertid gjort opp med en post for frivillige bidrag på 2,23 %, og budsjettet for 2001 er derfor ikke sikret fullfinansiering. Det faste råd satte samtidig frist til utgangen av mars 2001 for å komme fram til en varig løsning.

4 OSSEs økonomiske dimensjon

Arbeidet innen OSSEs økonomiske dimensjon er etterhvert blitt mer konkret. Medlemslandene har engasjert seg sterkere og dermed gitt mer konkrete retningslinjer for arbeidet. OSSEs feltkontorer er trukket mer aktivt inn. Nylig etablerte sendelag har fått spesifikke referanser til den økonomiske dimensjon i sine mandater. Videre har OSSE styrket samarbeidet betydelig med andre internasjonale organisasjoner som er aktive innen økonomi og miljø, som ECE, EBRD, OECD, UNEP og UNDP. Endelig er kontakten med OSSEs parlamentarikerforsamling blitt tettere.

Det årlige økonomiske forum i Praha er den sentrale begivenheten innen den økonomiske dimensjon, der økonomiske og økologiske spørsmål av betydning for sikkerheten blir behandlet. Det organiseres flere forberedende seminarer forut for hvert økonomisk forum og også noen oppfølgingsseminarer. Tema for det økonomiske forum i april 2000 var økonomiske aspekter ved rehabilitering; utfordringer for land i endring etter konflikter («Economic aspects of post-conflict rehabilitation: the challenges of transformation»). Generelt konsentrerte drøftelsene seg om forholdet mellom økonomi og politikk. Diskusjonene i arbeidsgruppene fokuserte på økonomisk gjenreisning og de neste skritt i omformingsprosessen: institusjonsbygging, rettsstaten og det sivile samfunns rolle; miljømessige konsekvenser av konflikter; og erfaringer med gjenoppbygging etter konflikter. Nytt var at representanter for sendelagene i OSSE, internasjonale organisasjoner og frivillige organisasjoner var invitert til å presentere rapporter for diskusjon i arbeidsgruppene. En av konklusjonene fra møtet var at den økonomiske dimensjon skulle gis en mer fremtredende rolle i arbeidet i OSSEs faste råd.

I mai fant et regionalt seminar for Sentral-Asia sted i Turkmenistan om Århus-konvensjonen. Seminaret var organisert av OSSE, FN/ECE og UNEP med økonomisk støtte fra Østerrike, Norge og Danmark. Århus-konvensjonen handler om å fremme offentlighetens deltakelse i beslutningsprosessen i miljøvernssaker, og seminarets formål var å dele erfaringer og fremme dialog mellom myndighetsrepresentanter og frivillige organisasjoner vedrørende det praktiske arbeidet på feltet. I september organiserte sendelaget i Almaty et regionalt seminar om internasjonal miljøvernlovgivning for bedre å sette de sentralasiatiske landene i stand til å anvende og gjennomføre miljøvernlovgivning i en global sammenheng.

Økonomisk forum har neppe ennå funnet sin endelige form, selv om store forbedringer er gjort de siste årene. Deltagelsen og innspillene fra sendelagene var et nytt og positivt element i siste økonomiske forum. I de siste årene er frivillige organisasjoner i økende grad blitt engasjert i OSSEs økonomiske dimensjon. Dette har resultert i større aktivitet og deltakelse på møter, så også i det økonomiske forum. Innslaget av næringslivsrepresentanter er imidlertid fortsatt lavt. Man bestreber seg på å bli mer resultatorientert og operasjonell i arbeidet i den økonomiske dimensjon. Eksempelvis kan retningslinjer for å lette investeringer i Sentral-Asia og Kaukasus-området være en oppgave i så måte.

I 1998 fikk OSSE i sitt sekretariat en egen koordinator for økonomi og miljø, som skulle koordinere arbeidet og gi støtte til formannskapet i arbeidet på dette feltet. Lav status for koordinatoren sammenlignet med institusjonene innen den menneskelige dimensjon (Høykommissæren for nasjonale minoriteter, Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter og Representanten for frie media), har vært brukt som argument for også å gjøre den økonomiske koordinatoren til en egen OSSE institusjon, og derved gi ham større slagkraft, bl.a. i forhold til andre internasjonale aktører på dette feltet.

5 OSSEs militære dimensjon

5.1 Forumet for Sikkerhetssamarbeid (FSC)

Sikkerhetsforumets viktigste bidrag til europeisk sikkerhet i 2000 var arbeidet med å forhandle fram et politisk bindende dokument om håndvåpen og lette våpen. Dokumentet ble vedtatt av OSSEs medlemsland 24. november 2000 og bekreftet av OSSEs ministermøte i Wien samme måned. I henhold til dokumentet påtar medlemslandene seg en rekke forpliktelser med hensyn bl.a. til merking, kontroll og salg av håndvåpen. Innen 30. juni 2001 skal medlemslandene rapportere status på nevnte områder. Det forventes at dokumentet også vil få betydning for FNs forhandlinger i juli 2001 om ulovlig handel med slike våpen.

I første halvdel av 2000 krevde flere medlemsland informasjon om russiske styrketall i Tsjetsjenia, samt at Russland inviterte til et observasjonsbesøk iht. Wien-dokumentet. Flere medlemsland påpekte videre at operasjonene i Tsjetsjenia måtte følge OSSEs adferdskodeks (Code of Conduct), og at russiske styrker således ikke måtte bruke uforholdsmessig mye makt («disproportionate use of force») i kamphandlingene. Etter lenge å ha påberopt problemer med å kunne garantere sikkerheten for deltakerne, arrangerte Russland i juni 2000 et observasjonsbesøk for en begrenset gruppe medlemsland, deriblant Norge. Besøket oppfylte imidlertid ikke Wien-dokumentets krav til et observasjonsbesøk.

«Sikkerhetsdialogen» var gjenstand for omfattende diskusjoner i FSC i løpet av første halvår, bl.a. under temaer som «hvem gjør hva i Sørøst-Europa» og «Hvilken betydning Avtalen om Konvensjonell nedrustning i Europa (CFE) og OSSEs forskjellige ordninger har for europeisk sikkerhet». Det ble oppnådd enighet om å avholde et seminar om militære doktriner og forsvarspolitik i juni 2001.

Jugoslavia ble høsten 2000 medlem av OSSE og den føderale republikken med de forpliktelser medlemskapet medfører. Av forståelige grunner fikk landet problemer med å møte noen av de tidsfrister som er nedfelt i Wien-dokumentet. Dette gjaldt spesielt tidsfristen for informasjonsutvekslingen om militære styrker, satt til 15 desember. Jugoslaviske myndigheter erklærte i den forbindelse at de ville utveksle disse informasjonene i mars 2001 (denne dato ble overholdt).

Wien-dokumentets nye standardiserte rapporteringsformater for meddelelse av pliktige opplysninger i forbindelse med visse aktiviteter ble godkjent i løpet av sommeren. FSC arbeidet også med tolking og forståelse av forskjellige punkter i Wien-dokumentet. Det var imidlertid ingen intensjoner om å åpne nye forhandlinger.

FSC vedtok i juni 2000 en løsning som tok sikte på å oppgradere OSSEs kommunikasjonsnettverk. Nederlandsk UD i Haag, som er nåværende vertskap og driftsansvarlig for nettverkssenteret, sa opp avtalen med OSSE fra 1 januar 2001, men har senere forlenget denne fristen til 1 juli 2001. FSC har

ikke klart å bli enig om opplegget etter flytting og oppgradering av nettverks-senteret. Alternativene er enten å la et privat firma forestå driften av nettverket, eller legge dette til OSSEs sekretariat, noe som er en dyrere løsning.

5.2 CFE-avtalen

Avtalen om konvensjonell nedrusting i Europa (CFE-avtalen) representerer fremdeles en grunnpilar i europeisk sikkerhetsarkitektur. Avtalen begrenser offensiv militær kapasitet, sikrer stabilitet og bidrar til å hindre destabiliserende styrkekonsentrasjoner, også i fremtidige krisesituasjoner. Avtalen er sentral i det allierte samarbeidet, og for Norges del bidrar avtalen til å sikre et minimum av forutsigbarhet med hensyn til utplassering av styrker i våre nær-områder.

Til nå er omlag 60 000 tyngre våpen fjernet fra avtalens gyldighetsområde.

En revidert CFE-avtale (The Adapted CFE Treaty), tilpasset de endrede sikkerhetspolitiske rammebetingelsene i Europa, ble undertegnet av de 30 avtalepartenes stats- og regjeringssjefer under OSSE-toppmøtet i Istanbul i november 1999. I den tilpassede avtalen, som ennå ikke er trådt i kraft, er den opprinnelige blokk-til-blokk-baserte tilnærmingen erstattet av et system som bygger på nasjonale og territoriale styrketak. En slik tilnærming har også åpnet for tiltredelse av nye avtaleparter.

Flankeregimet er av særlig interesse for Norge. En har lyktes i å føre videre et juridisk bindende regime i den tilpassede avtalen. Det er videre positivt at man fra russisk side har vært villig til å forplikte seg bilateralt overfor Norge om å vise tilbakeholdenhet med å øke våpenmengden i Leningrad militærdistrikt.

Når den tilpassede avtalen vil kunne tre i kraft er usikkert. Til nå har Hviderussland og Ukraina ratifisert avtalen, mens det er ventet at Russland vil følge etter om kort tid. En forutsetning for norsk ratifisering er at en finner løsninger på vesentlige problemer, hovedsakelig knyttet til Russlands overholdelse av materielltakene i flanken og Istanbulforpliktelsene (russiske styrkeuttrekninger fra Georgia og Moldova). De fleste andre medlemsnasjoner har lagt den samme forutsetningen til grunn for at nasjonale ratifiseringsprosesser kan påbegynnes. Fram til den tilpassede avtalen trer i kraft vil avtalen av 1990 være gjeldende.

Innenfor rammen av OSSE viderefører CFE-avtalens organ for konsultasjoner, Joint Consultative Group (JCG), arbeidet med å løse utestående problemer knyttet til implementeringen av avtalens forpliktelser. NATO-landenes representanter i JCG samarbeider nært med alliansens Høynivågruppe for rustningskontroll (HLTF) i Brussel.

Det arrangeres tilsynskonferanser for CFE-avtalen hvert femte år. Konferansene har til hensikt å vurdere hvordan avtalen fungerer og dens bestemmelser etterleves. OSSE forbereder avtalens 2. tilsynskonferanse i Wien 28. mai - 1. juni 2001. Problemer knyttet til ratifikasjon av den tilpassede avtalen vil stå sentralt i organisasjonens arbeid fram mot og under konferansen.

5.3 Avtalen om Åpne luftrom (Open Skies)

Avtalen om Åpne luftrom ble inngått i 1992 og ratifisert av Norge i 1993. Formålet med avtalen er å skape større åpenhet mellom partene ved at de gjensidig åpner sine luftrom for et avtalt antall årlige overflygninger med spesialutstyrte overvåkingsfly. Da Russland og Hviterussland ennå ikke har ratifisert avtalen, er den fortsatt ikke trådt i kraft. I påvente av at avtalen skal tre i kraft har medlemmene i «Open Skies Consultative Commission» (OSCC) blitt enige om en midlertidig anvendelsen av avtalen fram til 30. juni 2001 med sannsynlighet for ytterligere forlengelse. Det foregår på denne bakgrunn en betydelig internasjonal virksomhet, bl.a. i form av bilateralt avtalte prøveflygninger, som stort sett er regulert etter avtalens ordlyd. Prøveflygningene har bidratt til å synliggjøre avtalens betydning som et tillitskapende tiltak samtidig som medlemsnasjonene har fått erfaringer med den praktiske anvendelsen av avtalen. I tillegg har nasjonene fått anledning til å teste og vedlikeholde utstyr og opparbeide ekspertise. En bilateral avtale mellom Russland og Norge er inngått for 2001.

5.4 Regional Rustningskontroll - Daytonavtalens Anneks 1-B.

5.4.1 Artikkel II og IV

Som en oppfølging av påleggene i Daytonavtalens vedlegg 1-B, artikkel II og artikkel IV ble det i 1996 oppnådd enighet om to avtaler på det militærpolitiske området. Artikkel II («Wien-avtalen») omhandler tillits- og sikkerhetsskapende tiltak for de to enhetene i Bosnia-Hercegovina (BiH), Republika Srpska og Føderasjonen. Artikkel IV («Firenze-avtalen») omhandler destruksjon og begrensninger av tyngre våpen og personell for Jugoslavia, Bosnia-Hercegovina og Kroatia. Avtalene er basert på prinsippene i henholdsvis Wien-dokumentet og CFE-avtalen.

Til begge avtaler er det knyttet et informasjons- og verifikasjonsregime. OSSE ved FSC er tillagt ansvaret for gjennomføring av disse regimene. En personlig representant for OSSEs formannskap har, sammen med OSSEs sendelag i BiH og partene, ansvaret for implementeringen av avtalene. Mange av OSSEs medlemsland støtter også opp om avtalene ved å delta og veilede partene under inspeksjoner, samt ved å arrangere kurser bl.a. om Adferdskodeksen og gjennom deltakelse på andre tillitskapende tiltak. Norge har gjennom flere år sekondert en norsk offiser til avdelingen for regional stabilitet ved OSSE-sendelaget i Bosnia-Hercegovina. Offiseren hadde bl.a. direkte kontakt med partene i området.

Gjennomføringen av tiltakene i artikkel II og IV har i hovedsak gått rutinemessig. Det er ikke avdekket alvorlige uoverensstemmelser mellom notifiserte og observerte data.

Partene har ved flere anledninger blitt oppfordret til å løse viktige utestående problemer, men heller ikke i løpet av dette året ble det fattet substansielle vedtak som kunne bringe disse nærmere en løsning:

- Artikkel IVs tilsynskonferanse, som ble avholdt høsten 2000, fattet ingen beslutning om å redusere eller fjerne avtalens unntak eller senke avtalens øvre grense på avtalebegrenset materiell. Det er således fortsatt tillatt for partene å ha større mengder tyngre våpen enn størrelsen på områdene,

befolkning og ikke minst økonomien skulle tilsi. Dette forhold må fortsatt følges nøye av det internasjonale samfunn og press må legges på partene for å oppnå ytterligere reduksjoner.

- En viktig målsetning for Artikkel II forhandlingene var å oppnå enighet om å gjennomføre kontroll og innsyn i partenes forsvarsbudsjetter, inkludert utenlandsk støtte til det militære apparat. Bare bosniakene var villig til å åpne sine budsjetter for innsyn.
- De svake fellesinstitusjonene i Bosnia-Hercegovina maktet ikke å avgjøre hvordan de skulle sette sammen felles Artikkel IV inspeksjonslag. To inspeksjoner måtte dermed kanselleres. Partene kom heller ikke fram til enighet om hvor og når inspeksjoner skal gjennomføres i 2001.

OSSE-formannskapetets personlige representant for Artikkel II og IV har understreket viktigheten av at relevante aktiviteter under Daytonavtalen koordineres med andre internasjonale organisasjoner, og at et godt internasjonalt samarbeid er viktig før å øke stabiliteten i området, spesielt i Bosnia-Hercegovina.

5.4.2 Artikkel V

I Daytonavtalens vedlegg 1-B, Artikkel V er det bestemt at en Spesialrepresentant for OSSEs formannskap skal assistere partene i forhandlinger som har til hensikt å etablere en regional sikkerhetsbalanse i og rundt det tidligere Jugoslavia. Forhandlingene skal foregå i regi av OSSEs sikkerhetsforum. I motsetning til bestemmelsene for Artikkel II og IV, gir Daytonavtalen ingen tidsfrister for ferdigstilling av Artikkel V. Først i 1998 startet mandatforhandlingene, og selve Artikkel V-forhandlingene kom i gang med 20 deltakere i mars 1999. Disse ble avbrutt av konflikten i Kosovo. Forhandlingene fortsatte høsten 1999. Norge deltar ikke i forhandlingene og etter formannskapsåret i 1999 har Norge heller ikke vært tilstede under disse.

Toppmøtet i Istanbul i november 1999 oppfordret partene til å bli ferdige med artikkel V-forhandlingene innen utgangen av år 2000, en tidsfrist som ikke ble møtt. Årsakene var flere:

- Jugoslavia trakk seg fra forhandlingene i en periode sommeren 2000.
- Med Jugoslavias medlemskap i OSSE påtok landet seg forpliktelsene i Wiendokumentet og et argument for å binde opp landet med tilsvarende forpliktelser i en Artikkel V falt bort.
- De nye og potensielle samarbeidsmekanismer i området, som NATOs «Partnerskap for Fred» (PfP) program, Stabilitetspakten og Den tilpassete CFE-avtalen, utløste tvil hos flere av de berørte partene om det virkelig var behov for en Artikkel V i det totale sikkerhetsbildet.
- Det oppsto problemer med å definere det geografiske virkeområdet for Artikkel V, fordi enkelte land fryktet at de kunne bli isolert fra resten av Europa.

Til tross for disse innvendingene synes det som om de fleste partene er villige til å forhandle fram en noe redusert Artikkel V-avtale. Målet for 2001 er å fremforhandle en avtale før OSSEs ministermøte i november. Flere parter ønsker en avslutning på forhandlingene før sommerferien.

Det er allerede utført et betydelig arbeid under Artikkel V-forhandlingene, bl.a. er det videreutviklet flere forslag om å gå lenger enn flere av Wiendokumentets tillits- og sikkerhetsskapende tiltak.

6 Forholdet til Middelhavspartnerne

De seks Middelhavspartnerlandene er Algerie, Egypt, Israel, Jordan, Marokko og Tunisia.

Bakgrunnen for OSSEs samarbeid med Middelhavslandene er å finne i Sluttakten fra Helsingfors av 1975, som fastslår at sikkerhet i Europa og sikkerhet i Middelhavsområdet er deler av et hele, og at arbeid med sikkerhets-spørsmål derfor også bør omfatte dette området.

Romania, som innkommende formannskap, hadde formannskapet i kontaktgruppen med Middelhavspartnerlandene i 2000. Kontaktgruppen møtes månedlig for blant annet å bli informert om OSSEs virksomhet. I juli ble det et avviklet et seminar i Wien for Middelhavspartnerne og partnerlandene om OSSEs ulike instrumenter og mekanismer. 30.-31. oktober ble det årlige Middelhavsseminaret holdt i Portoroz i Slovenia med OSSEs erfaringer med tillit-skapende tiltak og disses relevans for Middelhavsområdet som tema. En bred definisjon, som inkluderte økonomiske, miljømessige og menneskerettslige aspekter, lå til grunn for seminaret.

7 Forholdet til Japan, Korea og Thailand

Japan og Sør-Korea omtales begge som partnerland til OSSE, men har i virkeligheten forskjellig status. I november 2000 ble Thailand også opptatt som partnerland i OSSE.

Det ble samtidig vedtatt å utrede retningslinjer for opptak av nye partnerland i fremtiden.

Samarbeidet med Japan ble etablert på bakgrunn av et vedtak fattet under toppmøtet i Helsingfors i 1992. Grunnet Japans interesse for OSSE-saker, det faktum at landet deler organisasjonens prinsipper og mål og er aktivt engasjert i europeisk samarbeid gjennom relevante organisasjoner, har det utviklet seg et forholdsvis nært samarbeid. Japan er gitt observatørstatus og har adgang til å være til stede på alle OSSEs møter. Fokus for samarbeidet har vært Balkan. Japan har sekondert personell til sendelagene i Skopje, Kroatia og Bosnia-Hercegovina og har på en betydelig måte også bidratt finansielt.

Sør-Korea ble invitert til toppmøtet i Budapest i 1994, som var første gang landet deltok på et OSSEmøte. Siden 1995 har Sør-Korea deltatt på relevante OSSE-møter, inkludert toppmøter, ministermøter, tilsynskonferanser og seminarer. Sør-Korea har også deltatt i OSSE-aktiviteter som valgobservasjon i Bosnia og Hercegovina og har gitt økonomisk bistand til valgavvikling.

I desember organiserte OSSE i samarbeid med Japan og Sør-Korea en konferanse i Tokyo om «Comprehensive security in Central Asia - sharing OSCE and Asian experiences».

Thailand deltok som partnerland i OSSE for første gang i OSSEs ministermøte i november 2000.

8 Ministermøtet i Wien

OSSEs 8. utenriksministermøte i Wien 27.-28. november 2000 ble et tilbakeslag for OSSE. Man lyktes ikke å bli enige om en omfattende ministererklæring, men måtte falle tilbake på en formannskapsuttalelse. Man ble imidlertid enige om en uttalelse om Sørøst-Europa. Ministermøtet var sterkt preget av russisk misnøye med organisasjonen. Dette må sees i sammenheng dels med OSSEs rolle i relasjon til konfliktene på Balkan, dels tautrekkingen om OSSEs rolle i Tsjetsjenia.

Den russiske utenriksminister Igor Ivanov kritiserte i sitt innlegg OSSE for å konsentrerte arbeidet utelukkende om menneskerettigheter og humanitære spørsmål i øst. OSSE hadde etter russisk syn slått inn på feil vei og manglet en dypere forståelse av de ulike deltakerlandenes holdninger og bekymringer, noe som var hensikten med den all-europeiske prosessen og grunnen til at KSSE/OSSE ble etablert. Man kunne ikke akseptere at noen land var subjekter og andre gjort til objekter for OSSEs aktiviteter. Det russiske synet ble også reflektert i innleggene fra sentral-asiatiske land.

Ministermøtet ble preget av store bestrebelser fra vestlig side på å redde det man oppnådde under toppmøtet i Istanbul i 1999, og unngå at man endte opp med å svekke de forpliktelsene landene påtok seg der. Russland på sin side ønsket å trekke oppmerksomheten bort fra de regionale konflikter. Med dette utgangspunktet sto det østerrikske formannskapet overfor en svært vanskelig situasjon som førte til at det ble umulig å oppnå enighet om de vanskeligste spørsmålene.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland la i sitt innlegg vekt på at man ikke hadde noen tid å miste når det gjaldt å støtte opp under utviklingen på Balkan. Andre steder var det en mindre positiv utvikling. Alle var forpliktet til å gjennomføre det statslederne var blitt enige om i Istanbul. OSSE hadde en viktig rolle å spille når det gjaldt å møte de nye, viktige utfordringene man sto overfor, som menneskehandel og ulovlig handel med småvåpen.

OSSEs utenriksministre samlet seg i en erklæring om den positive utviklingen som hadde funnet sted i Sørøst-Europa i 2000. Det ble også behørig markert at Jugoslavias nye president, Vojislav Kostunica, kom til møtet etter at Jugoslavia like før var blitt tatt opp som medlem i OSSE.

Rolf Ekeus fra Sverige ble valgt til OSSEs nye høykommissær for nasjonale minoriteter etter Max van der Stoep. Spørsmålet om nye representant for frie media ble utsatt.

Ministermøtet vedtok en erklæring om å øke OSSEs innsats for å bekjempe menneskehandel. Møtet vedtok å pålegge Det faste råd å utrede en økt OSSE-rolle i politi-relaterte aktiviteter, inkludert opprettelsen av en stilling som politirådgiver i sekretariatet. Det ble vedtatt at Portugal skal ha formannskapet i OSSE i 2002. OSSEs dokument om små og lette våpen, forhandlet frem og vedtatt av OSSE-landene i Forumet for sikkerhetssamarbeid, ble bekreftet av ministermøtet.

Ministermøtet klarte ikke å komme til enighet om en ny bidragsskala for store OSSE-sendelag. Fristen for dette, som var 1. januar 2001, ble forlenget til

utgangen av mars 2001. Det ble heller ikke oppnådd enighet om en erklæring om barn i væpnede konflikter. Status ble gjort opp i forhandlingene om OSSEs rettsevne, immunitet og privilegier, som videreføres i 2001. En formannskapsrapport om bekjempelse av korrupsjon ble lagt frem.

9 Avsluttende vurderinger

OSSE vil i overskuelig fremtid være en av flere viktige aktører i europeisk sikkerhet. Organisasjonens arbeid for å forebygge konflikter og å bidra til å skape demokratiske samfunn vil fortsatt ha stor betydning som et element i det internasjonale samfunnets bestrebelser på å oppnå varig fred og sikkerhet i hele det pan-europeiske området. OSSE vil således komplementere arbeidet til EU og NATO, som er de bærende organisasjoner for europeisk sikkerhet og samarbeid i bredere forstand.

Som vi har sett i Bosnia-Hercegovina og i enda sterkere grad i Kosovo, har internasjonalt konfliktløsningsarbeid gradvis fått sterkere preg av samarbeid mellom flere internasjonale organisasjoner. Innen rammen av denne type integrerte operasjoner, bidrar hver enkelt av de deltagende organisasjoner på sitt eller sine spesialområder. OSSE vil fortsatt være en sentral spiller i dette arbeidet, med vekt på oppgaver relatert til demokrati- og institusjonsbygging. OSSEs innsats for å bygge demokratiske institusjoner i Bosnia og for å lære opp lokale politifolk i Kosovo er gode eksempler på den type oppgaver OSSE løser bedre enn de fleste andre internasjonale organisasjoner. OSSE vil være et viktig instrument for sivil krisehåndtering, en sektor der EU har indikert at de ønsker et nærmere samarbeid med organisasjonen. EU ser OSSE som en verdifull partner, fremfor alt på Balkan, men også i Kaukasus og Sentral-Asia.

På den annen side er det viktig at OSSE kjenner sine begrensninger, og ikke involverer seg i oppgaver som andre organisasjoner er bedre egnet til å løse. Overvåkning av skjøre våpenhvileavtaler, eller andre operasjoner som krever militær kapasitet, bør overlates til, eller i det minste utføres i samarbeid med organisasjoner som har den nødvendige militære styrke for å møte de utfordringer slike operasjoner krever.

Feltoperasjoner vil fortsatt være en vesentlig del av OSSEs aktivitet. Balkan har hittil utgjort den største delen av OSSEs engasjement. Man må imidlertid være forberedt på økt aktivitet i Kaukasus, ikke minst dersom det skulle bli en politisk løsning på Nagorno Karabakh-konflikten.

Det er en norsk holdning at konsensusprinsippet også i fremtiden vil være viktig for å sikre nødvendig oppslutning om OSSEs beslutninger og operasjoner. Det vil derfor være viktig å finne den riktige balansen mellom alle OSSEs dimensjoner, slik at alle OSSE-land finner seg til rette med den retning organisasjonen tar. Selv om mye av OSSEs fokus er rettet mot konfliktforebyggende og demokratibyggende arbeid, må ikke organisasjonens sikkerhetspolitiske og økonomiske dimensjoner neglisjeres.

Norge hadde gjennom sitt troikamedlemskap i 2000 en sentral rolle i OSSEs konsultasjonsprosesser. Gjennom aktivt og målrettet arbeid i OSSE vil Norge kunne opprettholde sin rolle som en sentral OSSE-partner. Regjeringen ser OSSE som et viktig virkemiddel i arbeidet for å fremme fred, stabilitet, demokrati og menneskerettigheter. Norge er fra og med årsskiftet 2000-2001 ikke lenger medlem av OSSE-troikaen. I lys av de vesentlige bidrag organisasjonen yter til europeisk sikkerhet og stabilitet, tar regjeringen imidlertid sikte på å videreføre Norges aktive deltagelse i og støtte for OSSEs virksomhet.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet av 18. mai 2001 om samarbeidet i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) i 2000 blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Wien-erklæringen om OSSEs rolle i Sørøst-Europa**

1. Vi hilser Den føderale republikken Jugoslavias inntreden i OSSE 10. november 2000 varmt velkommen. Vi bifaller den demokratiske endringen og gratulerer Jugoslavias folk med deres beslutning om å stemme på dem som tilbød en framtid med demokrati, toleranse og fred. Det forrige tiårets udemokratiske styresett påførte alle folk i det tidligere Jugoslavia enorme lidelser. Når Den føderale republikken Jugoslavia nå forplikter seg på OSSEs prinsipper og standarder, og er rede til å samarbeide med europeiske institusjoner, regionale og subregionale ordninger og med sine naboer, gir dette imidlertid nye perspektiver med hensyn til fred og velferd i Sørøst-Europa. Vi erklærer at vi er fast bestemt på å utnytte disse mulighetene fullt ut. Vi oppfordrer det jugoslaviske folk og regjeringen til å fortsette sitt arbeid for fullt demokrati og respekt for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, herunder rettighetene til personer som tilhører nasjonale minoriteter. Vi bekrefter på nytt at OSSE er rede til å bistå det jugoslaviske folk for dette formål. Vi er tilfreds med at den jugoslaviske regjering er rede til å ha et OSSE-nærvær i landet. Vi setter pris på de skritt den jugoslaviske regjering har tatt for å sikre et snarlig amnesti for alle politiske fanger.

2. Det er fremdeles en stor utfordring for verdenssamfunnet å konsolidere stabiliteten og velferden i Kosovo, på grunnlag av et utstrakt selvstyre som respekterer Den føderale republikken Jugoslavias suverenitet og territoriale integritet, i påvente av en endelig løsning i samsvar med resolusjon 1244 fra FNs sikkerhetsråd. Det er gjort visse framskritt i arbeidet med å bygge et demokratisk samfunn. OSSEs sendelag i Kosovo har, som en vesentlig del av FNs sivile administrasjon i Kosovo (UNMIK), gitt et viktig og effektivt bidrag gjennom sitt arbeid med å organisere de nylig avholdte lokalvalgene. De representerer et viktig skritt i retning av representative lokale myndigheter for innbyggerne i Kosovo, og har gjort det mulig for dem å vise politisk ansvar, blant annet ved å støtte en moderasjonslinje videre framover. Fremdeles gjenstår utfordringen med å skape et miljø der medlemmer av det serbiske samfunn og andre minoriteter, og alle som måtte flykte, kan vende hjem i sikkerhet, og der alle borgere er i stand til å nyte sine rettigheter fullt ut, også ved å delta i det politiske liv. Vi tar kraftig avstand fra vold og enhver form for etnisk diskriminering. Vi oppfordrer alle til å bringe volden til opphør og unngå at den sprer seg, og til å arbeide sammen for et demokratisk og multi-etnisk samfunn basert på forsoning og rettferd. OSSE vil i samarbeid med de valgte råd videreføre og styrke sitt bidrag til gjennomføringen av resolusjon 1244 fra FNs sikkerhetsråd med hensyn til å styrke institusjonene og demokratiet, særlig gjennom sitt arbeid for menneskerettigheter, rettsstatens orden og utvikling av massemediene. Vi vil spesielt framheve det utmerkede arbeid som nedlegges av OSSEs politiskole i Kosovo, som hittil har lært opp 2.250 polititjenestemenn. Opprettelsen av en sterk og troverdig politistyrke står sentralt i arbeidet med intern stabilisering i Kosovo.

3. I Bosnia-Hercegovina ser vi generelt positive tendenser med hensyn til at minoriteter vender tilbake, tendenser som bør gis oppfølging og støtte. Det arbeid som OSSEs sendelag i Bosnia-Hercegovina har nedlagt, har vært helt avgjørende for et heldig utfall i valget som nylig ble avholdt. Vi merker oss

med tilfredshet at multi-etniske og pluralistiske partier har hatt en viss framgang i dette valget. Valgresultatet må umiddelbart få praktiske konsekvenser. Vi oppfordrer dem som ble valgt, til raskt å danne funksjonsdyktige offentlige organer. Vi anser det som ytterst viktig at bosniske borgere nå etterhvert tar over ansvaret for sin egen framtid. OSSEs sendelag til Bosnia-Hercegovina vil fortsatt støtte den høye representants innsats for dette formål.

4. I Kroatia har en viktig positiv utvikling funnet sted etter et fritt og rettferdig valg på nyåret. Siden nyttår har den kroatiske regjering oppnådd betydelig framgang i arbeidet med å oppfylle sine internasjonale forpliktelser. Vi er spesielt tilfreds med at de nye myndigheter har truffet viktige tiltak for å bedre det regionale samarbeidet, og at de viser at de er fast bestemt på å gjennomføre Den generelle rammeavtale for fred i Bosnia-Hercegovina (fredsavtalene fra Dayton/Paris).

5. Det er blitt holdt valg både på nasjonalt og lokalt nivå i flere land i Sørøst-Europa i år, og resultatene fra disse valgene representerer viktige bidrag til fred, forsoning og rettferd i hele regionen. De gir løfter om nye, viktige skritt mot vårt mål om et fullstendig fredelig og fritt Europa uten skillelinjer. Vi anerkjenner det viktige arbeidet som Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR) har nedlagt til støtte for frie valg, og håper at kontoret vil spille en aktiv rolle ved det forestående valget i Serbia i Den føderale republikken Jugoslavia. Vi hilser denne utviklingen velkommen og lover å fortsette å arbeide sammen med folket og regjeringene i disse landene for å fremme demokratisering, rettsstatens prinsipper, fred, forsoning og gjenoppbygging. Vi har tro på at det er mulig å komme videre på en rekke områder som ennå ikke har fått sin løsning, herunder rustningskontroll og tilbakevending av flyktninger og internt fordrevne personer. OSSE vil, med utgangspunkt i sitt omfattende nettverk av sendelag i regionen, og i samsvar med deres mandater, støtte arbeidet for å nå dette målet.

6. Vi understreker betydningen av regionalt samarbeid som et middel til å fremme gode naboforhold, stabilitet og økonomisk utvikling. Vi vil fortsette å arbeide sammen for å nå dette målet. Vi bekrefter på nytt vår forpliktelse overfor Stabilitetspakten for Sørøst-Europa, som er kommet i stand under OSSEs auspisier, som et viktig og omfattende langsiktig initiativ for å fremme disse målsettingene. Deltakerstatene vil fortsette å bidra med menneskelige, finansielle og faglige ressurser for å fremme målene i Stabilitetspakten. Vi merker oss beslutningen i Det faste råd om OSSEs regionale strategi for Sørøst-Europa.

7. Under toppmøtet i Zagreb 24. november 2000 erklærte deltakerne at demokrati og regional forsoning på den ene side og hver av de aktuelle statenes tilnærming til Den europeiske union på den andre, utgjør en helhet. De historiske endringene den siste tiden åpner for regional forsoning og regionalt samarbeid. De gjør det mulig for landene i regionen å opprette nye forbindelser som de alle har fordel av, og som øker stabiliteten i regionen og styrker freden og stabiliteten på det europeiske kontinentet. De gir nye impulser til en politikk for godt naboskap, basert på løsning av tvister gjennom forhandlinger, respekt for minoritetenes rettigheter og respekt for internasjonale forpliktelser, herunder, som tidligere understreket, alle deltakerstatenes forpliktelse til å samarbeide fullt og helt med Den internasjonale domstolen for krigsforbry-

telser i det tidligere Jugoslavia (ICTY), i henhold til de relevante resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd. De fremmer også en varig løsning på problemet med flyktninger og fordrevne personer, og respekt for statenes internasjonale grenser. I den sammenheng er døren nå åpen for alle disse landene med hensyn til en tilnærming til Den europeiske union, på individuell basis, som en del av stabiliserings- og tilknytningsprosessen.

8. Vi hilser velkommen OSSEs arbeid med å bistå i gjennomføringen av artikkel II og artikkel IV i vedlegg 1-B til fredsavtalene fra Dayton/Paris, og organisasjonens bidrag til å skape en ramme for fred og stabilitet i Sørøst-Europa. Vi støtter gjennomføring av tiltak i henhold til artikkel II, som f. eks. innsyn i forsvarsbudsjetter, utveksling av informasjon om militære strukturer og andre samarbeidsaktiviteter som bidrar til å styrke den gjensidige tilliten og stabiliteten i regionen, samt arbeidet for rustningskontroll i henhold til artikkel IV.

9. Den nye politiske situasjonen som er oppstått i og med Den føderale republikken Jugoslavias deltakelse i OSSE og dens aksept av Wien-dokumentet, representerer en ny giv i forhandlingene om regional stabilitet i henhold til artikkel V i vedlegg 1-B til fredsavtalene fra Dayton/Paris. På den bakgrunn oppfordrer vi alle stater som deltar i forhandlingene i henhold til artikkel V, om å ta sikte på å fullføre sitt arbeid på grunnlag av mandatet så snart som mulig, og senest innen det neste møtet i OSSEs ministerråd. Stabilitetspakten for Sørøst-Europa kan støtte gjennomføringen av en slik avtale.

Vedlegg 2

Formannskapserklæring

Ministerrådet er tradisjonelt en anledning til å vurdere hvor vi står, hva vi har oppnådd og hvor veien skal gå videre.

Siden det ikke var mulig å komme fram til konsensus om alle elementene i en ministererklæring, vil jeg gjerne komme med følgende redegjørelse:

Tjuefem år etter at Sluttakten fra Helsingfors ble undertegnet, kom ministre fra OSSEs deltakerstater sammen i Wien. De stadfestet at Sluttakten fra Helsingfors, sammen med Paris-pakten, Sikkerhetspakten for Europa og andre påfølgende OSSE-dokumenter etablerte klare standarder for deltakerstatenes behandling av hverandre og av alle enkeltpersoner innenfor deres territorier.

Ministrene hilste Den føderale republikken Jugoslavias opptak i OSSE 10. november 2000 varmt velkommen. Wien-erklæringen om OSSEs rolle i Sørøst-Europa ble vedtatt.

Ministrene diskuterte grundig de konkrete trusler mot sikkerheten og stabiliteten i OSSEregionen, og drøftet hvordan OSSEs bidrag til å møte disse utfordringene kunne bli mer effektivt. De gjennomgikk spesielt det som var oppnådd siden toppmøtet i Istanbul, og i den forbindelse også hvordan den felles innsatsen kunne utvikles videre. Selv om det har skjedd betydelige forbedringer i mange samarbeidsregioner og på mange samarbeidsområder, ble det uttrykt dyp bekymring over at en del av de forpliktelser som deltakerstatene har påtatt seg, inkludert de som ble inngått i Istanbul, ennå ikke var oppfylt. De understreket behovet for å intensivere OSSEs innsats for å løse regionale konflikter, spesielt uløste konflikter hvor det gjennom flere år ikke har vært noen reell framgang.

Etter å ha diskutert den aktuelle situasjonen med hensyn til å finne en løsning på konflikten i Nagorno-Karabakh, uttrykte ministrene sterk uro over den fortsatte mangelen på framgang i fredsprosessen. De påla medformennene i OSSEs Minsk-gruppe og det sittende formannskapets personlige representant å intensivere innsatsen for å oppfylle sitt mandat og fremme en atmosfære av gjensidig tillit mellom alle parter i konflikten. De hilste velkommen den direkte dialogen mellom presidentene for Republikken Aserbajdsjan og Republikken Armenia, og oppfordret dem til å fortsette sine bestrebelser, i samarbeid med medformennene i OSSEs Minsk-gruppe, på å framskynde avtaler som kan tjene som grunnlag for en gjenopptakelse av forhandlinger i full skala innenfor Minsk-gruppen.

De uttrykte også håp om at alle parter vil gjøre sitt ytterste for å sikre at våpenhvilen langs kontaktlinjen blir strengt overholdt, inntil det kan undertegnes en omfattende avtale som løser konflikten, herunder gjennom samarbeid med medformennene i Minsk-gruppen og det sittende formannskapets personlige representant, om å sette i verk tillitskapende tiltak (CBMs).

Ministrene roste arbeidet som medformennene i Minsk-gruppen har lagt ned etter toppmøtet i Istanbul (november 1999) for å redusere spenningen i regionen og for, samordnet med De forente nasjoner og andre internasjonale organisasjoner, å forberede støttetiltak som kan lette gjennomføringen av en politisk løsning.

Ministrene merket seg med tilfredshet at OSSEs engasjement for samarbeid med de fem deltakerstatene i Sentral-Asia hadde fortsatt å vokse innenfor alle dimensjoner. Med utgangspunkt i sin omfattende, tredimensjonale tilnærming til sikkerhet må OSSE finne effektive måter å møte de nye truslene mot sikkerhet og stabilitet i Sentral-Asia på, i samarbeid med andre internasjonale institusjoner og på grunnlag av plattformen for kooperativ sikkerhet. OSSEs støtte til rettsstatens prinsipper, respekt for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, utvikling av et demokratisk samfunn og økonomiske reformer vil bidra til stabilitet og velstand i regionen. Ministrene uttrykte støtte til de sentralasiatiske deltakerstatenes arbeid for å fremme samarbeid på området økonomisk utvikling. De var fortsatt overbevist om at økt samarbeid og felles forpliktelse fra vår side vil stimulere til den nødvendige framgang i de kompliserte og vanskelige overgangsprosessene.

Ministrene delte de fem sentralasiatiske deltakerstatenes bekymring med hensyn til de trusler mot stabilitet og sikkerhet som er oppstått som en følge av internasjonal terrorisme, voldelig ekstremisme, organisert kriminalitet og narkotika- og våpenhandel, herunder de som har sitt opphav i den ustabile situasjonen i Afghanistan. I den forbindelse hilste de velkommen de sentralasiatiske deltakerstatenes innsats for å få til en fredelig løsning på den interne konflikten i Afghanistan. De var av den oppfatning at bedre samarbeid og samordning mellom de fem sentralasiatiske deltakerstatene - med støtte fra det internasjonale samfunn - er nødvendig for å møte disse truslene på en effektiv måte. Ministrene roste formannskapetets initiativ for å organisere, sammen med FNs kontor for kontroll med narkotika og forebygging av kriminalitet (UNODCCP), en konferanse i Tashkent om disse nye sikkerhetsrisikoene, og de hilste erklæringen og de prioriterte samarbeidsområdene fra denne konferansen velkommen. De uttrykte på nytt sin overbevisning om at det var nødvendig med økt støtte fra det internasjonale samfunn.

Det kom opp ulike synspunkter på en rekke andre konkrete problemer og utfordringer, både med hensyn til evalueringen av det som er oppnådd siden toppmøtet i Istanbul, og om OSSEs rolle.

I forbindelse med situasjonen i Nord-Kaukasus ble anerkjennelsen av Den russiske føderasjonens territoriale integritet på nytt sterkt understreket, og alle former for terrorisme ble fordømt. En politisk løsning på konflikten i Tsjetsjenia og en dialog er helt nødvendig. OSSEs støttegruppe spiller en avgjørende rolle i arbeidet med å nå denne viktige målsettingen. Det ble bedt om at støttegruppen måtte returnere umiddelbart til Den tsjetsjenske republikk i Den russiske føderasjonen for å begynne sin virksomhet på grunnlag av det eksisterende mandat, slik det ble stadfestet i Istanbul. Det ble forventet full støtte fra de russiske føderale og lokale myndigheter, herunder de militære myndigheter, for å nå denne målsettingen. Ministrene oppfordret dem også innstendig til å legge forholdene til rette for tilførsel av humanitær hjelp til sivilbefolkningen i Tsjetsjenia. De tap av menneskeliv og den materielle ødeleggelse som den tsjetsjenske befolkningen fortsatt opplever, ble sterkt beklaget. Det ble krevd en snarlig og uavhengig gransking og rettsforfølging av alle påståtte grusomheter mot sivile, og andre krenkelser av menneskerettighetene og brudd på internasjonal humanitær rett. Europarådet og den russiske spesialutsendingen for menneskerettigheter i Tsjetsjenia, herr Kalamenov,

fikk ros for sitt arbeid, og det ble understreket at deres anbefalinger må følges opp.

Det økende samarbeidet mellom Georgia og OSSE ble hilst velkommen, og den fulle støtten til Georgias suverenitet og territoriale integritet ble på nytt bekreftet. Den vellykkede gjennomføringen av overvåkingen på grensen mellom Georgia og Den tsjetsjenske republikk i Den russiske føderasjonen ble notert, og det ble gitt støtte til dens videreføring, som et redskap til å observere og rapportere om bevegelser over grensen.

Det ble uttrykt bekymring over den negative virkningen som innføringen av en ensidig visumordning kan få for forbindelsene mellom Georgia og Den russiske føderasjonen, spesielt i lys av en mulig differensiert anvendelse av ordningen for befolkningen i grenseområdene. Det ble notert at OSSE vil være rede til å bistå med å finne en løsning på visumspørsmålet, for å lette situasjonen for dem som blir berørt i denne regionen.

Det ble på nytt bekreftet at De forente nasjoner har en ledende rolle i Abkhasia, Georgia, og at Genève-prosessen er den viktigste rammen for forhandlingene, samtidig som den fastlåste forhandlingssituasjonen ble sterkt beklaget. Vurderingen vedrørende Abkhasia, Georgia, slik den er formulert i dokumentene om etnisk rensing fra toppmøtene i Budapest, Lisboa og Istanbul, ble gjentatt.

Den vellykkede slutføring av feltarbeidet som ble gjennomført av den felles evalueringsgruppen (JAM) i Gali-distriktet 20.-24. november under De forente nasjoners ledelse og i nært samarbeid med OSSE, ble mottatt med tilfredshet. Det ble satt pris på den aktive støtten som Den russiske føderasjonen har gitt i den forbindelse. JAMs formål var å vurdere forhold av betydning for en trygg, sikker og verdig tilbakevending for georgiske flyktninger og internt fordrevne personer (IDP) til de steder der de tidligere hadde vært bosatt. Ifølge foreløpige opplysninger fra JAM er menneskerettighetssituasjonen i Gali-distriktet fortsatt usikker. Formannskapet ble bedt om fortsatt å foreta en nøye overvåkning av menneskerettighetssituasjonen i Gali-distriktet, som beskrevet i den foreløpige informasjonsrapporten som ble sirkulert 25. november 2000. Tanken om å åpne en underavdeling av FNs kontor for menneskerettigheter i Abkhasia, Georgia, med deltakelse av en representant fra OSSE, ble hilst velkommen som et tiltak som kan bidra positivt til å bedre situasjonen i området. Det utmerkede samarbeidet mellom OSSE og De forente nasjoner ble notert.

Når det gjelder Tskhinvali-regionen/Sør-Ossetia, ble det vellykkede møtet mellom eksperter fra regionen, innenfor rammen av den georgisk-sørøstlige konfliktløsningsprosessen, avholdt i Baden ved Wien (10.-13. juli 2000) på invitasjon fra det sittende formannskap, hilst velkommen. Ved den anledning var for første gang statusrelaterte spørsmål blitt diskutert i en konstruktiv atmosfære. Det østerrikske formannskapet og Den russiske føderasjonen hadde igangsatt en prosess med konsultasjoner med alle involverte parter om elementene i en framtidig avtale, som en oppfølging av dette møtet. En bredere deltakelse fra OSSEs side i forhandlingsprosessen ble hilst velkommen. For å opprettholde framdriften og i samsvar med Baden-protokollen ble det påtroppende formannskapet bedt om å nyttiggjøre seg erfaringen til OSSEs nåværende formannskap, og i samarbeid med Den russiske føderasjonen fort-

sette bestrebelsene på å oppnå framgang i de politiske forhandlingene. Det ble anbefalt å kalle sammen til regelmessige møter, vekselvis i Moskva og i Wien. Det ble innstendig anmodet om at den georgisk-russiske avtalen om økonomisk gjenreisning for det området som er berørt av konflikten, måtte undertegnes før årsskiftet. Støtten fra Den europeiske union til den økonomiske gjenreisningen i regionen ble hilst velkommen. Det ble oppmuntret til å etablere en juridisk ramme for tilbakeføring av boliger og eiendeler til flyktninger og fordrevne personer. Det ble uttrykt bekymring over kriminaliteten, som skyldes en destabiliserende akkumulering av håndvåpen i regionen. I den forbindelse ble den innsats som Den russiske føderasjonen og Den europeiske union har gjort for å samle inn og ødelegge håndvåpen, hilst velkommen. Giverland og giverorganisasjoner ble oppfordret til å bidra ytterligere til denne prosessen.

Det ble notert framgang i arbeidet med å redusere russisk militært materiell i Georgia, og det ble uttrykt forventning om at disse reduksjonene vil være fullført innen 31. desember 2000, i samsvar med de forpliktelser som ble inngått i Istanbul. Det ble sett fram til tilbaketrekking fra og nedlegging av militærbasene Tbilisi/Vaziani og Gudauta innen 1. juli 2001, med hensiktsmessige innsynordninger, i samsvar med fristen og forpliktelsene det ble oppnådd enighet om i Istanbul.

Det ble med økende bekymring notert at det ikke har vært noen framdrift i tilbaketrekkingen av russiske styrker fra Moldovas territorium det siste året. Den russiske føderasjonen ble innstendig oppfordret til å holde seg strengt til tidsskjemaet, fastsatt i beslutningene fra toppmøtet i Istanbul, for tilbaketrekking innen slutten av 2001 av konvensjonelle våpen og utstyrsenheter som begrenses gjennom avtalen om konvensjonelle styrker i Europa (CFE-avtalen), og fullstendig tilbaketrekking av russiske styrker innen 2002. Tilsagn fra deltakerstater om bidrag til OSSEs frivillige fond for internasjonal finansiell bistand, for å lette og støtte tilbaketrekking av styrker og fjerning og destruering av militært utstyr, ble hilst velkommen, og det ble oppfordret til å gi ytterligere bidrag. Behovet for en evalueringsgruppe som skal sikre åpenhet og foreta nærmere undersøkelse om fjerning og destruering av russisk ammunisjon og russiske våpen, ble på nytt bekreftet, med spesiell henvisning til den trussel som gammel og ustabil ammunisjon utgjør, og risikoen for at håndvåpen skal falle i hendene på personer uten tillatelse. Den russiske føderasjonen ble oppfordret til å gjøre sin innflytelse gjeldende overfor de lokale myndigheter i Trans-Dnjestr-regionen, for på en fredelig måte å fjerne de hindringer som er lagt i veien for tilbaketrekkingen og evalueringssendelagets besøk.

Det ble uttrykt beklagelse over at det, tross alle bestrebelser, ikke har vært noen framgang med hensyn til en løsning på Trans-Dnjestr-problemet. Den aktive rolle som de tre meglerne - OSSEs formannskap, Den russiske føderasjonen og Ukraina - har spilt for å få i gang en forhandlingsprosess med de to involverte parter i regi av OSSE, og for å finne en omforent løsning på problemet med Trans-Dnjestr-regionens status, ble hilst velkommen. Det ble på nytt bekreftet at Republikken Moldovas suverenitet og territoriale integritet skal garanteres i løsningen på dette problemet. Det ble appellert til alle sider, og spesielt til myndighetene i Trans-Dnjestr, om å vise den politiske vilje som er nødvendig for å få til en slik løsning. Det bør opprettes en arbeids-

gruppe som skal komme med anbefalinger til et felles sett med restriksjoner og støttetiltak med sikte på å fremme en politisk løsning. For å støtte prosessen fram mot en politisk løsning ble det bekreftet at OSSE er rede til seriøst å vurdere mulige stabiliseringstiltak til støtte for en politisk løsning som begge sider kan enes om.

Betydningen av fortsatt dialog med alle politiske krefter i Hviterussland ble understreket. Det ble notert at OSSE fortsatt er rede til å støtte demokratiseringen av landet, spesielt gjennom den virksomhet som OSSEs rådgivnings- og overvåkningsgruppe utfører. Det ble appellert til alle politiske krefter i Hviterussland om å gå sammen i en felles forpliktelse til meningsfylt dialog, som kan gjøre slutt på de eksisterende interne stridigheter.

Det ble understreket at det er nødvendig med framdrift på fire spesifikke områder som parlamentarikertroikaen har indikert, for å berede grunnen for frie og demokratiske presidentvalg i Hviterussland. I den forbindelse ble det satt pris på innsatsen til OSSEs parlamentarikerforsamling i fredsprosessen.

Ministrene drøftet også de nye utfordringene OSSE står overfor, og hvordan de må møtes. I den sammenheng var det en uttrykt hensikt å bedre sikkerheten for menneskene - enkeltmenneskets sikkerhet mot vold som følge av væpnet konflikt, grove brudd på menneskerettighetene og terrorisme - for å forbedre livskvaliteten for alle mennesker i OSSE-området.

Det ble gitt uttrykk for sterk bekymring for det brede spekter av problemer som berører barn i OSSE-regionen, spesielt på grunn av de alvorlige følger som væpnet konflikt har for barna, den mest sårbare delen av sivilbefolkningen. Det ble pekt på at barn i økende grad er i ferd med å bli ikke bare ofre, men også skyteskiver og deltakere i konflikter, med de alvorlige følger dette har for deres fysiske og psykiske helsetilstand og utvikling. På grunnlag av mandatet fra toppmøtet i Istanbul - etter dette års seminar innen den menneskelige dimensjon, som tok for seg barn og væpnet konflikt - ble det forhandlet fram et OSSE-dokument om fremme og beskyttelse av barns rettigheter, interesser og velferd, spesielt med tanke på barn som er rammet av væpnet konflikt, men det er beklageligvis ikke oppnådd konsensus om dette så langt. Det ble uttrykt håp om at arbeidet med dette spørsmålet kan fortsette.

Ministrene var alvorlig bekymret over det økende problemet med handel med mennesker, et åpenbart brudd på menneskerettighetene og en alvorlig forbrytelse. De ga uttrykk for sin forpliktelse til å bekjempe denne moderne formen for slaveri. De var enige om at det var nødvendig med en mer omfattende og samordnet reaksjon fra så vel deltakerstatene som det internasjonale samfunn. Ministrene erkjente at menneskehandelen bare kan bekjempes gjennom en integrert og samordnet tilnærming, som omfatter både forebygging av slik handel, beskyttelse av ofre og rettsforfølging av dem som driver handelen og deres medskyldige. OSSE kan, gjennom sine institusjoner og sine feltoperasjoner, og innenfor den juridiske rammen i den aktuelle vertstat, tilby rådgivning og bistand, og ved behov være et forum for samordning mellom stater, det internasjonale samfunn og frivillige organisasjoner (NGO) i arbeidet med å utvikle tiltak for å bekjempe handel med mennesker. Med dette for øye vedtok ministrene å intensivere OSSEs innsats for å bekjempe handelen med mennesker. I den sammenheng hilste de også velkommen den

ledende rolle som OSSE spiller i Stabilitetspaktens arbeidsgruppe for handel med mennesker.

Ministrene understreket at den ulovlige handelen med og den destabiliserende akkumuleringen og ukontrollerte spredningen av håndvåpen og lette våpen utgjør en fare for freden og sikkerheten i OSSE-regionen, ved at de holder ved like og skjerper væpnede konflikter, og er til nytte for terrorister og organisert kriminalitet. De forpliktet seg til å bidra mer energisk til en global innsats for å møte denne trusselen mot fred og stabilitet. De var derfor tilfreds med at OSSEs forum for sikkerhetssamarbeid har vedtatt OSSEs dokument om håndvåpen og lette våpen, som inneholder viktige forpliktelser. Normene, prinsippene og tiltakene i dette dokumentet representerer viktige skritt på veien mot å redusere den ulovlige handelen med disse våpnene og deres meget omfattende og destabiliserende akkumulering og ukontrollerte spredning. De uttrykte håp om at dette dokumentet ville bli en pådriver for FN-konferansen i 2001 om alle aspekter ved den ulovlige handelen med håndvåpen og lette våpen. OSSE vil fortsatt søke å finne nye måter å bidra på, i den internasjonale innsatsen for å håndtere dette problemet.

Det ble gitt uttrykk for alvorlig bekymring over den kritiske situasjonen for flyktninger og internt fordrevne innenfor OSSE-regionen. OSSE kan, i nært samarbeid med og samordnet med relevante internasjonale aktører, spesielt FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) og den spesielle representant for FNs generalsekretær med ansvar for internt fordrevne personer, gi et verdifullt bidrag både til politiske løsninger av konfliktsituasjoner og på områder som beskyttelse av internt fordrevne personers rettigheter, overvåking av og rapportering om berørte folkegrupper, tilrettelegging av varige løsninger, herunder frivillig repatriering, lokal integrering og ny bosetting av flyktninger og internt fordrevne personer, og råd til regjeringer om nasjonal lovgivning og best mulig praksis. Det ble uttrykt støtte til spredningen av de ledende prinsipper for interne forflytninger innenfor OSSE og den videre bruken av disse prinsippene i de relevante aktiviteter i organisasjonen. Nødvendigheten av å styrke den internasjonale beskyttelsen av statsløse personer ble understreket, og de inngåtte forpliktelser ble på nytt bekreftet.

Ministrene stadfestet på nytt at vern om og styrking av rettighetene for vandrearbeidere og deres familier er et felles anliggende, og understreket at det er viktig å gjennomføre alle OSSE-forpliktelser så vel som relevante internasjonale forpliktelser på dette området.

Ministrene gjentok sin uforbeholdne fordømmelse av alle terrorhandlinger og all terroristvirksomhet, en virksomhet som ikke under noen omstendighet kan rettferdiggjøres, og bekreftet på nytt at de var fast bestemt på å bekjempe alle former for terrorisme, uansett motiv, motsette seg enhver innrømmelse av krav fra terrorister og fremme samordnede internasjonale tiltak mot dette ondet. De understreket at det er viktig å styrke den samlede internasjonale innsatsen på dette området. Ministrene lovet, innenfor rammen av og i samsvar med de relevante FN-resolusjoner, internasjonale dokumenter og OSSE-forpliktelser, som sist ble bekreftet i Sikkerhetspakten for Europa, å styrke og utvikle det bilaterale og multilaterale samarbeidet om å fjerne denne

trusselen mot sikkerheten, demokratiet og menneskerettighetene, og å øke effektiviteten i det eksisterende samarbeidet på bilateralt nivå.

Deltakerstatenes internasjonale forpliktelser til å avholde seg fra å finansiere, tilskynde eller drive opplæring til eller på annen måte støtte terroristvirksomhet ble bekreftet på nytt. Ministrene erklærte at internasjonalt samarbeid og statlige tiltak rettet mot å bekjempe terrorisme må gjennomføres i samsvar med prinsippene i FN-charteret, i folkeretten, herunder internasjonal humanitær rett og menneskerettighetene, og i relevante internasjonale konvensjoner. Deltakerstater som ennå ikke har undertegnet og ratifisert alle relevante konvensjoner og protokoller, herunder konvensjonen om bekjempelse av finansiering av terrorisme fra 1999, ble oppfordret til å gjøre dette i nærmeste fremtid.

Det ble også understreket at det for å fjerne de dypereliggende årsaker til terrorisme, er nødvendig med sterke demokratiske institusjoner, full respekt for menneskerettighetene og rettsstatens prinsipper, parallelt med tiltak for å stanse terrorismen.

Det ble gitt uttrykk for dyp uro over indikasjoner på at det i visse deler av våre samfunn er en økende tendens til aggressiv nasjonalisme, rasisme, sjåvinisme, fremmedfrykt, antisemittisme og andre former for ekstremisme, med intoleranse og vold som resultat. Disse fenomenene, som brakte så store lidelser over Europa i tidligere tider, er i strid med de mest grunnleggende prinsipper og verdier som OSSE står for, og setter freden og sikkerheten i OSSE-området i fare. Ministrene forpliktet seg til å kjempe mot disse truslene, blant annet gjennom en bevisstgjøring av alle deler av samfunnet og en intensivert opplæring når det gjelder menneskerettigheter. OSSE vil fortsatt spille en viktig rolle i kampen mot disse truslene, også gjennom sine relevante institusjoner, spesielt Høykommissæren for nasjonale minoriteter (HCNM).

Det ble understreket at sikkerheten for journalister i konflikt- og kriseområder fortsatt står høyt på dagsordenen. Alle tilfeller av voldelige angrep på journalister ble fordømt. Ministrene bekreftet på nytt at de var fast bestemt på å bringe for retten alle som er direkte ansvarlig for slike angrep. Det ble vurdert å treffe tiltak for å øke sikkerheten for journalister som arbeider i konfliktområder, og å holde et særskilt OSSE-møte om beskyttelse av journalister i 2001.

Ministrene hilste velkommen og støttet OSSEs innsats for å fremme sikkerhetsbegrepets økonomiske og miljømessige dimensjon på grunnlag av de relevante OSSE-dokumenter, blant annet ved å identifisere slike trusler mot sikkerheten, med sikte på å bedre OSSEs evne til å forebygge konflikter, bistå ved gjenreisning etter konflikter og øke den økonomiske stabiliteten. Det faste råd bør, også ved å benytte seg av ekspertise fra andre internasjonale institusjoner og organisasjoner, vurdere hvilke framgangsmåter og midler som skal tas i bruk for å styrke OSSEs evne til å behandle økonomiske og miljømessige spørsmål og til å videreutvikle organisasjonens oppgaver på dette området og prioritere mellom dem. I dette arbeidet vil Rådet bygge på konklusjonene fra det nylig avholdte oppfølgingsseminaret til det 8. møtet i Økonomisk Forum. Ministrene så også fram til det 9. møtet i Økonomisk Forum. De hilste velkommen Ukrainas beslutning om å oppfylle sin forpliktelse til å stenge kjernekraftverket i Tsjernobyl når tiden er inne, og satte pris på det

internasjonale samfunns fortsatte innsats for å bistå Ukraina med å overvinne de økonomiske følgene av denne beslutningen.

Ministrene hilste velkommen formannskapetets rapport om OSSEs bidrag til den internasjonale innsatsen for å bekjempe korrupsjon, og erkjente at eksisterende OSSE-forpliktelser utgjør en verdifull ramme for bekjempelse av korrupsjon. Forslagene fra rapporten bør studeres nærmere og følges opp, der dette er hensiktsmessig.

Ministrene bekreftet på nytt forpliktelsen fra Istanbul om å gjøre likestilling mellom kvinner og menn til en integrert del av deltakerstatenes politikk, og hilste velkommen vedtakelsen av OSSEs handlingsplan for likestillings-spørsmål og så fram til en full gjennomføring. Ministrene erkjente at handlingsplanen viser hvilken betydning OSSE tillegger spørsmålet om likestilling mellom kjønnene, også i sin egen virksomhet og politikk. Ministrene uttrykte at de var fast bestemt på å treffe tiltak i deltakerstatene, innenfor OSSEs feltaktiviteter og i OSSEs institusjoner, for å prøve å gjøre kvinnenenes rolle mer synlig og sette likestilling mellom kjønnene på dagsordenen. I den sammenheng erkjente de at likestillingsrådgiverne ved Kontoret for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR) og OSSEs sekretariat har en viktig oppgave.

Ministrene minnet om at det på toppmøtet i Istanbul ble lagt et grunnlag for et mer handlingsorientert OSSE, og bekreftet på nytt sine forpliktelser med hensyn til en institusjonell styrking av organisasjonen.

Rapporten som ble lagt fram i henhold til paragraf 34 i erklæringen fra toppmøtet i Istanbul, om rettsevne, privilegier og immunitet for OSSE og organisasjonens spesialiserte institusjoner og sendelag, ble tatt til etterretning. Det ble satt pris på den uformelle, åpne gruppens arbeid med å vurdere en rekke alternativer, herunder et juridisk bindende dokument, uten at det ble oppnådd konsensus om noen av dem. Det faste råd ble derfor bedt om å bygge videre på dette arbeidet, med sikte på å oppnå konsensus innen det neste møtet i Ministerrådet. Mange deltakerstater erkjenner klart kjernen i problemet: Selv om OSSE opptrer som en internasjonal organisasjon, har den ikke tilsvarende rettsevne, og er ikke en internasjonal juridisk person.

Pålegget fra toppmøtet i Istanbul om å oppnå en avtale før dette ministermøtet om bidragsskalaen og kriteriene for finansiering av OSSEs virksomhet, i samsvar med den beslutning som ble vedtatt på Ministerrådets møte i København i 1997, kunne ikke etterkommes. Alle deltakerstatene, med unntak av en, kunne basere et vedtak om den nye skalaen, gjeldende fra 1. januar 2001, på formannskapetets persepsjonspapir av 22. november 2000, i erkjennelse av at en fortsatt virksomhet for OSSEs store sendelag representerer et viktig bidrag til europeisk sikkerhet, og at en pålitelig finansieringsordning er helt avgjørende for deres virksomhet. Det faste råd fikk i oppgave å fortsette forhandlingene med sikte på å komme fram til en avtale om denne meget viktige saken.

Det ble uttrykt støtte til den innsatsen som formannskapet og generalsekretæren hadde lagt ned for å styrke og utvikle samarbeidet mellom OSSE og andre organisasjoner og institusjoner, som f. eks. De forente nasjoner, Europarådet og Den europeiske union, når det gjelder de sivile aspekter ved krisehåndtering. Det påtroppende formannskapet ble oppfordret til å fortsette dette arbeidet sammen med OSSEs sekretariat. Den felles målsettingen om å bedre

betingelsene for vårt samarbeid og sikre at resultatene av våre bestrebelser utfyller og styrker hverandre, ble understreket. Understreket ble også viktigheten av et nært samarbeid med Europarådet, blant annet gjennom felles programmer og sendelag. Ministrene merket seg med stor interesse at enkelte av OSSEs partnerorganisasjoner, i likhet med OSSE, arbeider for å bedre effektiviteten i sitt engasjement i de sivile aspekter ved krisehåndtering. De satte pris på at den kapasitet til sivil krisehåndtering som Den europeiske union er i ferd med å bygge opp, kan benyttes til støtte for OSSEs apparat for tidlig varsling, konfliktforebygging, krisehåndtering og gjenoppbygging etter konflikter.

Ministrene bekreftet på nytt at de vil gjøre full bruk av REACT-programmet i prosessen med å rekruttere, ansette, og lære opp personale, i samsvar med fastsatte prosedyrer. De merket seg rapporten fra generalsekretæren og erkjente at det er behov for nye tiltak for å sikre og framskynde en forsvarlig og fullstendig gjennomføring av ordningen, slik at den kan tas i bruk så snart som mulig. Videre hilste de velkommen etableringen av Operasjonssenteret, for bedre å kunne planlegge og sette i verk operasjoner i felten. De erkjente at opplæring innen OSSE er et viktig redskap for å bedre effektiviteten i organisasjonen og for å fremme en best mulig praksis når det gjelder tidlig varsling, konfliktforebygging, krisehåndtering og gjenoppbygging etter konflikter. Deltakerstatene og sekretariatet er fast bestemt på fortsatt å konsentrere seg om en effektiv opplæring. Sammen med en omstrukturering av OSSEs sekretariat bør disse tiltakene bedre organisasjonens operasjonelle kapasitet.

Ministrene uttrykte stor uro over de alvorlige farer som medlemmene av OSSEs sendelag i felten stilles overfor. De var fast bestemt på å treffe effektive tiltak for å øke deres sikkerhet. I den forbindelse oppfordret de deltakerstater som ennå ikke har undertegnet og ratifisert konvensjonen om sikkerhet for FN og tilknyttet personell av 1994, om å ta dette opp til seriøs vurdering.

Ministrene uttrykte sin dype anerkjennelse av det utrettelige arbeid som den nåværende høykommissær, Max van der Stoep, har lagt ned siden han ble oppnevnt i 1992. De roste hans effektivitet med hensyn til å nøytralisere potensielle konflikter i mange deler av OSSE-området gjennom tålmodig diplomati og stillferdig samarbeid med alle parter for å finne konstruktive løsninger på sensitive problemer. Mange regjeringer og minoritetssamfunn har nytt godt av hans klokskap og erfaring.

Ministrene merket seg med takknemlighet Parlamentarikerforsamlingens bidrag til organisasjonens arbeid, spesielt på områdene valgovervåking og demokratisering.

Ministrene minnet om at det i år er 25 års-jubileum for OSSEs Middelhavsdimensjon, og understreket at Middelhavsområdet representerer et område der deltakerstatene har en felles sikkerhetsinteresse. De var tilfreds med gjennomføringen og resultatet av Middelhavsseminaret om tillitskapende tiltak (CBM) og tillits- og sikkerhetsskapende tiltak (CSBM) i Portoroz i oktober i år, og de var fortsatt åpne for å intensivere samarbeidet med sine samarbeidspartnere ved Middelhavet om spørsmål av felles interesse.

Ministrene hilste Kongeriket Thailand velkommen som ny samarbeidspartner, og de så fram til å fremme de mål som OSSE har satt og som deles av Thailand, og til Thailands aktive bidrag til OSSEs virksomhet. Ministrene var

tilfreds med at det i nær framtid skal holdes to felles konferanser med henholdsvis Japan og Korea, og de var rede til å fortsette med slike felles aktiviteter.

Vedlegg 3**Tolkningserklæring i henhold til punkt 79 (kapittel 6) i de endelige anbefalingene fra konsultasjonene i Helsingfors/Ny og korrigert utgave ¹⁾**

Fra Den russiske føderasjonens delegasjon:

«Den russiske føderasjonen ønsker, i forbindelse med redegjørelsen som er avgitt av det sittende formannskap, å gi uttrykk for følgende.

Forslagene og konklusjonene i redegjørelsen vedrørende en hel rekke spørsmål i forbindelse med OSSEs aktiviteter, og vurderingen av situasjonen i enkelte deltakerstater, samsvarer ikke med de faktiske forhold og gjenspeiler ikke hele spekteret av oppfatninger hos OSSEs deltakerstater. Forslagene og konklusjonene er ikke i tråd med de forståelser som alle deltakerstater ble enige om, og er derfor ikke basert på konsensus.

Den russiske føderasjonen anser seg ikke på noen måte bundet av noen av konklusjonene eller anbefalingene i redegjørelsen. Likeledes anser Den russiske føderasjonen at det ikke er mulig for organisasjonen og dens organer å ta hensyn til de nevnte konklusjoner og anbefalinger i sitt framtidige arbeid.

Den russiske føderasjonen ber om at denne tolkningserklæringen vedlegges dokumentene fra dette møtet i OSSEs ministerråd.»

¹⁾ Inkluderer endringer i oversettelsen fra russisk

Vedlegg 4**Tolkningserklæring i henhold til punkt 79 (kapittel 6) i de endelige anbefalingene fra konsultasjonene i Helsingfors**

Fra De forente staters delegasjon:

«Det rettes en takk til formannskapet. Jeg vil gjerne få takke vår påtroppende formann for at han har forpliktet seg til å være en god administrator, og jeg vil også takke Dem for Deres lederskap.

Mens vår ærede russiske kollega snakket, gjorde jeg meg noen tanker om hans kommentarer, og jeg vil gjerne framheve to punkter:

For det første er jeg enig med ham i at Deres kommentarer ikke var basert på konsensus, og at ingen av oss derfor er bundet av dem som forpliktelser inngått innenfor rammen av OSSE, i den grad de var nye og ukjente.

I den grad de var en gjentakelse av forpliktelser som tidligere er inngått innenfor rammen av OSSE eller i henhold til Sluttakten eller andre aspekter ved CFE-avtalen, representerer de imidlertid fremdeles forpliktelser for oss alle.

Takk.

Jeg ber om at også denne erklæringen vedlegges dagens journal.»

Vedlegg 5

**Brev fra formannskapet i forum for
sikkerhetssamarbeid til Østerrikes utenriksminister,
formann for det åttende møtet i Ministerrådet i
OSSE**

Deres eksellense.

Som formann i Forumet for sikkerhetssamarbeid (FSC) har jeg æren av å orientere Dem om forumets aktiviteter siden toppmøtet i Istanbul i november 1999, i forberedelsene til ministerrådsmøtet 27. og 28. november 2000. Forumet har i denne perioden nøye fulgt gjennomføringen av Wien-dokumentet, Atferdskodeksen for de politiske og militære sider ved sikkerheten, og andre OSSE-dokumenter som gjelder politiske og militære spørsmål, og det har sett på hvordan gjennomføringen kan bedres rent praktisk. Av andre viktige aktiviteter kan følgende nevnes:

- I henhold til FSC-vedtak nr. 6/99 fra Istanbul arrangerte FSC et seminar om håndvåpen og lette våpen 3.-5. april 2000. Dette seminaret, med deltakelse av mer enn 220 representanter fra OSSEs deltakerstater samt en rekke internasjonale og ikke-statlige organisasjoner, har utarbeidet et betydelig antall forslag.
- FSC har gitt en av sine arbeidsgrupper i oppdrag å utarbeide et omfattende og vidtrekkende OSSE-dokument om håndvåpen og lette våpen. Dette dokumentet skal følge opp konklusjonene fra det tidligere nevnte seminaret, og FSC har til hensikt å vedta det før ministerrådsmøtet i Wien. Det er å håpe at dokumentet vil utgjøre et viktig bidrag til den forestående FN-konferansen i 2001 om alle aspekter ved ulovlig handel med håndvåpen og lette våpen.
- Med utgangspunkt i forumets mandat og innenfor rammen av sikkerhetsdialogen arrangerte FSC i første halvdel av år 2000 en rekke møter om «Hvem gjør hva i Sørøst-Europa?» og «Den konvensjonelle rustningskontrollens rolle i Europa og hvordan OSSEs ordninger for rustningskontroll bidrar til europeisk sikkerhet». I løpet av en periode på flere måneder holdt en rekke gjestetalere innlegg for forumet, hvor de gjorde rede for forskjellige organisasjoners arbeid i regionen. Flere delegasjoner bidro også, på nasjonal basis, til diskusjonene om disse emnene.
- Etter det meget vellykkede seminaret om militære doktriner som ble holdt i januar 1998, og med tanke på den utvikling som har funnet sted i Europa etter den tid, besluttet forumet å ta initiativ til et nytt seminar, som vil bli holdt i Wien 11.-13. juni 2001. Det er allerede oppnådd enighet om en del detaljer vedrørende dette seminaret, og dagsordenen vil være gjenstand for drøftelser i månedene framover.
- Forumet ble holdt jevnlig orientert om status for gjennomføringen av artikkel II og IV og forhandlingene om en avtale i henhold til artikkel V i vedlegg 1-B til fredsavtalene fra Dayton. Dessuten er forumet blitt jevnlig informert om utviklingen i Den felles rådgivende gruppe for CFE-avtalen.
- I juni 2000 tok FSC en beslutning om fase II av oppgraderingen av OSSEs kommunikasjonsnettverk. En anbudsprosedyre ble igangsatt, og undergrupper har fått i oppdrag å legge fram en anbefaling til nettverksløsning. Det kan ventes et vedtak fra FSC i denne saken når tiden er inne, og det

vil blant annet ta for seg spørsmålet om den nye plasseringen av den sentrale post-serveren.

Deres eksellense vil muligens finne det nyttig at ovenstående inntas i erklæringen fra ministerrådsmøtet i Wien.

Vedlegg 6**Brev fra formannskapet for den felles konsultative gruppe til Østerrikes utenriksminister, formann for det åttende møtet i Ministerrådet i OSSE**

Deres eksellense.

Som formann for Den felles konsultative gruppe har jeg æren av å gi Dem en framdriftsrapport om gruppens aktiviteter siden OSSEs toppmøte i Istanbul i november 1999.

Den felles konsultative gruppe har holdt OSSE informert ved jevnlige orienteringer til Forum for sikkerhetssamarbeid, blant annet om detaljer i spørsmål som gjelder avtalen om konvensjonelle styrker i Europa (CFE-avtalen), som det ble oppnådd enighet om på toppmøtet i Istanbul.

På dette toppmøtet ble den tilpassede avtalen undertegnet av stats- og regjeringssjefene for de 30 stater som er part i CFE-avtalen. Denne tilpassede savtalen innebærer vesentlige endringer i CFE-avtalen, men den opprettholder avtalens rolle som en hjørnestein i europeisk sikkerhet, under omstendigheter som er betydelig endret siden den gang avtalen opprinnelig ble forhandlet fram. Den tilpassede avtalen vil når den trer i kraft gi andre OSSE-stater i området mellom Atlanterhavet og Uralfjellene mulighet til å søke om tiltrædelse. Konferansen i Istanbul mellom de stater som er part i CFE-avtalen, vedtok også en sluttakt som inneholder viktige politiske forpliktelser. Sammen med den tilpassede avtalen utgjør disse forpliktelsene den framtidige ordningen for konvensjonell rustningskontroll for Europa, som vi nå arbeider mot.

Den felles konsultative gruppe har vært aktiv på tre hovedområder.

For det første har gruppen forsøkt å framskynde en full gjennomføring av forpliktelsene fra Istanbul, gjennom konsultasjoner, diskusjoner og beslutninger. Gruppen har fokusert på Den russiske føderasjonens forpliktelse til å komme ned på materielltakene i den såkalte «flanke-sone». Gruppen har også oppfordret til gjennomføring av forpliktelsen til å trekke tilbake russiske styrker fra Moldova og Georgia. Det har vært betydelig framgang med hensyn til å overholde den første fristen for Georgia, som utløper ved slutten av dette året. Over halvparten av det utstyr som Georgia og Den russiske føderasjonen er blitt enige om skal trekkes tilbake, er fjernet eller ødelagt på stedet. I begge tilfeller blir tilbaketrekkingen støttet finansielt av de stater som er part i CFE-avtalen, og av det videre OSSE-fellesskap. Gruppen er også blitt informert om de framskritt Den tsjekkiske republikk, Ungarn, Polen og Den slovakiske republikk er i ferd med å gjøre med hensyn til å redusere sine beholdninger. Gruppen har gjentatte ganger diskutert hvor viktig det er med åpenhet i gjennomføringen av alle forpliktelser. I tillegg har gruppen systematisk understreket at det må tas behørig hensyn til de berørte avtalestaters suverenitet.

For det andre har arbeidsgrupper ført forhandlinger om tekniske avtaler som vil være nødvendige for å sikre at den tilpassede avtalen blir gjennomført. En av disse avtalene gjelder fordelingen av utgifter til inspeksjoner. Dette påvirker også den nåværende CFE-avtalens virkemåte; i henhold til denne er det enkelte inspeksjoner der den inspiserende part påtar seg kostnader som normalt bæres av den inspiserende part. Etter den tilpassede avtalen vil omfanget

av disse såkalte «betalte» verifikasjonsaktivitetene øke. En annen arbeidsgruppe har gjort et nitid arbeid med å utarbeide de 96 forskjellige formatene som vil være nødvendige for å oversende de ad-hoc-meldinger og periodiske meldinger som den tilpassede avtalen krever. Arbeidsgruppens formann er optimistisk med hensyn til å oppnå enighet om disse formatene innen avslutningen av inneværende sesjon.

For det tredje har den felles konsultative gruppe fortsatt med å gjennomgå den nåværende CFE-avtalens virkemåte, diskutere problemområder og forsøke å bedre gjennomføringen. Gruppen har i flere tilfeller merket seg framgang i gamle implementeringsspørsmål, herunder overholdelse av tak og undertak, der det har vært en viss uenighet, og oppfylling av forpliktelser med hensyn til destruksjon overført fra den opprinnelige reduksjonsfasen i CFE-avtalen. Den russiske føderasjonen bekjentgjorde at den har gitt melding om et tilstrekkelig antall ødelagte stridsvogner, pansrede kampvogner og artillerienheter og til å oppfylle Sovjetunionens forpliktelse fra 1991 til å destruere 14 500 utstyrsenheter øst for Ural. På den annen side har gruppen også merket seg at det fortsatt er problemer med overskridelse av avtalens tak og undertak, og med at utstyr begrenset av avtalen befinner seg på parter territorium som ikke er under sentrale myndigheters kontroll.

Deres eksellense.

Den felles konsultative gruppe har merket seg at to parter har fullført de interne prosedyrer som er nødvendige for å ratifisere tilpasningsavtalen, og en annen har bekjentgjort at den har til hensikt å gjøre dette i nær framtid. Gruppen har også merket seg at andre parter på høyeste nivå har erklært at de ikke vil ratifisere avtalen før alle parter befinner seg innenfor de omforente nivåer for våpen og utstyr, i samsvar med forpliktelsene fra Istanbul, nedfelt i Sluttakten fra konferansen i november 1999.

Den felles konsultative gruppe har også merket seg at det denne måneden er 10 år siden CFE-avtalen ble undertegnet. Gruppen ser tilbake på den enorme betydning CFE-avtalen har hatt for arbeidet med å øke stabiliteten og forutsigbarheten i hele Europa. Gruppen er stolt av å ha forhandlet fram en vesentlig tilpasning av CFE-avtalen, for å gjøre den mer levedyktig og effektiv i framtiden. Gruppen ser fram til en rask og fullstendig gjennomføring av forpliktelsene fra Istanbul, slik at tilpasningsavtalen kan ratifiseres av alle parter og tre i kraft så snart som mulig.

Den felles rådgivende gruppe vil om kort tid starte forberedelsene til den annen tilsynskonferanse for CFE-avtalen, som skal holdes i mai 2001.

Deres eksellense vil muligens finne det nyttig at ovenstående inntas i de aktuelle dokumenter fra Ministerrådet.

Vedlegg 7**Beslutningene fra Wien-møtet****Beslutning nr. 1 Styrking av OSSEs innsats for å bekjempe menneskehandel**

Ministerrådet,

som har Sikkerhetspakten for Europa i erindring, der deltakerstatene forpliktet til «å treffe tiltak for å eliminere alle former for diskriminering av kvinner, og avskaffe vold mot kvinner og barn, samt seksuell utnyttelse og alle former for menneskehandel» og til å «arbeide for innføring av lover eller styrking av lovverket, slik at personer som begår slike handlinger, stilles til ansvar og ofrene får bedre beskyttelse»,

som minner om OSSEs forpliktelser med hensyn til bekjempelse av menneskehandel, nedfelt i Moskva-dokumentet fra 1991,

som erkjenner at handelen med mennesker er et økende problem, og som er overbevist om at OSSE må øke sin innsats for å bekjempe menneskehandel i hele OSSE-regionen, også i og etter konflikter, og bidra til nasjonale, regionale og internasjonale bestrebelser på å bekjempe denne handelen, til støtte for menneskerettighetene og kampen mot organisert kriminalitet på tvers av landegrensene,

1. bekrefter på nytt at handel med mennesker er en avskyelig krenkelse av menneskerettighetene og en alvorlig forbrytelse som krever en mer omfattende og samordnet reaksjon fra deltakerstatene og det internasjonale samfunn, og et mer konsekvent samarbeid mellom landene, særlig mellom opprinnelsesland, transittland og mottakerland;
2. hilser velkommen vedtakelsen i FNs generalforsamling av Protokoll for forebygging og bekjempelse av og straff for handel med mennesker, særlig kvinner og barn, som et supplement til FNs konvensjon mot organisert kriminalitet på tvers av landegrensene, og til den definisjonen av menneskehandel som er å finne i denne, og oppfordrer alle deltakerstatene til å undertegne og ratifisere både FN-protokollen og Fakultativ protokoll til konvensjonen om barns rettigheter, om salg av barn, barneprositusjon og barnepornografi;
3. erkjenner det store ansvaret som påhviler deltakerstatene med hensyn til bekjempelse av menneskehandel, basert på en integrert og samordnet tilnærming som omfatter forebygging av menneskehandel, beskyttelse av ofrene og rettsforfølgning av de som driver med slik handel og deres medskyldige;
4. understreker de nasjonale parlamentenes rolle, blant annet når det gjelder å vedta de lover som er nødvendige for å bekjempe menneskehandel, og hilser velkommen artikkel 106 og 107 i Parlamentarikerforsamlingens Bucuresti-erklæring om menneskehandel;
5. er enige om å styrke OSSEs virksomhet for å bekjempe menneskehandel, og understreker behovet for et intensivt samarbeid mellom de forskjellige institusjonene i OSSE og mellom OSSE og andre internasjonale organisasjoner, som for eksempel relevante FN-organisasjoner, Den internasjonale organisasjonen for migrasjon, Europarådet, Den europeiske union og Interpol;

6. støtter arbeidet i Stabilitetspaktens arbeidsgruppe for spørsmål knyttet til menneskehandel, og oppfordrer særlig regjeringene i den berørte regionen til å spille en aktiv rolle i arbeidsgruppen;
7. oppfordrer OSSEs institusjoner, særlig ODIHR, og OSSEs feltoperasjoner til å utarbeide og iverksette programmer mot menneskehandel og fremme en samordnet innsats for forebygging, rettsforfølging og beskyttelse, i samarbeid med ikke-statlige og internasjonale organisasjoner og andre relevante institusjoner;
8. forplikter seg til å øke bevisstgjøringen om alle sider ved menneskehandelen, blant annet med bistand fra ODIHR, ikke-statlige organisasjoner og andre relevante institusjoner, om nødvendig ved å etablere opplæringsprogrammer for offentlige tjenestemenn, herunder tjenestemenn fra politi og rettsvesen, konsulatvesen og innvandringsmyndigheter;
9. forplikter seg til å treffe nødvendige tiltak, blant annet ved å vedta og gjennomføre lovgivning for å kriminalisere handel med mennesker, herunder fastsettelse av egnede straffer, for å sikre en effektiv reaksjon og forfølging fra politiets og rettsvesenets side. Slik lovgivning må se problemet med menneskehandel i et menneskerettighetsperspektiv og inneholde bestemmelser som verner om ofrenes menneskerettigheter og sikrer at handelens ofre ikke rettsforfølges utelukkende fordi de har vært gjenstand for slik handel;
10. vil vurdere å vedta lovgivning eller andre egnede tiltak, som for eksempel opprette mottak, slik at ofre for menneskehandel kan forbli innenfor deres territorier, midlertidig eller på permanent basis, når dette er hensiktsmessig, og å etablere hensiktsmessige repatrieringsprosedyrer for ofre for menneskehandel, samtidig som det tas hensyn til deres sikkerhet, herunder ved å forsyne dem med dokumenter, samt å utarbeide retningslinjer for tilståelse av økonomiske og sosiale ytelser til ofrene og for rehabilitering og reintegrering i samfunnet;
11. oppfordrer til at det om nødvendig oppnevnes offentlige representanter for spørsmål knyttet til menneskehandel, som skal samordne nasjonal virksomhet og sikre regionalt og internasjonalt samarbeid, samt gjøre informasjonen de får gjennom disse kontaktene tilgjengelig for andre deltakerstater;
12. erkjenner at OSSEs feltoperasjoner kan, innenfor vertslandenes juridiske ramme, spille en verdifull rolle i kampen mot menneskehandel, blant annet ved jevnlig overvåking og rapportering og ved å bistå statlige myndigheter, blant annet gjennom å fremme dialog og fungere som bindeledd mellom regjeringer og ikke-statlige organisasjoner og institusjoner med å løse enkeltsaker som dreier seg om menneskehandel, og oppfordrer feltoperasjonene til å styrke samarbeidet seg imellom;
13. oppfordrer OSSEs sekretariat til, i samarbeid med ODIHR, å intensivere opplæringen om menneskehandel i sine innføringsprogrammer for OSSEs feltpersonell, for å gjøre dem bedre i stand til å overvåke, rapportere om og reagere på problemet med menneskehandel gjennom OSSEs vanlige virksomhet, og til å øke bevisstheten innenfor OSSEs institusjoner og blant OSSEs personell om problemene med menneskehandel; disse opplæringsprogrammene bør også gjøres tilgjengelig for deltakerstatene og andre internasjonale organisasjoner;
14. hilser velkommen den videre utviklingen av OSSE-sekretariatets atferdskodeks for medlemmer av OSSEs sendelag til også å omfatte bestemmelser om handel med mennesker og andre krenkelser av menneskerettighe-

tene, ser fram til at disse raskt blir gjennomført av alle OSSEs strukturer og institusjoner, ber lederne for OSSEs feltoperasjoner om å treffe egnede tiltak dersom medlemmer av deres personale benytter seg av ofre for menneskehandel, og oppfordrer alle andre internasjonale organer til å innføre lignende standarder og praksis, der det måtte være behov for det.

Beslutning nr. 2 Utnevning av Høykommissæren for nasjonale minoriteter

Ministerrådet,

som minner om beslutningen fra KSSEs toppmøte i Helsingfors, om å opprette en høykommissær for nasjonale minoriteter,

som takker Max van der Stoel for det utmerkede arbeid han har nedlagt som OSSEs høykommissær for nasjonale minoriteter, og for at han er villig til å fortsette i stillingen,

beslutter:

- å forlenge, som et ekstraordinært tiltak, utnevningen av Max van der Stoel til 30. juni 2001, samt
- å utnevne Rolf Ekéus som ny høykommissær for nasjonale minoriteter for en treårsperiode, med virkning fra 1. juli 2001.

Beslutning nr. 3 Forlenget utnevning av OSSEs representant for frie medier

Ministerrådet,

Ettersom ingen av de to kandidatene oppnådde konsensus, utsettes beslutningen om innstilling til vervet som OSSEs representant for frie medier.

Det faste råd vil treffe beslutning i saken innen seks måneder.

Freimut Duve vil fortsette i stillingen inntil videre.

Beslutning nr. 4 Formannskapet i år 2002

Ministerrådet beslutter at Portugal skal ha formannskapet for OSSE i år 2002.

Beslutning nr. 5 Neste ministerråd/toppmøte

Ministerrådet,

som hilser velkommen Romanias tilbud om å være vertskap for det neste toppmøtet,

beslutter at det neste ministerråd vil finne sted i Bucuresti i november/desember 2001, med mindre ministrene etter anmodning fra Det faste råd beslutter at det i stedet skal holdes et toppmøte i Bucuresti.

Beslutning nr. 6 Bidragsskala for store sendelag i OSSE

Ministerrådet,

som minner om pålegget fra toppmøtet i Istanbul om å oppnå en avtale før dette ministermøtet om bidragsskalaen og kriteriene for finansiering av OSSEs virksomhet, slik at avtalen kunne få anvendelse etter 31. desember 2000 i samsvar med den beslutning som ble vedtatt på ministerrådsmøtet i København i 1997,

som beklager dypt at det hittil ikke er oppnådd noen avtale,

som merker seg formannskapetets synspunkter (PC.IFC/120/00 av 22. november 2000),

pålegger Det faste råd å fortsette forhandlingene med sikte på å komme fram til en avtale i denne viktige saken innen 31. mars 2001, og i mellomtiden å etablere - innen 31. desember 2000 - en midlertidig finansieringsordning for gjennomføringen av budsjettet for 2001.

Beslutning nr. 7 Politirelatert virksomhet

Ministerrådet,

gir Det faste råd i oppgave, for at pkt. 44 og 45 i Sikkerhetspakten for Europa skal få virkning, å undersøke hvordan OSSEs rolle i politirelatert virksomhet kan styrkes, herunder ved å øke sekretariatets kapasitet, og oppfordrer i denne sammenheng Det faste råd til å se nærmere på muligheten for å opprette en ny stilling for en rådgiver i politisaker på seniornivå i sekretariatet, og å treffe den nødvendige beslutning så snart som mulig.

Vedlegg 8**OSSE-dokument om håndvåpen og lette våpen****Innledning**

1. Deltakerstatene i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) -
2. som minner om Lisboa-dokumentet 1996, beslutning nr. 8/96, «En ramme for våpenkontroll», og beslutning nr. 6/99 i OSSEs Forum for sikkerhets-samarbeid, stadfestet av våre stats- og regjeringssjefer på OSSE-toppmøtet i Istanbul i november 1999,
3. som erkjenner behovet for å styrke tilliten og sikkerheten blant deltakerstatene gjennom egnede tiltak som gjelder håndvåpen og lette våpen ²⁾ fremstilt for eller beregnet på militær bruk (heretter kalt «håndvåpen»),
4. som minner om de fremskritt som er gjort når det gjelder håndtering av problemene forbundet med håndvåpen i andre internasjonale fora, og som er fast bestemt på å yte et bidrag til denne utviklingen gjennom OSSE,
5. som også tar i betraktning at OSSE, som en regional ordning i henhold til kapittel VIII i De forente nasjoners pakt, har anledning til å yte et vesentlig bidrag til prosessen som pågår i De forente nasjoner om alle aspekter ved ulovlig handel med håndvåpen og lette våpen -
6. har besluttet å vedta og gjennomføre de normer, prinsipper og tiltak som er fastsatt i delene som følger.

Del i: Overordnede mål og delmål

1. Deltakerstatene erkjenner at den overdrevne, destabiliserende akkumuleringen og ukontrollerte spredningen av håndvåpen er et problem som har bidratt til å forverre og forlenge et flertall av den senere tids væpnede konflikter. Problemet er til bekymring for det internasjonale samfunn ettersom det utgjør en trussel og en utfordring mot freden og undergraver bestrebelsene på å sikre en udelelig og omfattende sikkerhet.
2. Deltakerstatene er enige om å samarbeide om en håndtering av disse problemene og å gjøre dette med et bredest mulig utgangspunkt. I samsvar med OSSEs kooperative sikkerhetsbegrep og i samarbeid med andre internasjonale fora er de enige om å utarbeide normer, prinsipper og tiltak som dekker alle aspekter ved problemet. Disse omfatter fremstilling og til-

²⁾ Det foreligger ennå ingen internasjonalt omforent definisjon på håndvåpen og lette våpen. Dette dokumentet gjelder nedenstående våpenkategorier uten å foregripe en eventuell fremtidig internasjonalt omforent definisjon på håndvåpen og lette våpen. Disse kategoriene kan bli gjenstand for ytterligere avklaring og vil bli revidert i lys av en eventuell fremtidig internasjonalt omforent definisjon. I dette dokument menes med håndvåpen og lette våpen bærbare våpen fremstilt eller modifisert etter militære spesifikasjoner for bruk som dødbringende krigsredskap. Håndvåpen klassifiseres generelt som våpen som er ment brukt av enkeltmedlemmer av væpnede styrker eller sikkerhetsstyrker. De omfatter revolvere og halvautomatiske pistoler, geværer og karabiner, maskinpistoler, stormgeværer og maskingeværer. Lette våpen klassifiseres generelt som våpen som er ment brukt av et mannskap bestående av flere medlemmer av væpnede styrker eller sikkerhetsstyrker. De omfatter tunge mitraljøser, bærbare geværgranatrør med underrør og fastmontert, bærbare luftvernkanoner, bærbare panservernkanoner, rekylfrie geværer, bærbare utskytningsramper for panservernmissil- og rakettsystemer, bærbare utskytningsramper for luftvernmissilsystemer samt bombekastere med kaliber under 100 mm.

strekkelig merking av håndvåpen, nøyaktig føring av registre over tid, kriterier for eksportkontroll, åpenhet om overføringer (dvs. kommersiell og ikke-kommersiell import og eksport) av håndvåpen ved hjelp av effektive nasjonale eksport- og importdokumenter og -prosedyrer. Alt dette er vesentlige elementer i ethvert tiltak mot problemene, i likhet med forsvarlig nasjonal styring og sikring av våpenlagre kombinert med effektiv handling for å redusere de globale overskuddene av håndvåpen. De er også enige om at håndvåpenproblemet bør være en integrerende del av OSSEs bredere innsats på områdene tidlig varsling, konfliktforebygging, krisehåndtering og gjenoppbygging etter konflikter.

3. Deltakerstatene forplikter seg særlig til å:
 - i. bekjempe alle aspekter ved den ulovlige handelen ved å vedta og gjennomføre nasjonal kontroll med håndvåpen, herunder fremstilling, tilstrekkelig merking og nøyaktig føring av registre over tid (som begge bidrar til å øke muligheten for sporing av håndvåpen), effektive mekanismer for eksportkontroll, grensekontroll og tollkontroll, samt ved å styrke samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom rettshåndhevelses- og tollorganer på internasjonalt, regionalt og nasjonalt plan,
 - ii. bidra til å redusere og hindre en overdreven, destabiliserende akkumulering og ukontrollert spredning av håndvåpen, samtidig som det tas hensyn til legitime behov for et nasjonalt og kollektivt forsvar, indre sikkerhet og deltakelse i fredsbevarende operasjoner i henhold til De forente nasjoners pakt eller innenfor rammen av OSSE,
 - iii. utvise behørig tilbakeholdenhet for å sikre at håndvåpen produseres, overføres og innehas bare i samsvar med legitime forsvars- og sikkerhetsbehov som skissert i punkt 3 ii) over, og i samsvar med hensiktsmessige internasjonale og regionale kriterier for eksport, særlig som fastsatt i OSSE-dokumentet om Prinsipper for overføring av konvensjonelle våpen vedtatt av Forum for sikkerhetssamarbeid 25. november 1993,
 - iv. skape tillit, sikkerhet og åpenhet ved hjelp av hensiktsmessige tiltak som gjelder håndvåpen,
 - v. sikre at OSSE, i tråd med sitt omfattende sikkerhetsbegrep, i sine der-til-egnede fora behandler spørsmål i tilknytning til håndvåpenproblemet som et ledd i en overordnet vurdering av sikkerhetssituasjonen i et bestemt land, og treffer praktiske tiltak som kan bidra til dette,
 - vi. utarbeide hensiktsmessige tiltak som gjelder håndvåpen når væpnede konflikter tar slutt, herunder innsamling, sikker lagring og ødeleggelse i tilknytning til DD&R (avvæpning, demobilisering og reintegring) av stridende.

Del ii: Bekjempelse av alle aspekter ved ulovlig handel: fremstilling, merking og føring av registre

Innledning

1. Bekjempelse av alle aspekter ved ulovlig handel er et vesentlig element i ethvert nødvendig tiltak for å håndtere problemet med den destabiliserende oppsamlingen og ukontrollerte spredningen av håndvåpen. Nasjonal kontroll med fremstillingen er avgjørende for å kunne bekjempe ulovlig handel. I tillegg vil tilstrekkelig merking av håndvåpen, sammen med nøyaktig føring av registre over tid og utveksling av informasjon som skissert i dette dokumentet, hjelpe vedkommende etterforskende myndighe-

- ter til å spore ulovlige håndvåpen og, dersom en lovlig overføring er blitt avledet inn på det illegale markedet, til å identifisere avledningspunktet.
2. Denne del fastsetter derfor normer, prinsipper og tiltak for fremstilling, merking og føring av registre over håndvåpen.

A) Nasjonal kontroll med fremstilling av håndvåpen

1. Deltakerstatene er enige om å sikre effektiv nasjonal kontroll med fremstilling av håndvåpen ved å utstede, jevnlig revurdere og fornye lisenser og tillatelser til fremstilling. Lisenser og tillatelser bør trekkes tilbake dersom vilkårene for tildeling ikke lenger er oppfylt. Deltakerstatene skal sikre at personer involvert i ulovlig produksjon kan og vil bli tiltalt etter egnede bestemmelser i straffeloven.

B) Merking av håndvåpen

1. Selv om den enkelte deltakerstat kan bestemme hva slags ordning den vil benytte for merking av håndvåpen som fremstilles eller brukes på dens territorium, er deltakerstatene enige om å sikre at alle håndvåpen som fremstilles på deres territorium etter 30. juni 2001, merkes på en måte som gjør at det enkelte håndvåpen kan spores. Merkingen bør inneholde informasjon som setter de etterforskende myndigheter i stand til i det minste å bestemme fremstillingsår og -land, produsent og våpenets serienummer. Denne informasjonen utgjør et identifikasjonsmerke som er unikt for det enkelte håndvåpen. Alle slike merker bør være permanente og påføres håndvåpenet på fremstillingsstedet. Så langt det er mulig innenfor deres myndighetsområde skal deltakerstatene også sikre at alle håndvåpen som fremstilles under deres myndighet utenfor deres territorium, merkes i henhold til samme standard.
2. Deltakerstatene er i tillegg enige om at de skal ødelegge umerkede håndvåpen som de oppdager i forbindelse med rutinemessig styring av sine nåværende lagre eller, dersom slike håndvåpen settes inn i tjeneste eller eksporteres, at de på forhånd skal påføre dem et identifikasjonsmerke som er unikt for det enkelte håndvåpen.

C) Føring av registre

1. Deltakerstatene skal påse at det føres og vedlikeholdes omfattende og nøyaktige registre over deres egne beholdninger av håndvåpen samt over beholdningene til produsenter, eksportører og importører av håndvåpen på deres territorium, så lenge som mulig med sikte på å bedre sporbarheten for håndvåpen.

D) Tiltak for å sikre åpenhet

1. Som et tillitsskapende tiltak og for å bistå vedkommende myndigheter med å spore ulovlige håndvåpen er deltakerstatene enige om å utveksle informasjon innen 30. juni 2001 om de nasjonale merkesystemer som benyttes i fremstilling og/eller import av håndvåpen. De skal også seg imellom utveksle tilgjengelig informasjon om nasjonale prosedyrer for kontroll med fremstillingen av håndvåpen. Deltakerstatene skal sikre at slik informasjon oppdateres etter behov for å gjenspeile endringer i deres

nasjonale merkeordninger og i deres prosedyrer for kontroll med fremstillingen.

Del iii: Bekjempelse av alle aspekter ved ulovlig handel: felles kriterier for eksport og eksportkontroll

Innledning

1. Utarbeidelse og gjennomføring av effektive kriterier for eksport av håndvåpen vil gjøre det lettere å nå det felles målet om å hindre en destabiliserende akkumulering og ukontrollert spredning av håndvåpen, i likhet med nasjonale kontroller av eksportdokumenter og eksportprosedyrer, samt internasjonale meglers virksomhet. Samarbeid om rettshåndhevelse er også vesentlig i bekjempelsen av ulovlig handel. Denne del fastsetter normer, prinsipper og tiltak med sikte på å fremme ansvarlig atferd i forbindelse med overføring av håndvåpen og derved redusere mulighetene for å delta i ulovlig handel.

A) Felles kriterier for eksport

1. Deltakerstatene gir sin tilslutning til nedenstående kriterier for eksport av håndvåpen og teknologi knyttet til utforming, produksjon, utprøving og oppgradering av håndvåpen, som er basert på OSSE-dokumentet om «Prinsipper for overføring av konvensjonelle våpen».
2.
 - a) Den enkelte deltakerstat skal i sin vurdering av forslag om eksport av håndvåpen ta hensyn til:
 - i. respekten for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter i mottakerlandet,
 - ii. den interne og den regionale situasjonen i og rundt mottakerlandet i lys av eksisterende spenninger eller væpnede konflikter,
 - iii. mottakerlandets historikk med hensyn til overholdelse av internasjonale forpliktelser, særlig om det har avstått fra maktbruk, på området ikke-spredning eller andre områder innenfor våpenkontroll og avvæpning, samt historikk med hensyn til respekt for folkerettens bestemmelser om væpnede konflikter,
 - iv. arten av og kostnadene ved våpen som skal overføres, i forhold til omstendighetene i mottakerlandet, herunder dets legitime sikkerhets- og forsvarsbehov, samt i forhold til målet om å avstå minst mulig menneskelige og økonomiske ressurser til våpen,
 - v. mottakerlandets behov for å kunne utøve sin rett til individuelt eller kollektivt selvforsvar i samsvar med artikkel 51 i De forente nasjoners pakt,
 - vi. spørsmålet om hvorvidt overføringene vil bidra til en hensiktsmessig og forholdsmessig reaksjon fra mottakerlandets side på de militære og sikkerhetsmessige trusler det står overfor,
 - vii. mottakerlandets legitime behov for indre sikkerhet,
 - viii. mottakerlandets behov for å kunne delta i fredsbevarende eller andre tiltak i samsvar med vedtak i De forente nasjoner eller OSSE.
 - b) Den enkelte deltakerstat skal unngå å utstede eksportlisens når den anser at det foreligger en klar risiko for at vedkommende håndvåpen

kan:

- i. bli brukt til å krenke eller undertrykke menneskerettighetene og de grunnleggende friheter,
 - ii. true andre staters nasjonale sikkerhet,
 - iii. bli avledet til territorier hvis eksterne forbindelser er en annens stats internasjonalt anerkjente ansvar,
 - iv. være i strid med dens internasjonale forpliktelser, særlig i forhold til sanksjoner vedtatt av De forente nasjoners sikkerhetsråd, vedtak gjort av OSSE, avtaler om ikke-spredning, håndvåpen, eller andre avtaler om våpenkontroll og avvæpning,
 - v. forlenge eller forverre en eksisterende væpnet konflikt, samtidig som det tas hensyn til dens legitime behov for selvforsvar, eller vanskeliggjøre overholdelse av folkerettens bestemmelser om væpnede konflikter,
 - vi. sette freden i fare, skape en overdreven og destabiliserende oppsamling av håndvåpen eller på annen måte bidra til å gjøre regionen ustabil,
 - vii. videreselges (eller på annen måte avledes) i mottakerlandet eller reeksportert for formål som er i strid med målene i dette dokument,
 - viii. benyttes til undertrykking,
 - ix. støtte eller fremme terrorisme,
 - x. fremme organisert kriminalitet,
 - xi. benyttes til andre formål enn mottakerlandets legitime forsvars- og sikkerhetsbehov.
- c) I tillegg til disse kriteriene skal deltakerstatene ta hensyn til det potensielle mottakerlandets prosedyrer for styring og sikring av lagrene.
3. Så langt det er mulig innenfor deres myndighetsområde skal deltakerstatene bestrebe seg på å sikre at aktuelle lisensieringsavtaler for produksjon av håndvåpen inngått med produsenter etablert utenfor deres territorium om nødvendig inneholder en klausul som gjør ovenstående kriterier gjeldende for all eksport av håndvåpen fremstilt på lisens i henhold til slik avtale.
4. Videre skal den enkelte deltakerstat:
- i. sikre at disse prinsipper innarbeides etter behov i dens nasjonale lovgivning og/eller i dens nasjonale retningslinjer for eksport av konvensjonelle våpen og tilknyttet teknologi,
 - ii. vurdere å bistå andre deltakerstater med å etablere effektive nasjonale mekanismer for kontroll av håndvåpeneksport.

B) Import-, eksport- og transittprosedyrer

1. Deltakerstatene er enige om å følge nedenfor beskrevne prosedyrer for import, eksport og internasjonal transitt av håndvåpen.
2. Deltakerstatene er enige om å sikre at alle forsendelser av håndvåpen som importeres til eller eksporteres fra deres territorium er gjenstand for effektive nasjonale prosedyrer for utstedelse av lisens eller tillatelse, slik at vedkommende deltakerstat kan ha tilstrekkelig kontroll med slike overføringer, og kan forhindre at håndvåpnene avledes til noen annen part enn oppgitt mottaker. Den enkelte deltakerstat avgjør om den vil anvende hen-

- siktsmessige nasjonale prosedyrer på håndvåpen i transitt gjennom dens territorium underveis til et endelig bestemmelsessted utenfor dens territorium, med sikte på å føre effektiv kontroll med transitten.
3. Før en deltakerstat tillater forsendelse av håndvåpen til en annen stat, skal vedkommende deltakerstat forsikre seg om at den har mottatt den påkrevde importlisens eller annen form for offentlig tillatelse fra importstaten. Dersom en deltakerstat bes om å fungere som transittsted for forsendelser av håndvåpen mellom eksportstaten og importstaten, skal eksportøren, eller myndighetene i eksportstaten, forsikre seg om at eventuell tillatelse som transittstaten krever for en forsendelse, er utstedt.
 4. På anmodning fra en av de to deltakerstatene som er involvert i en eksport- og importtransaksjon som gjelder en leveranse av håndvåpen, skal statene underrette hverandre når forsendelsen er sendt fra eksportstaten og når den er mottatt av importstaten.
 5. Med forbehold for deltakerstatenes rett til å reeksportere håndvåpen som de tidligere har importert, skal de så langt det er mulig innenfor sitt myndighetsområde oppfordre til at kontrakter om salg eller overføring av håndvåpen inneholder en klausul om at den opprinnelige eksportstaten skal underrettes før de samme håndvåpnene overføres videre.
 6. For å hindre ulovlig avledning av håndvåpen oppfordres deltakerstatene til å etablere hensiktsmessige prosedyrer som gjør det mulig for eksportstaten å forsikre seg om at de overførte håndvåpnene er levert på en sikker måte. Slike prosedyrer kan om nødvendig omfatte en fysisk kontroll av forsendelsen av håndvåpen på leveringsstedet.
 7. Deltakerstatene skal ikke tillate overføring av umerkede håndvåpen. I tillegg skal de bare overføre eller videreoverføre håndvåpen som bærer et identifikasjonsmerke som er unikt for det enkelte håndvåpen.
 8. Deltakerstatene er enige om å sikre at hensiktsmessige nasjonale mekanismer er på plass for å styrke samordningen av retningslinjene og samarbeidet mellom de nasjonale organer som arbeider med import-, eksport- og transittprosedyrene for håndvåpen.

C) Import-, eksport- og transittdokumenter

1. Deltakerstatene er enige om å overholde følgende nøkkelstandarder for eksportdokumenter: ingen eksportlisens skal utstedes uten et sluttbrukersertifikat med ekthetsbevis eller annen form for offentlig tillatelse (for eksempel et internasjonalt importsertifikat) utstedt av mottakerstaten; antallet offentlige tjenestemenn som har myndighet til å undertegne eller på annen måte godkjenne eksportdokumenter skal holdes på et minimum som er forenlig med gjeldende praksis i den enkelte deltakerstat; og import-, eksport- og transittdokumentene skal inneholde en felles minstandard med informasjon som deltakerstatene skal granske med sikte på å utarbeide anbefalinger basert på «best mulig praksis» blant deltakerstatene.
2. Deltakerstatene er enige om å påse at det føres og vedlikeholdes omfattende og nøyaktige registre over alle transaksjoner med håndvåpen i henhold til en bestemt lisens eller tillatelse, så lenge som mulig med sikte på å bedre sporbarheten for håndvåpen. De er også enige om å stille til rådighet relevant informasjon som finnes i disse registrene, sammen med eventuell annen informasjon som er nødvendig for å spore og identifisere ulovlige håndvåpen, i samsvar med prosedyrene fastsatt i punkt E) 3 og 4 ned-

enfor.

D) Kontroll med internasjonal våpenmegling

1. Regulering av internasjonale håndvåpenmeglers virksomhet er et kritisk element i en bred tilnærming til bekjempelsen av alle aspekter ved ulovlig handel. Deltakerstatene skal vurdere å etablere nasjonale ordninger som regulerer virksomheten til personer som er involvert i slik megling. En slik ordning kan omfatte tiltak som:
 - i. krav om registrering av meglere som opererer innenfor deres territorium,
 - ii. krav om lisens eller tillatelse til å drive megling, eller
 - iii. krav om fremleggelse av import- og eksportlisenser eller -tillatelser, eller medfølgende dokumenter, samt angivelse av navnene på meglere involvert i transaksjonen og hvor disse er etablert.

E) Bedret samarbeid om rettshåndhevelse

1. For å overholde sine internasjonale forpliktelser med hensyn til håndvåpen bør den enkelte deltakerstat forsikre seg om at den faktisk har hjemmel til å håndheve disse forpliktelsene gjennom sine nasjonale myndigheter og rettssystemet.
2. Den enkelte deltakerstat skal behandle enhver overføring av håndvåpen som skjer i strid med en våpenblokkade vedtatt av De forente nasjoners Sikkerhetsråd, som en forbrytelse og skal, om dette ikke allerede er gjort, innarbeide dette i nasjonal lovgivning. Deltakerstatene er enige om å styrke den gjensidige rettslige bistanden og andre gjensidige former for samarbeid for å bistå andre deltakerstater i deres etterforskning og påtale av ulovlig handel med håndvåpen. For dette formål skal de bestrebe seg på å inngå hensiktsmessige avtaler med hverandre.
3. Deltakerstatene er enige om å samarbeide på grunnlag av vanlige diplomatiske prosedyrer eller hensiktsmessige avtaler, samt med mellomstatlige organisasjoner som Interpol, for å spore ulovlige håndvåpen. Samarbeidet skal omfatte tilgang til relevant informasjon for etterforskende myndigheter i andre deltakerstater dersom de ber om det. Deltakerstatene skal også oppfordre til og tilrettelegge for regionale, sub-regionale og nasjonale opplæringsprogrammer og felles øvelser for opplæring innen håndvåpen, for rettshåndhevelses- og tolltjenestemenn og andre berørte tjenestemenn.
4. Deltakerstatene er enige om å vurdere hensiktsmessig teknisk, økonomisk og rådgivende bistand til andre deltakerstater for å øke rettshåndhevelsesorganenes kapasitet.
5. Deltakerstatene er, i samsvar med sin nasjonale lovgivning og på fortrolig grunnlag, enige om å utveksle informasjon på følgende områder, gjennom egnede, etablerte kanaler (for eksempel Interpol, politi eller tollvesen):
 - i. behørig godkjente produsenter og internasjonale våpenmeglere,
 - ii. beslag av ulovlig omsatte håndvåpen, herunder antall og type beslaglagte våpen, deres merking og opplysninger om påfølgende disponering,
 - iii. informasjon om personer eller selskaper som er dømt for brudd på nasjonale bestemmelser om eksportkontroll,
 - iv. informasjon om deres erfaringer med rettshåndhevelse og tiltak som

har vist seg effektive for å bekjempe ulovlig handel med håndvåpen. Dette kan, men behøver ikke være begrenset til vitenskapelig og teknologisk informasjon, informasjon om hvordan våpnene kan skjules og metodene for å påvise dem, hvilke ruter som er benyttet i den ulovlige handelen, og informasjon om brudd på blokader.

F) Informasjonsutveksling og andre tiltak for å sikre åpenhet

1. Deltakerstatene skal i første omgang utveksle informasjon seg imellom på årlig basis, ikke senere enn 30. juni og første gang i 2002, om sin eksport og import av håndvåpen henholdsvis til og fra andre deltakerstater i løpet av foregående kalenderår. Informasjonen som utveksles skal også leveres til Konfliktforebyggende senter (CPC). Formatet for utvekslingen er fastsatt i vedlegg til dette dokument. Deltakerstatene er også enige om å undersøke hvordan informasjonsutvekslingen om overføringer av håndvåpen kan bedres.
2. Deltakerstatene skal innen 30. juni 2001 utveksle tilgjengelig informasjon om relevant nasjonal lovgivning og gjeldende praksis for eksportpolitikk, -prosedyrer og -dokumenter samt om kontrollen med internasjonal megling med håndvåpen, med sikte på å utbre kunnskap om «best mulig praksis» på disse områdene. De skal også oversende oppdatert informasjon når dette er nødvendig.

Del iv: Kontroll av lagre, reduksjon av overskudd og ødeleggelse

Innledning

1. Effektive tiltak for å oppnå en reduksjon i det globale overskuddet av håndvåpen, kombinert med tilfredsstillende styring og sikring av nasjonale lagre, står sentralt i arbeidet for å redusere destabiliserende akkumulering og ukontrollert spredning av håndvåpen og for å forebygge ulovlig handel. Denne del fastsetter de normer, prinsipper og tiltak som deltakerstatene skal benytte for å gjennomføre reduksjoner der dette er aktuelt, og fremme «best mulig praksis» når det gjelder styring av nasjonale lagerlister og sikring av lagrene av håndvåpen.

A) Overskuddsindikatorer

1. Det er den enkelte deltakerstat som skal vurdere om den har et overskudd av håndvåpen i forhold til sitt legitime sikkerhetsbehov.
2. I vurderingen av om den har et overskudd av håndvåpen, kan den enkelte deltakerstat ta følgende indikatorer i betraktning:
 - i. de militære styrkers og sikkerhetsstyrkenes størrelse, oppbygning og operative konsept,
 - ii. den geopolitiske og geostrategiske kontekst, herunder størrelsen på statens territorium og befolkning,
 - iii. den interne og eksterne sikkerhetssituasjonen,
 - iv. internasjonale forpliktelser, herunder internasjonale fredsbevarende operasjoner,
 - v. håndvåpen som ikke lenger benyttes til militære formål i samsvar med nasjonale forskrifter og praksis.
3. Deltakerstatene bør jevnlig foreta gjennomgang, særlig i forbindelse med:

- i. endringer i den nasjonale forsvarspolitik,
- ii. nedbygging eller omorganisering av militære styrker og sikkerhetsstyrker,
- iii. modernisering av lagrene av håndvåpen eller erverv av ytterligere håndvåpen.

B) Bedret nasjonal kontroll og sikring av lagre

1. Deltakerstatene erkjenner at tilfredsstillende nasjonal kontroll med deres lagre av håndvåpen (herunder eventuelle lagre av våpen som er tatt ut av bruk eller er deaktivert) er avgjørende for å forhindre tap ved tyveri, korrupsjon og forsømmelse. For dette formål er de enige om å sikre at deres egne lagre er gjenstand for tilfredsstillende nasjonale prosedyrer og tiltak for lagerregnskap og kontroll. Slike prosedyrer og tiltak, som den enkelte deltakerstat etter eget skjønn selv velger, kan omfatte:
 - i. hensiktsmessige egenskaper ved lagringsstedene,
 - ii. tiltak for adgangskontroll,
 - iii. nødvendige tiltak for å sikre tilstrekkelig beskyttelse i nødsituasjoner,
 - iv. innlåsing og andre fysiske sikkerhetstiltak,
 - v. prosedyrer for lagerstyring og regnskapskontroll,
 - vi. sanksjoner i tilfelle tap eller tyveri,
 - vii. prosedyrer for umiddelbar rapportering av ethvert tap,
 - viii. prosedyrer for å øke sikkerheten maksimalt ved transport av håndvåpen,
 - ix. sikkerhetsopplæring for lagerpersonell.

C) Ødeleggelse og deaktivering

1. Deltakerstatene er enige om at den foretrukne metoden for disponering av håndvåpen er ødeleggelse. Ødeleggelsen bør gjøre våpenet både permanent ubrukelig og fysisk beskadiget. Ethvert håndvåpen som identifiseres som overskytende i forhold til et nasjonalt behov, bør fortrinnsvis ødelegges. Dersom disponeringen skal skje ved eksport fra en deltakerstats territorium, skal imidlertid slik eksport finne sted bare i samsvar med eksportkriteriene fastsatt i del III A punkt 1 og 2 i dette dokument.
2. Ødeleggelse skal generelt skje for å disponere ulovlig omsatte våpen som er blitt beslaglagt av nasjonale myndigheter, etter behørig rettsforfølging.
3. Deltakerstatene er enige om at deaktivering av håndvåpen bare skal skje på en slik måte at alle vesentlige deler av våpenet gjøres permanent ubrukelige og derfor ikke vil kunne fjernes, erstattes eller modifiseres på en måte som gjør at våpenet igjen kan tas i bruk.

D) Økonomisk og teknisk bistand

1. Deltakerstatene er enige om å vurdere, på frivillig basis og i samarbeid med andre internasjonale organisasjoner og institusjoner, teknisk, økonomisk og rådgivende bistand med kontroll eller fjerning av overskytende håndvåpen, til andre deltakerstater som ber om det.
2. Deltakerstatene er enige om å støtte, i samarbeid med andre internasjonale tiltak og som svar på en anmodning fra en deltakerstat, programmer for styring og sikring av lagre, opplæring og konfidensielle vurderinger på stedet.

E) Tiltak for å sikre åpenhet

1. Deltakerstatene er enige om å utveksle tilgjengelig informasjon på årlig basis, ikke senere enn 30. juni og første gang i 2002, om kategori, underkategori og antall håndvåpen som er identifisert som overskytende og/eller beslaglagt og ødelagt på deres territorium i løpet av foregående kalenderår.
2. Deltakerstatene skal innen 30. juni 2002 utveksle informasjon av allmenn art om deres nasjonale prosedyrer for styring og sikring av lagrene. De skal også oversende oppdatert informasjon når dette er nødvendig. Forum for sikkerhetssamarbeid skal vurdere å utarbeide en veiledning til «best mulig praksis» med sikte på å fremme effektiv styring og sikring av lagrene og garantere et sikkerhetssystem med flere nivåer for lagring av håndvåpen, samtidig som det tas hensyn til arbeidet i andre internasjonale organisasjoner og institusjoner.
3. Deltakerstatene er også enige om å utveksle informasjon innen 30. juni 2001 om sine teknikker og prosedyrer for ødeleggelse av håndvåpen. De skal også oversende oppdatert informasjon når dette er nødvendig. Forum for sikkerhetssamarbeid skal vurdere å utarbeide en veiledning for «best mulig praksis» om teknikker og prosedyrer for ødeleggelse av håndvåpen, samtidig som det tas hensyn til arbeidet i andre internasjonale organisasjoner og institusjoner.
4. Som et tillitsskapende tiltak er deltakerstatene enige om å vurdere, på frivillig basis, å innby hverandre, særlig i regional eller subregional sammenheng, til å overvære ødeleggelsen av håndvåpen på deres territorium.

Del v: Tidlig varsling, konfliktforebygging, krisehåndtering og gjenoppbygging etter konflikter

Innledning

1. Håndvåpenproblemet bør inngå som en integrerende del av OSSEs bredere innsats på områdene tidlig varsling, konfliktforebygging, krisehåndtering og gjenoppbygging etter konflikter. En destabiliserende akkumulering og ukontrollert spredning av håndvåpen er elementer som kan vanskeliggjøre konfliktforebygging, forverre konflikter og - når fredelige løsninger er kommet i stand - vanskeliggjøre både fredsbygging og sosial og økonomisk utvikling. I noen tilfeller kan dette bidra til at den offentlige orden bryter sammen, nøre opp under terrorisme og kriminell vold eller føre til at konflikten blusser opp igjen. Denne del fastsetter de normer, prinsipper og tiltak som deltakerstatene er enige om å følge.

A) Tidlig varsling og konfliktforebygging

1. Identifisering av destabiliserende akkumulering eller ukontrollert spredning av håndvåpen som vil kunne bidra til en forverring av sikkerhetssituasjonen, kan være et vesentlig element innenfor tidlig varsling og følgelig konfliktforebygging. Den enkelte deltakerstat må selv identifisere potensielt destabiliserende akkumulering og ukontrollert spredning av håndvåpen i tilknytning til sin sikkerhetssituasjon. Den enkelte deltakerstat kan i OSSE ta opp sine bekymringer omkring slik akkumulering eller spredning, enten i Forum for sikkerhetssamarbeid eller Det faste råd.

B) Gjenoppbygging etter konflikter

1. Deltakerstatene erkjenner at akkumulering og ukontrollert spredning av håndvåpen kan bidra til å destabilisere sikkerhetssituasjonen etter en konflikt. Under slike omstendigheter er det derfor nødvendig å vurdere betydningen av programmer for innsamling og kontroll av håndvåpen.
2. Deltakerstatene erkjenner at en stabil sikkerhetssituasjon, herunder allmennhetens tillit på sikkerhetsområdet, er vesentlig for at programmer for innsamling og kontroll av håndvåpen (eventuelt i kombinasjon med amnesti) og andre viktige «DD & R»-programmer i perioden etter en konflikt, for eksempel programmer for disponering av håndvåpen, skal lykkes.

C) Prosedyrer for vurderinger og anbefalinger

1. Deltakerstatene er enige om at en vurdering fra Forum for sikkerhetssamarbeid eller Det faste råd i en situasjon med konfliktforebygging eller etter en konflikt bør inkludere håndvåpenenes (eventuelle) rolle i situasjonen, samtidig som det etter behov tas hensyn til indikatorene fastsatt i del IV A) punkt 2 og behovet for å behandle dette spørsmålet.
2. På anmodning fra vertsstaten kan deltakerstatene om nødvendig bes om å stille til rådighet, eventuelt gjennom programmet for Innsatsgrupper for hurtig ekspertbistand og -samarbeid (REACT) dersom dette er hensiktsmessig og i samsvar med vedtak i Det faste råd, enkeltpersoner med relevant ekspertise innen håndvåpen. Ekspertene bør samarbeide med nasjonale regjeringer og relevante organisasjoner for å sikre en bred vurdering av sikkerhetssituasjonen før de legger frem anbefalinger til tiltak for OSSE.

D) Tiltak

1. Som svar på anbefalingene fra ekspertene bør Det faste råd vurdere en rekke tiltak, deriblant:
 - i. svar på anmodninger om bistand med sikring og styring av lagre av håndvåpen,
 - ii. bistand med og eventuell overvåking av reduksjon og disponering av håndvåpen i vedkommende stat,
 - iii. oppfordring til og om nødvendig rådgivning eller gjensidig bistand for å gjennomføre og styrke grensekontrollen for å redusere ulovlig handel med håndvåpen,
 - iv. bistand i forbindelse med programmer for innsamling og kontroll av håndvåpen,
 - v. etter behov en utvidelse av mandatet til et feltsendelag eller en representasjon fra OSSE til å omfatte håndvåpenspørsmål,
 - vi. samråd og samordning, i samsvar med OSSEs plattform for kooperativ sikkerhet, med andre internasjonale organisasjoner og institusjoner.
2. Videre er deltakerstatene enige om at mandatene til fremtidige OSSE-sendelag, vedtatt av Det faste råd, og eventuelle fredsbevarende operasjoner under OSSEs ledelse etter behov også bør omfatte mandat til å yte rådgivning i forbindelse med, bidra til, gjennomføre og overvåke programmene for innsamling og ødeleggelse av håndvåpen og «DD & R»-tiltak i forbindelse med håndvåpen. Slike OSSE-sendelag kan innbefatte en person med

hensiktsmessige kvalifikasjoner som har til oppgave å utarbeide, sammen med fredsbevarende operasjoner, nasjonale myndigheter og andre internasjonale organisasjoner og institusjoner, en rekke tiltak i tilknytning til håndvåpen.

3. Deltakerstatene skal fremme en stabil sikkerhetssituasjon og innenfor rammen av sitt myndighetsområde sikre at programmer for innsamling av håndvåpen og «DD & R»-tiltak i forbindelse med håndvåpen inngår i enhver fredsavtale og etter behov i mandatene de fredsbevarende operasjoners mandater. Deltakerstatene skal arbeide for at ødeleggelse av alle håndvåpen som samles inn på denne måten, skal være den foretrukne disponeringsmetode.
4. Som et støttetiltak kan deltakerstatene også fremme subregionalt samarbeid, særlig på områder som grensekontroll, med sikte på å hindre nye forsyninger av håndvåpen gjennom ulovlig handel.
5. Deltakerstatene skal vurdere å støtte nasjonale programmer for opplæring og bevisstgjøring av allmennheten som setter fokus på de negative aspektene ved håndvåpen. Innenfor tilgjengelige økonomiske og tekniske ressurser skal de også vurdere å sørge for hensiktsmessige premieringsordninger for å stimulere til frivillig innlevering av ulovlige håndvåpen. Deltakerstatene skal vurdere å yte støtte til alle egnede programmer i tilknytning til «DD & R» etter konflikter, som programmer for disponering og ødeleggelse av håndvåpen og ammunisjon som er innlevert eller beslaglagt.

E) Styring og reduksjon av lagre i forbindelse med gjenoppbyggingen etter konflikter

1. Fordi lagring og forvaltning av håndvåpen er særlig sårbart etter en konflikt, skal den eller de berørte deltakerstatene og/eller de deltakerstatene som er involvert i en fredsprosess, prioritere å sikre at:
 - i. spørsmål som gjelder sikker lagring og lagerstyring inngår i fredsprosessen og etter behov inntas i fredsavtaler,
 - ii. lagrene er begrenset til så få steder som mulig, for å øke sikkerheten,
 - iii. håndvåpen som er blitt innsamlet eller beslaglagt og som skal ødelegges, ikke blir lagret lenger enn det som er nødvendig av hensyn til rettsforfølgningen,
 - iv. administrative forvaltningsprosedyrer prioriterer og ikke forsinker prosessene for reduksjon og ødeleggelse av håndvåpen.

F) Videre arbeid

1. Forum for sikkerhetssamarbeid skal vurdere å utarbeide en håndbok i «best mulig praksis» for «DD & R»-tiltak i forbindelse med håndvåpen, samtidig som det tas hensyn til arbeidet i andre internasjonale organisasjoner og institusjoner.
2. Anmodningene om overvåking av og teknisk bistand til ødeleggelsen av håndvåpen skal samordnes gjennom CPC, samtidig som det tas hensyn til arbeidet i andre internasjonale organisasjoner og institusjoner.

Del vi: Sluttbestemmelser

1. Deltakerstatene er enige om å sette opp en liste over kontaktpunkter for

håndvåpen i delegasjoner til OSSE og i hovedsteder, som skal føres og vedlikeholdes av CPC. CPC skal være det viktigste punktet for kontakt mellom OSSE og andre internasjonale organisasjoner og institusjoner i håndvåpenspørsmål.

2. Deltakerstatene er enige om at Forum for sikkerhetssamarbeid skal føre jevnlig tilsyn med gjennomføringen av normene, prinsippene og tiltakene i dette dokument, om nødvendig på årlige tilsynsmøter, og skal vurdere konkrete spørsmål knyttet til håndvåpen som deltakerstatene måtte ta opp. I tillegg kan de etter behov innkalle nasjonale håndvåpeneksperter til møte.
3. Deltakerstatene er også enige om jevnlig å gjennomgå dette dokumentets omfang og innhold. Særlig er de enige om å arbeide med å bearbeide dokumentet videre i lys av dets gjennomføring og det arbeid som utføres i De forente nasjoner og andre internasjonale organisasjoner og institusjoner.
4. Teksten til dette dokument skal offentliggjøres på organisasjonens seks offisielle språk og distribueres av den enkelte deltakerstat.
5. OSSEs generalsekretær bes om å oversende dette dokument til regjeringene for Partnere for samarbeid (Japan, Republikken Korea og Thailand) og for Partnere for samarbeid i Middelhavsområdet (Algerie, Egypt, Israel, Jordan, Marokko og Tunisia).
6. Normene, prinsippene og tiltakene i dette dokument er politisk bindende. Med mindre annet er angitt, vil de tre i kraft når dette dokument blir vedtatt.

INFORMASJONSUTVEKSLING OM HÅNDVÅPEN OG LETTE VÅPEN

(Informasjon unntatt fra offentlighet når utfyllt)

Rapporterende stat:

Rapport for kalenderåret:

Innsendingsdato:

Originalspråk:

Tabell 8.1:

EKSPORT					
Kategori og underkategori håndvåpen eller lette våpen	Endelig importstat	Antall våpen	Opprinnelsesstat (hvis forskjellig fra eksportstat)	Midlertidig lagringssted (eventuelt)	Merknad om overføringen

Tabell 8.2:

IMPORT						
Kategori og underkategori håndvåpen eller lett våpen	Eksportstat	Antall våpen	Opprinnelsesstat	Midlertidig lagringssted (eventuelt)	Sluttbrukersertifikatnummer eller referanse	Merknad om overføringen
